

بسم الله الرحمن الرحيم

شرکت چاپ و انتشارات
وابسته به سازمان اوقاف و امور خیریه

دین

RELIGION

آشنایی با نظام مدیریت وقف و امور خیریه در کشور عربستان سعودی / گردآورنده ؛ دفتر نوسازی و تحول معاونت توسعه و پشتیبانی سازمان اوقاف و امور خیریه - تهران: شرکت چاپ و انتشارات؛ سازمان اوقاف و امور خیریه. ۱۸۸ ص.

ISBN: 978 – 964 – 422 – 886 – 5 فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیپا. چاپ اول: ۱۳۹۶.

۱. وقف - امارات متحده عربی. ۲. خیریه - امارات متحده عربی. الف. دفتر نوسازی و تحول معاونت توسعه و پشتیبانی سازمان اوقاف و امور خیریه. ب. ایران. شرکت چاپ و انتشارات ؛ سازمان اوقاف و امور خیریه. ج. آشنایی با نظام مدیریت وقف و امور خیریه در کشور عربستان سعودی.

BP۱۹۳/۲/ن۶۸ ۲۹۷/۳۷۲

۱۳۹۵

۴۶۳۵۱۱۷

کتابخانه ملی ایران

آشنایی با نظام مدیریت وقف و امور خیریه در کشور عربستان سعودی

Management system of endowment and charitable affairs in
Saudi Arabia

تهیه و تألیف: دفترنوسازی و تحول معاونت توسعه و پشتیبانی سازمان اوقاف و امور خیریه

تهران ۱۳۹۶

آشنایی با نظام مدیریت وقف وامور خیریه در کشور عربستان سعودی

Management system of endowment and charitable affairs in
Saudi Arabia

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: شرکت چاپ و انتشارات
وابسته به سازمان اوقاف و امور خیریه

چاپ اول: بهار ۱۳۹۶
شمارگان: ۲۰۰ نسخه

تمامی حقوق چاپ و نشر این اثر در انحصار
دفترنوسازی و تحول معاونت توسعه مدیریت و پشتیبانی سازمان اوقاف و امور خیریه است

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۴۲۲-۸۸۶-۵
ISBN: 978 - 964 - 422 - 886 - 5

چاپخانه، انتشارات، پخش و فروشگاه:
کیلومتر ۵ جاده مخصوص کرج، نیش سهراب شیشه مینا، تهران ۱۳۹۷۸۱۵۳۱۱
تلفن: (چهار خط) ۴۴۵۱۳۰۰۲، نمابر: ۴۴۵۱۴۴۲۵، انتشارات و فروشگاه: ۴۴۵۲۹۶۰۱
تلفن پخش: ۴۴۵۱۴۴۱۱، تلفکس پخش: ۴۴۵۱۴۴۲۵

سازمان اوقاف:

تهران، خ نوفل لوشاتو، ساختمان مهر طبقه اول، دفترنوسازی و تحول معاونت توسعه مدیریت و پشتیبانی
شماره تماس: ۶۴۸۷۱۱۰۸ و ۶۴۸۷۱۱۴۹
سایت سازمان: www.mfso.ir

فهرست مطالب

مقدمه ۱۳

پیشگفتار ۱۵

فصل اول

۱- اطلاعات کلی کشور عربستان سعودی ۲۵

۱-۱- مقدمه ۲۵

۱-۲- وضعیت جغرافیایی ۲۵

۱-۳- اطلاعات اقتصادی ۲۷

۱-۴- وضعیت سیاسی اجتماعی ۳۳

۱-۴-۱- جمعیت و پراکندگی سنی ۳۵

۱-۵- اطلاعات فرهنگی - مذهبی ۳۸

فصل دوم

۲- مفهوم وقف و امور خیریه در کشور عربستان سعودی ۴۳

۲-۱- مقدمه ۴۳

۲-۲- وقف ۴۳

۲-۲-۱- اهداف وقف اسلامی ۴۳

۲-۳- موقوفات ۴۴

۲-۴- خیریه ۴۴

۲-۵- سازمان های جامعه مدنی ۴۶

۴۷.....	۱-۵-۲- سازمان های خیریه
۴۷.....	۲-۵-۲- انجمن های خیریه
۴۸.....	۱-۲-۵-۲- انحلال انجمن های خیریه
۴۸.....	۶-۲- نیات خیریه در عربستان
۴۹.....	۱-۶-۲- اجتماعی
۴۹.....	۲-۶-۲- بهداشت
۴۹.....	۳-۶-۲- آموزش و تحقیق
۵۰.....	۴-۶-۲- توسعه
۵۱.....	۷-۲- مالیات در عربستان سعودی
۵۱.....	۸-۲- بخشنامه ها و لایحه های کشور عربستان در حوزه وقف و امور خیریه

فصل سوم

۵۷.....	۳- وضعیت موجود وقف و امور خیریه در کشور عربستان سعودی
۵۷.....	۱-۳- مقدمه
۵۷.....	۲-۳- روند تاریخی توسعه بنیاد های خیریه در عربستان سعودی
۵۸.....	۱-۲-۳- مهم ترین موقوفه ها در عربستان سعودی بر اساس تاریخ تأسیس آن ها
۵۹.....	۳-۳- وضعیت موجود وقف و امور خیریه، مساجد و فعالیت های قرآنی در عربستان
۵۹.....	۱-۳-۳- وضعیت موجود وقف و امور خیریه
۶۳.....	۲-۳-۳- مقایسه وضعیت کشور عربستان در امور خیریه با دیگر کشورها
۶۳.....	۱-۲-۳-۳- فعالیت های بشردوستانه فرامرزی کشور ترکیه
۶۶.....	۲-۲-۳-۳- شاخص سهولت فعالیت های بشردوستانه
۶۷.....	۳-۲-۳-۳- شاخص بخشندگی در دنیا در سال ۲۰۱۵
۶۷.....	۳-۳-۳- وضعیت موجود مساجد و اماکن مذهبی
۶۹.....	۱-۳-۳-۳- مکان های مذهبی معروف

فصل چهارم

۷۵.....	۴- نگاشت نهادی نظام مدیریت وقف و امور خیریه، مساجد و قرآن در عربستان سعودی
۷۵.....	۱-۴- مقدمه
۷۵.....	۲-۴- انواع کنشگران فعال در حوزه وقف و امور خیریه
۷۶.....	۱-۲-۴- سیاست گذار

- ۷۶.....تنظیم‌گر ۲-۲-۴
- ۷۸.....تسهیل‌گر ۳-۲-۴
- ۷۹.....ارائه‌دهنده خدمات ۴-۲-۴
- ۸۱.....نگاشت نهادی نظام مدیریت وقف و امور خیریه ۳-۴
- ۸۳.....شورای عالی اوقاف ۱-۳-۴
- ۸۴.....وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد ۲-۳-۴
- ۸۶.....مأموریت ۱-۲-۳-۴
- ۸۶.....اهداف و سیاست‌ها ۲-۲-۳-۴
- ۸۷.....چارت سازمانی ۳-۲-۳-۴
- ۸۸.....معاون وزیر در امور وقف ۴-۲-۳-۴
- ۹۲.....آمار مالی بخش اوقاف ۵-۲-۳-۴
- ۹۳.....گزارش‌های وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد ۶-۲-۳-۴
- ۹۴.....وزارت امور اجتماعی ۳-۳-۴
- ۹۶.....آژانس‌ها (معاونت‌های) وزارت امور اجتماعی ۱-۳-۳-۴
- ۹۸.....چارت سازمانی ۲-۳-۳-۴
- ۹۹.....اداره کل انجمن‌های (جوامع) خیریه ۳-۳-۳-۴
- ۱۰۲.....سازمان الخیر الشامل ۴-۳-۴
- ۱۰۹.....انجمن خیریه سعودی برای مبارزه با سرطان در موضوع بهداشت ۵-۳-۴
- ۱۱۲.....سازمان خیریه مراقبت از کودکان یتیم در مکه (کافل) در موضوع اجتماعی ۶-۳-۴
- ۱۱۴.....انجمن خیریه آسرتی در موضوع توسعه ۷-۳-۴
- ۱۱۵.....سازمان خیریه ملک خالد در موضوع توسعه ۸-۳-۴
- ۱۱۷.....نگاشت نهادی نظام مدیریت مساجد و اماکن و فعالیت‌های مذهبی ۴-۴
- ۱۱۸.....وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد ۱-۴-۴
- ۱۱۹.....مأموریت ۱-۱-۴-۴
- ۱۱۹.....اهداف و سیاست‌ها ۲-۱-۴-۴
- ۱۲۱.....اداره کل انجمن‌های خیریه‌ی حفظ قرآن کریم ۳-۱-۴-۴
- ۱۲۳.....معاون وزیر در امور مساجد، هدایت و ارشاد ۴-۱-۴-۴
- ۱۲۵.....وزارت امور اجتماعی ۲-۴-۴
- ۱۲۶.....وزارت فرهنگ و اطلاعات ۳-۴-۴

- ۴-۴-۴- هیئت کبار العلماء المسلمین ۱۲۷
- ۴-۴-۵- ریاست عمومی امور مسجد الحرام و مسجد النبی ۱۲۷
- ۴-۴-۶- انجمن خیریه حفظ قرآن کریم در ریاض در موضوع آموزش و تحقیق ۱۲۸

فصل پنجم

- ۵- جمع بندی ۱۳۵
- منابع ۱۴۵

پیوست

- پیوست ۱- لایحه ساماندهی اوقاف خیریه مصوبه وزارتخانه شئون اسلامی، وقف و ارشاد ۱۵۱
- پیوست ۲- لایحه انجمن ها و مؤسسات خیریه مصوبه هیئت وزیران، ش ۱۰۷- ۲۵/ ۶/ ۱۴۱۰ ق ۱۶۳
- پیوست ۳- بخشنامه امامان جماعت، مؤذنان و خادمان مصوبه ش م/ ۱ مورخ ۱۳۹۲/ ۱/ ۹ ق ۱۷۳
- پیوست ۴- بخشنامه شورای عالی اوقاف مصوبه ش م/ ۳۵ مورخ ۱۳۸۶/ ۷/ ۱۸ ق ۱۸۱

فهرست شکل‌ها

- شکل (۱-۱) موقعیت کشور عربستان سعودی در جهان ۲۶
- شکل (۲-۱) تقسیمات کشوری عربستان سعودی ۲۷
- شکل (۳-۱) نمودار رشد تولید ناخالص داخلی عربستان، ایران و جهان از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۵ ۲۹
- شکل (۴-۱) نمودار تولید ناخالص داخلی عربستان، ایران و جهان به ازای سرانه جمعیت از ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۵ ۳۰
- شکل (۵-۱) نمودار تولید ناخالص داخلی کشور عربستان و ایران به قیمت بازار از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۵ ۳۱
- شکل (۶-۱) نمودار درآمد ناخالص ملی براساس سرانه جمعیت عربستان، ایران و جهان از ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۴ ۳۲
- شکل (۷-۱) نمودار درآمد ناخالص ملی کشور عربستان و ایران از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۵ ۳۲
- شکل (۸-۱) نمودار رشد جمعیت عربستان و ایران از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۵ ۳۶
- شکل (۹-۱) نمودار ساختار سنی شهروندان عربستان سعودی در سال ۲۰۱۶ ۳۷
- شکل (۱۰-۱) مناسک حج ۴۰
- شکل (۱-۲) تعداد زیرشاخه‌های موجود در نیات خیریه مختلف (سال ۱۴۳۷ ه.ق (۱۳۹۴)) ۵۰
- شکل (۱-۳) آمار مؤسسات خیریه به تفکیک در ۱۳ استان عربستان در سال ۱۴۳۷ ه.ق (۱۳۹۴) ۶۰
- شکل (۲-۳) آمار پروژه‌های خیریه به تفکیک در ۱۳ استان عربستان در سال ۱۴۳۷ ه.ق (۱۳۹۴) ۶۱
- شکل (۳-۳) تعداد اهداکنندگان (بخشندگان) به تفکیک در ۱۳ استان عربستان در ۱۴۳۷ ه.ق (۱۳۹۴) ۶۱
- شکل (۴-۳) تعداد اخبار گزارش شده درباره مؤسسات خیریه، جوامع خیره، جوامع تعاونی و کمیته توسعه ۶۲
- شکل (۵-۳) جایگاه عربستان در دنیا از نظر میزان کمک‌های بشردوستانه و میزان بخشندگی در ۲۰۱۵ ۶۴

- شکل ۳-۶) جایگاه کشور عربستان در دنیا از نظر میزان کمک های بشردوستانه و میزان بخشندگی . ۶۵
- شکل ۳-۷) شاخص سهولت فعالیت های بشردوستانه ۶۶
- شکل ۴-۱) نگاشت نهادی نظام مدیریت وقف و امور خیریه در کشور عربستان ۸۲
- شکل ۴-۲) سایت وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد ۸۵
- شکل ۴-۳) چارت سازمانی وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد ۸۸
- شکل ۴-۴) سایت وزارت امور اجتماعی ۹۵
- شکل ۴-۵) چارت سازمانی وزارت امور اجتماعی ۹۹
- شکل ۴-۶) سایت سازمان الخیر الشامل ۱۰۳
- شکل ۴-۷) ثبت نام اهداکنندگان کمک های مالی در سازمان الخیر الشامل ۱۰۴
- شکل ۴-۸) اخبار و رویدادهای مربوط به خیریه ها سازمان الخیر الشامل ۱۰۵
- شکل ۴-۹) اطلاعات اخبار و پروژه هایی که می خواهند در امور خیریه فعالیت نمایند ۱۰۵
- شکل ۴-۱۰) خدمات سازمان الخیر الشامل ۱۰۶
- شکل ۴-۱۱) جستجو پیشرفته سازمان الخیر الشامل ۱۰۶
- شکل ۴-۱۲) پیشنهاد پروژه های جدید در سایت سازمان الخیر الشامل ۱۰۷
- شکل ۴-۱۳) جستجو مؤسسات و انجمن های خیریه در سایت سازمان الخیر الشامل ۱۰۸
- شکل ۴-۱۴) جستجو مؤسسات و انجمن های خیریه در سایت سازمان الخیر الشامل براساس مناطق ۱۰۹
- شکل ۴-۱۵) فیلتر کردن مؤسسات و انجمن های خیریه در سایت سازمان الخیر الشامل ۱۰۹
- شکل ۴-۱۶) سایت انجمن خیریه سعودی برای مبارزه با سرطان در موضوع بهداشت ۱۱۰
- شکل ۴-۱۷) سایت سازمان خیریه مراقبت از کودکان یتیم در مکه (کافل) در موضوع اجتماعی ... ۱۱۳
- شکل ۴-۱۸) سایت انجمن خیریه اُسرتی در موضوع توسعه ۱۱۴
- شکل ۴-۱۹) سایت سازمان خیریه ملک خالد در موضوع توسعه ۱۱۶
- شکل ۴-۲۰) نگاشت نهادی نظام مدیریت مساجد و اماکن و فعالیت های مذهبی ۱۱۸
- شکل ۴-۲۱) سایت انجمن خیریه حفظ قرآن کریم در ریاض در موضوع آموزش و تحقیق ۱۲۹

فهرست جدول‌ها

- جدول ۱-۱) درصد گروه‌های مختلف سنی برحسب جنسیت ۳۷
- جدول ۱-۳) هزینه‌های بنیادهای خیریه در ۱۳ استان عربستان سعودی بین ۲۰۰۵ الی ۲۰۱۲ ۶۲
- جدول ۲-۳) تعداد کل مساجد در مناطق مختلف عربستان (سال مالی ۱۴۲۸-۱۴۲۹ ه.ق.) ۶۸
- جدول ۳-۳) تعداد کل امام جماعت، مؤذن و خادم در عربستان (سال مالی ۱۴۲۸، ۱۴۲۹ ه.ق.) ۶۸
- جدول ۴-۳) توزیع امامان در استان‌های مختلف عربستان (سال مالی ۱۴۲۸-۱۴۲۹ ه.ق.) ۶۸
- جدول ۵-۳) تعداد رقبا، برندگان، کشورها و انجمن‌های شرکت‌کننده در مسابقه قرآن ملک عبدالعزيز ۶۹
- جدول ۶-۳) توزیع مشارکت‌کنندگان در بیست و هشتمین مسابقه قرآن ملک عبدالعزيز ۶۹
- جدول ۱-۴) هزینه‌ها و درآمد کل اوقاف برای سال مالی ۱۴۲۸-۱۴۲۹ ۹۳
- جدول ۲-۴) وضعیت مالی انجمن خیریه حفظ قرآن کریم (سال مالی ۱۴۳۴، ۱۴۳۳ ه.ق.) ۱۳۰

مقدمه

از دیرباز سنت حسنه وقف در همه ادیان آسمانی و جوامع بشری مورد توجه و اهتمام وافر قرار داشته است. دین مبین اسلام نیز همچون سایر ادیان الهی اهتمام ویژه‌ای به ترویج وقف در بین مسلمین دارد، به گونه‌ای که پیشوایان اسلام ناب همگی از جمله واقفین و متولیان موقوفات بوده‌اند. در طی قرون متمادی نهاد وقف نقطه اتکاء و مهمترین بستر تعالی نهاد دین و یکی از زیرساخت‌های کلیدی فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی اداره جوامع اسلامی بوده است. با توجه به اهداف بلند انقلاب اسلامی در راستای ایجاد جامعه اسلامی ایرانی و تمدن بین‌الملل اسلامی، احیاء نهاد وقف و شکوفایی هر چه بیشتر موقوفات از ضروریات اساسی‌ای است که مورد تاکید مکرر مقام معظم رهبری قرار دارد.

در این راستا سازمان اوقاف و امور خیریه به عنوان حکمران نهاد وقف بر آن شد تا با مطالعه نظام مدیریت وقف و امور خیریه سایر کشورها، مقدمات آشنایی و بهره‌گیری از ظرفیت‌ها و توانمندی‌های سایر ملل، و توسعه ارتباطات بین‌المللی در حوزه وقف، به ویژه ارتباطات با کشورها و ملت‌های مسلمان را فراهم نماید. لذا از سال گذشته معاونت توسعه مدیریت و پشتیبانی سازمان اقدام به تعریف و راهبری پروژه پژوهشی «شناخت وضعیت نظام مدیریت وقف و امور خیریه پانزده کشور اسلامی و پانزده کشور غیراسلامی» نمود که نتایج آن در قالب بیش از سی کتاب مستقل منتشر شد و در همایش هفته وقف سال جاری توسط جناب آقای دکتر صالحی امیری، وزیر محترم فرهنگ و ارشاد

اسلامی، جناب آقای دکترستاری، معاون محترم علم و فناوری ریاست جمهوری و حجت الاسلام والمسلمین محمدی، نماینده ولی فقیه و ریاست محترم سازمان اوقاف و امور خیریه رونمایی گردید.

اجرای این پروژه مرهون تلاش افراد متعددی است که در اینجا لازم می دانم از زحمات همه آنها به ویژه مدیرکل دفترنوسازی و تحول اداری، جناب آقای دکتر غلامعلی رحیمی و کارشناسان این دفتر، آقایان اسماعیل خارستانی و علی علاءالدینی که نقش کارفرمایی این مطالعات را برعهده داشتند، و جناب آقای محمدمهدی جعفری که مدیریت اجرای این پروژه را برعهده داشت، و همکاران ایشان، آقای علیرضا رحیمی و خانم فریبا دهقان تشکر و قدردانی نمایم.

همچنین مراتب سپاس خود را از زحمات بی دریغ جناب آقای حسین آب نیکی— مشاور عالی ریاست سازمان اوقاف و امور خیریه— که نظارت بر این پروژه را برعهده گرفت و در جهت ارتقاء کیفی آن تلاش نمود اعلام می دارم.

معاون توسعه مدیریت و پشتیبانی

سازمان اوقاف و امور خیریه

زمستان ۱۳۹۵

پیشگفتار

مطالعه نظام مدیریت وقف و امور خیریه کشورهای جهان از شهریورماه سال ۱۳۹۴ به منظور آشنایی با بیشینه، روند توسعه وضعیت و عملکرد فعلی کشورها در این حوزه، نداشت نهادی مجموعه‌های فعال در بخش وقف (شامل معرفی نهادها و روابط ما بین آن‌ها) و برنامه‌های آتی این کشورها با هدف استفاده از تجربیات موفق و پرهیز از تجربیات ناموفق، با لحاظ اقتضائات منحصربه‌فرد کشورهای مورد مطالعه، در دستور کار قرار گرفت و عملیاتی گردید.

به منظور تحقق اهداف مدنظر، شرح خدمات این پروژه در قالب چهار فاز ذیل طراحی و اجرا گردید:

- فاز صفر: تدوین طرح و چارچوب اولیه
 - فاز اول: تعیین شاخص‌های انتخاب کشورهای مدنظر و انتخاب و نهایی سازی کشورها
 - فاز دوم: گردآوری، تحلیل و جمع‌بندی گزارش مطالعات انجام شده مرتبط
 - فاز سوم: جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات هریک از کشورهای مدنظر
 - فاز چهارم: جمع‌بندی و نتیجه‌گیری کلی مطالعه
- فاز صفر به تدوین چهارچوب کلان، تفصیلی و محدوده پروژه و جزئیات هریک از مراحل و فعالیت‌ها اختصاص یافت. در فاز اول شاخص‌هایی جهت انتخاب کشورهای هدف مطالعه، تعیین گردید و مبتنی بر این شاخص‌ها، کشورهای مدنظر جهت مطالعه، مشخص شدند. این شاخص‌ها به گونه‌ای انتخاب شدند که کشورهای

همسایه، کشورهای اسلامی فعال در حوزه وقف و امور خیریه، کشورهای موفق در حوزه وقف و امور خیریه در دنیا و نیز کشورهای مشابه جمهوری اسلامی ایران از جهت وضعیت فرهنگی، اجتماعی و دینی مورد مطالعه قرار گیرند.

فاز دوم با عنوان «گردآوری، تحلیل و جمع‌بندی مطالعات انجام‌شده» به جمع‌آوری و تحلیل مطالعات موجود در کشور در خصوص نظام مدیریت وقف و امور خیریه سایر کشورها اختصاص یافت. هدف این فاز بهره‌برداری از اطلاعات و پژوهش‌های مرتبط انجام‌شده موجود در کشور و همچنین پرهیز از نادیده گرفتن مطالعات پیشین بود.

فاز سوم نیز به ترتیب به جمع‌آوری اطلاعات پیرامون نظام وقف و امور خیریه کشورهای منتخب از منابع مکتوب، اینترنتی و سایر منابع در دسترس، و تجزیه و تحلیل اطلاعات و جمع‌بندی مطالب اختصاص یافت. در نهایت طی فاز چهارم جمع‌بندی و نتایج حاصل از مطالعه همه کشورها و نتیجه‌گیری کلی مطالعه انجام و ارائه گردید.

مجموعه کشورهایی که در این پروژه هدف مطالعه قرار گرفتند شامل پانزده کشور اسلامی و پانزده کشور غیراسلامی می‌باشد که با توجه به شاخص‌های مدنظر سازمان، همچون همسایگی و ویژگی‌های اجتماعی و فرهنگی مشابه با جمهوری اسلامی ایران، برخورداری از نظام مدیریت و فعالیت‌های درخور تامل در حوزه وقف و امور خیریه، وجود ارتباطات بخش وقف و امور خیریه بین جمهوری اسلامی ایران و کشور مورد مطالعه و مواردی از این دست، انتخاب شدند.

یکی از کشورهای اسلامی منتخب عربستان است. وجود دومسجد مقدس مسجدالنبی و مسجدالحرام در عربستان، اهمیت این کشور در منطقه و قرابت دینی و مذهبی بین آن کشور با کشور ما، وجود ساختار نسبتاً نظام‌یافته در حوزه وقف و امور خیریه از جمله دلایل انتخاب عربستان به عنوان یکی از کشورهای هدف مطالعه می‌باشد.

برای انجام تحقیق حاضر در ابتدا اطلاعات کشور عربستان شامل اطلاعات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جمع‌آوری شد. این اطلاعات با جست‌وجو در سایت‌های اینترنتی و سایر منابع اطلاعاتی به دست آمد. برای بررسی آمار و اطلاعات مرتبط با امور

خیریه و شاخص‌های بخشندگی کشور عربستان مقالات و گزارش‌های دیگری بررسی شدند. این گزارش‌ها شامل برخی پژوهش‌های خارجی مربوط به سال‌های اخیر است که اطلاعات ارزشمندی را در ارتباط با کشور عربستان در اختیار قرار می‌دهد. همچنین هر یک از نهادهای فعال در عربستان با برخورداری از سایت‌هایی مشخص اطلاعات مفیدی در زمینه نظام مدیریت وقف و امور خیریه در کشور عربستان در دسترس عموم قرار می‌دهند.

در ابتدا یک جستجویی در سایت‌های فارسی، مقالات فارسی و مقالات انگلیسی در رابطه با وقف و امور خیریه در کشور عربستان انجام شد که در منابع فارسی اطلاعاتی درباره این کشور یافت نشد و در نهایت دو مقاله انگلیسی با عناوین:

- Civil Society in Saudi Arabia: The Power and Challenges of Associations
- Philanthropy in Jaddah, Saudi Arabia Lifestyle and Liberty in the Name of Piety nad Islam.

مورد بررسی قرار گرفتند.

در فصل اول برای بررسی و حصول اطلاعات کلی در مورد کشور عربستان سعودی به سایت‌های مختلف فارسی و انگلیسی زبان مراجعه شد تا اطلاعاتی در مورد وضعیت جغرافیایی، تقسیمات کشوری، وضعیت اقتصادی، شاخص‌های این حوزه، فعالیت اقتصادی زنان، فعالیت سیاسی و تعداد وزارتخانه‌های این کشور به دست آید. در این فصل برای ارائه گزارش مربوط به شاخص‌های اقتصادی و جمعیتی، از سایت بانک جهانی استفاده شده است.

در فصل دوم با عنوان "مفهوم وقف و امور خیریه در کشور عربستان سعودی"، مفاهیم خیریه، سازمان‌های خیراندیش (خیرخواه)، نیات خیریه در عربستان و بخشنامه‌ها و لایحه این کشور در حوزه وقف و امور خیریه مورد بررسی قرار گرفتند. در عربستان معادل کلمه خیریه به انگلیسی، charity می‌باشد و کلمات کلیدی که برای جستجو مورد استفاده قرار گرفتند، به زبان عربی معادل "المؤسسات الخیریه" و "الجوامع الخیریه" می‌باشند. در عربستان سعودی سازمان‌های خیراندیش به دودسته سازمان‌های خیریه و انجمن‌های خیریه تقسیم می‌شوند. فعالیت مؤسسات خیریه به‌طور کلی در چهار

موضوع آموزش و تحقیق، اجتماعی، بهداشت و توسعه گنجانده می‌شوند که هرکدام از آن‌ها به تعدادی زیرشاخه تقسیم می‌شوند.

فصل سوم به مرور روند توسعه و وضعیت موجود وقف و امور خیریه ترکیه اختصاص یافت. در قسمت روند توسعه، قدیمی‌ترین انواع مؤسسات خیرخواهانه، انجمن‌های خیریه و سازمان‌های خیریه، و در قسمت وضعیت موجود، آمار مؤسسات خیریه، پروژه‌های خیریه، تعداد اهداکنندگان (بخشندگان)، آمار مربوط به مساجد، تعداد کل امامان جماعت، مؤذن، خدام، آمار مربوط به بیست و هشتمین مسابقه قرآن ملک عبدالعزیز و هزینه‌های بنیادهای خیریه موردبررسی قرار گرفتند.

فصل چهارم این گزارش، به معرفی بازیگران فعال در حوزه وقف، امور خیریه، مساجد و قرآن می‌پردازد. بازیگران فعال در عربستان سعودی در چهار گروه نهاد حاکمیتی، تنظیم‌گرو ناظر، نهاد تسهیل‌گرو سازمان‌های غیرانتفاعی قرار دارند. نهاد حاکمیتی و ناظر در حوزه وقف و امور خیریه، وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد می‌باشد و ناظر در حوزه وقف و امور خیریه، وزارت امور اجتماعی می‌باشد.

گروه اول بازیگران، نهادهای حاکمیتی می‌باشند که در این دسته، دو نهاد وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد و نهاد ریاست عمومی امور مسجدالحرام و مسجدالنبی موردبررسی و مطالعه قرار گرفتند.

وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد که در نقش نهاد حاکمیتی و ناظر قرار دارد و مسئولیت سرپرستی امور خیریه، توسعه و نگهداری و نظافت مساجد، سازمان‌دهی مسابقات بین‌المللی و محلی حفظ و تفسیر قرآن و نظارت بر مؤسسات خیریه حفظ قرآن کریم را عهده‌دار می‌باشد. برای بررسی این نهاد، سایت www.moia.gov.sa مورد مطالعه قرار گرفت. در این قسمت شورای عالی اوقاف، مأموریت، اهداف و سیاست‌ها، چارت سازمانی، اداره کل خیریه برای حفظ قرآن کریم، معاون وزیر در امور وقف، معاون وزیر در امور مساجد، هدایت و ارشاد، آمار مالی بخش اوقاف و گزارش‌ها این وزارتخانه مورد مطالعه و بررسی قرار گرفتند.

الوزارة	الهيئة التنظيمية	وكالات الوزارة	فروع الوزارة	أنظمة ولوائح	إصدارات الوزارة	تعليمات	تقارير وإحصاءات	خطية الأسبوع
---------	------------------	----------------	--------------	--------------	-----------------	---------	-----------------	--------------

ریاست عمومی امور مسجدالحرام و مسجدالنبی یک سازمان دولتی است که مسئول و متولی حرمین شریفین است و ارتباط مستقیمی با نخست وزیر دارد. پادشاه هم مسئول پاسداری و نگهبانی از حرمین شریفین است. برای بررسی این نهاد سایت www.gph.gov.sa مورد بررسی و مطالعه قرار گرفت.

گروه دوم بازیگران وزارت امور اجتماعی می باشند که به عنوان یک تنظیم گرو ناظر در حوزه وقف و امور خیریه فعالیت می کند. این وزارتخانه از زمان آغاز به فعالیتش، انجمن ها و مؤسسات محلی را توسعه داد و از انجمن ها و مؤسسات خیریه پشتیبانی و نظارت می کند. وزارتخانه امور اجتماعی دارای سه معاونت رفاه اجتماعی و خانواده، تأمین اجتماعی و توسعه اجتماعی می باشد. یکی از اهداف آژانس توسعه اجتماعی، تشویق جوامع محلی برای فعالیت در زمینه های داوطلبانه و تشویق به ایجاد سازمان های خیریه و حمایت فنی، مالی و اداری از این انجمن ها و مؤسسات می باشد. برای بررسی این نهاد سایت www.mosa.gov.sa مورد مطالعه قرار گرفت. در این قسمت معاونت های وزارت امور اجتماعی، چارت سازمانی و اداره کل جوامع خیریه مورد مطالعه و بررسی قرار گرفتند.

گروه سوم بازیگران، نهاد تسهیل گرسازمان الخیر الشامل است که وابسته به وزارت امور اجتماعی می باشد. برای بررسی این نهاد، سایت www.gg.org.sa مورد بررسی قرار گرفت. قابلیت های مختلف این سایت شامل ثبت نام اهداکنندگان کمک های مالی، اخبار و رویدادهای مربوط به خیریه ها، پیشنهاد پروژه های جدید خیریه ای، قابلیت جستجو مؤسسات خیریه براساس موضوعات مختلف و زیرشاخه های موجود در هر زمینه و امکان جستجو مؤسسات و انجمن های خیریه براساس مناطق مختلف عربستان می باشد.

گروه چهارم بازیگران فعال، سازمان‌های غیرانتفاعی می‌باشند که در این قسمت پنج سازمان و انجمن‌های خیریه برتر در موضوعات مختلف شناسایی شدند و مورد بررسی قرار گرفتند. این سازمان‌ها و انجمن‌ها شامل انجمن خیریه سعودی برای مبارزه با سرطان (بهداشت)، سازمان خیریه مراقبت از کودکان یتیم در مکه (اجتماعی)، سازمان خیریه ملک خالد (توسعه) و انجمن خیریه حفظ قرآن کریم در ریاض (آموزش و تحقیق) می‌باشند.

در ادامه، نگاشت نهادی کلیه بازیگران فعال در این حوزه که نشان‌دهنده روابط فی‌مابین آن‌ها است، ترسیم شده است. فصل پنجم به بیان جمع‌بندی و تحلیل وضعیت وقف و امور خیریه عربستان می‌پردازد.

در مجموع تلاش برای این بوده است که در تدوین این گزارش از مراجع معتبر و به‌روز دنیا بهره گرفته شود و با برقراری ارتباط با نهادهای مربوطه داخلی و خارجی، محتوای گزارش از دقت بالایی برخوردار گردد. ان شاء الله با نقد و نظرات متخصصین مرتبط و تعریف و اجرای مطالعات و پژوهش‌های تکمیلی مثمرتر واقع گردد.

در پایان لازم می‌دانم از محضر همه خوانندگان گرامی استدعا نمایم تا با ارائه دیدگاه‌های ارزشمندشان ما را در ادامه این روند و تکمیل مطالعات انجام‌شده یاری فرمایند.

مشاور عالی سازمان اوقاف و امور خیریه

و ناظر پروژه

افصل اول |

اطلاعات کلی کشور عربستان سعودی

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ

۱- اطلاعات کلی کشور عربستان سعودی

۱-۱- مقدمه

یکی از گام‌ها در مطالعات تطبیقی، آشنایی مختصر با موقعیت جغرافیایی، سیاسی اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی - مذهبی کشور مورد مطالعه است. مقایسه یک کشور با کشورهای دیگر بدون در نظر گرفتن شرایط و موقعیت آن، موجب درک سطحی موضوع و نتیجه‌گیری نادرست می‌شود. به منظور آشنایی و مطالعه روندهای اجتماعی و فرهنگی مربوط به یک کشور، آشنایی با ویژگی‌های کلی آن کشور ضروری است.

لذا در این فصل به بررسی ویژگی‌های بارز کشور عربستان پرداخته می‌شود که در پنج بخش اطلاعات جغرافیایی، اطلاعات اقتصادی، اطلاعات سیاسی - اجتماعی و اطلاعات فرهنگی - مذهبی می‌باشد.

۱-۲- وضعیت جغرافیایی

عربستان با نام رسمی پادشاهی عربستان سعودی بزرگ‌ترین کشور در باختر آسیا است. این کشور که بخش عمده شبه جزیره عربستان را در بر گرفته است، از شمال با عراق، اردن و کویت، از سوی خاور با امارات متحده عربی، قطر و خلیج فارس، از جنوب خاوری با عمان، از سوی جنوب با یمن و از سوی باختر با دریای سرخ هم‌مرز است. جایگاه‌های مهم دینی مسلمانان همچون کعبه، قبرستان بقیع، مسجد پیامبر و آرامگاه پیامبر اسلام در این کشور جای دارد. پایتخت و بزرگ‌ترین شهر عربستان سعودی، ریاض است.

عربستان سعودی با ۲,۱۴۹,۰۰۰ کیلومتر مساحت بزرگ‌ترین کشور غرب آسیا و دومین کشور وسیع عرب‌نشین پس از الجزایر است. این کشور حدود ۳۰,۹۰۰,۰۰۰ نفر جمعیت دارد که فقط ۱۶ میلیون آن‌ها شهروند این کشور و بقیه از اتباع خارجی هستند. کشور عربستان سعودی در خاورمیانه و هم‌مرز با خلیج فارس و دریای سرخ است. در جنوب این کشور، یمن جای دارد. این کشور هم‌چنین با عراق، اردن، کویت، عمان، قطر، امارات متحده عربی مرزیکسان دارد و از طریق پل به بحرین وصل است. آب و هوای این سرزمین، گرم و خشک است. تفاوت دمای شب و روز زیاد است. بیشتر زمین‌های آن را بیابان‌های ماسه‌ای تشکیل می‌دهد. این کشور از نظر منابع طبیعی چون طلا و مس، نفت، گاز و آهن غنی است. هرچند از نظر جنگل و مناطق جنگلی، کشتزار دایمی و زراعت با فقر روبه‌رو است.

شکل ۱-۱) موقعیت کشور عربستان سعودی در جهان [۱]

کشور عربستان سعودی متشکل از ۱۳ استان می‌باشد: باحه، تبوک، جازان، جوف، حائل، حدود شمالی، ریاض، استان شرقی، عسیر، قصیم، مدینه، مکه، نجران [۲].

شکل ۱-۲) تقسیمات کشوری عربستان سعودی

پایتخت رسمی کشور، ریاض ولی مرکزیت اداری و اقتصادی در جده و پایتخت تابستانی آن شهر طائف است. علت انتخاب ریاض به عنوان پایتخت به دلیل ظهور آل سعود از این منطقه بوده است و اهمیت جده به لحاظ داشتن امکانات وسیع بندری در ساحل دریای سرخ و فرودگاهی و نیز نزدیکی به مکه مکرمه است که در حقیقت آن را دروازه ورودی حجاج می توان نامید [۳].

۳-۱- اطلاعات اقتصادی

اقتصاد عربستان سعودی، موفق و مبتنی بر نفت است. تفاوت اصلی اقتصاد عربستان سعودی با کشورهایایی همچون ایران، در «ذخایر امنی» است که در اختیار دارد و به راحتی می تواند آن ها را به پول نقد تبدیل کند. دولت بر فعالیت های عمده اقتصادی کنترل دقیق دارد. حدود ۳۵ درصد محصولات عمده داخلی به بخش خصوصی تعلق دارد. حدود ۹ میلیون کارگر مهاجر در عربستان سعودی مشغول به کارند. عربستان سعودی با تورم ۱/۵ درصدی کم ترین میزان تورم در خاورمیانه را داراست. عربستان سعودی در تولید نفت خام، پالایش نفت، پتروشیمی، سیمان، فولاد، کود

شیمیایی و پلاستیک، صنعت موفق‌تری داشته است. واحد پول این کشور ریال سعودی (SAR) است. هر ریال سعودی برابر با ۸,۰۵۰ ریال ایران (در تاریخ اسفندماه ۱۳۹۴) می‌باشد.

عربستان سعودی از بزرگ‌ترین قطب‌های گردشگری دینی است. به دلیل واقع شدن کعبه در این کشور، بسیاری از مسلمانان جهان، به عربستان سفر می‌کنند. عمده‌ترین بازارهای جهانگردی عربستان، اندونزی، مصر، ایران و پاکستان است [۴]. براساس یک بررسی که با پیش‌بینی حضور حدود ۲ میلیون مسلمان در مراسم حج سال ۲۰۱۴ در مکه صورت گرفته است، درآمد عربستان سعودی از این مراسم به ۸ میلیارد و ۵۰۰ میلیون دلار خواهد رسید [۴].

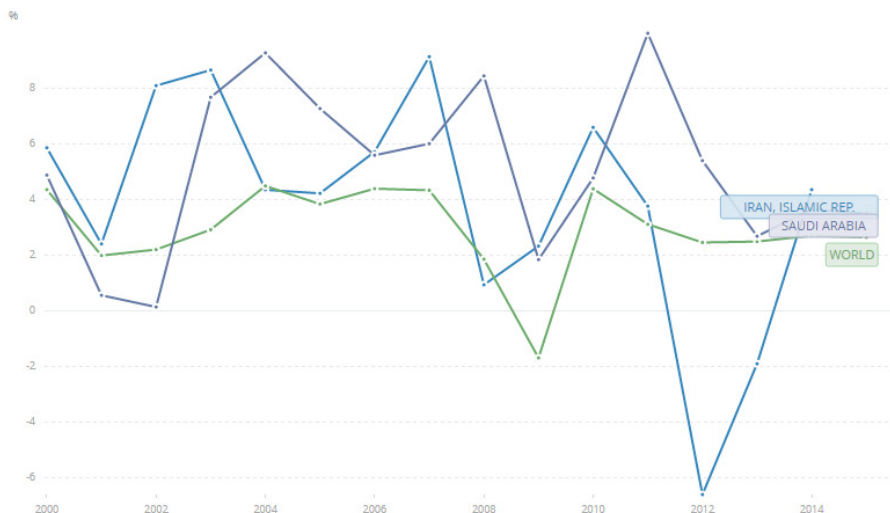
درآمدهای بخش‌های مختلفی که در برگزاری مناسک حج دخالت دارند، از جمله مؤسسات حمل و نقل و بنگاه‌های تجاری، به مرور زمان وارد اقتصاد عربستان شده و در افزایش تقاضای عمومی نقش دارد. بزرگ‌ترین تأثیر حج در بخش املاک و مستغلات است، چرا که ۳۰ تا ۴۰ درصد از هزینه‌های حجاج صرف مسکن می‌شود و همین درآمد در نهایت بر افزایش فعالیت بخش مسکن و املاک در مکه مکرره تأثیر می‌گذارد.

حج همچنین آثار اقتصادی بر سایر بخش‌ها مثل اشتغال، حمل و نقل و اشیای زینتی و هدیه و سوغاتی نیز دارد. یکی دیگر از نتایج حج افزایش پرداخت‌ها و ذخایر خارجی عربستان است زیرا در فصل حج درخواست ریال سعودی به طور قابل ملاحظه‌ای توسط حاجیان افزایش می‌یابد که این خود منبع درآمد اصلی و مهم این کشور از ارزهای خارجی به شمار می‌رود.

وی خاطرنشان کرد واردات عربستان در فصل حج تمتع و عمره در سال ۲۰۱۲ به بیش از ۶۲ میلیارد ریال سعود (۴۹۹ هزار میلیارد ریال ایران) رسید و ۱۲ میلیون حاجی به سرزمین وحی مشرف شدند [۱۰۱].

شماری از اقتصاددانان "واحد اطلاعات اقتصادی" (EIU) براساس سطح درآمد سرانه و هزینه‌های سبد خانوار، سطح دسترسی به کالاها و خدمات مناسب و با کیفیت و خدمات بهداشت و درمان ۱۱۰ کشور جهان را رتبه‌بندی کرده‌اند. در این گزارش، شاخص ایده آل عدد ۱۰ در نظر گرفته شده است و به طور نمونه با توجه به درآمد و شاخص ارزان بودن کالاها و خدمات و دسترسی آسان، عربستان سعودی با شاخص ۵,۷۶۷، در رتبه ۷۱ ام قرار دارد [۵].

بنا بر گزارش بانک جهانی (شکل ۱-۳)، رشد تولید ناخالص داخلی^۱ کشور عربستان برای سال‌های ۲۰۱۴ و ۲۰۱۵ به ترتیب ۳,۴۹٪ و ۳,۶۴٪ است. رشد تولید ناخالص داخلی ایران در سال ۲۰۱۵ در سایت بانک جهانی اعلام نشده است. بنابراین جهت مقایسه سه نمودار، سال ۲۰۱۴ مورد بررسی قرار گرفته است. در سال ۲۰۱۴، میزان رشد تولید ناخالص داخلی عربستان (۳,۶۴٪) از جهان (۲,۶۹٪) بالاتر است و از ایران (۴,۳۴٪) پایین‌تر می‌باشد [۷].

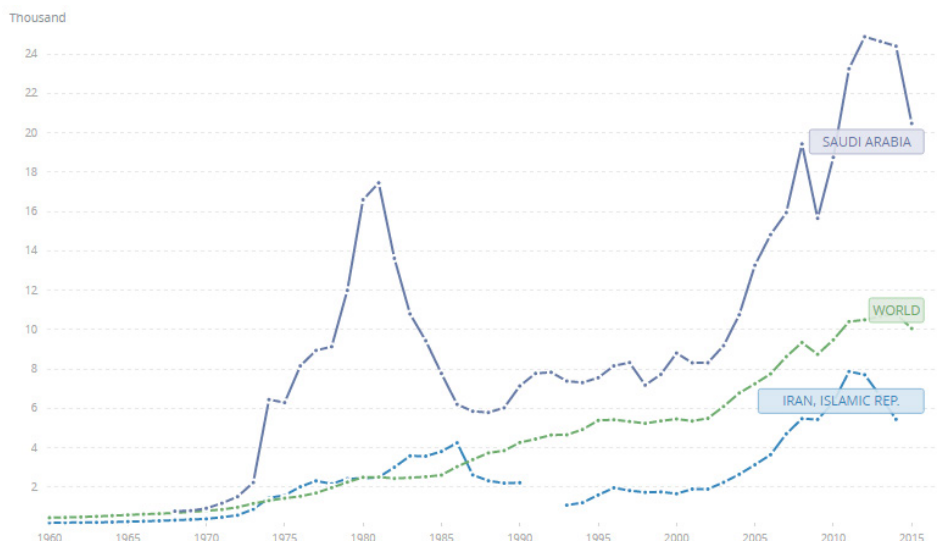

شکل ۱-۳) نمودار رشد تولید ناخالص داخلی عربستان، ایران و جهان از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۵

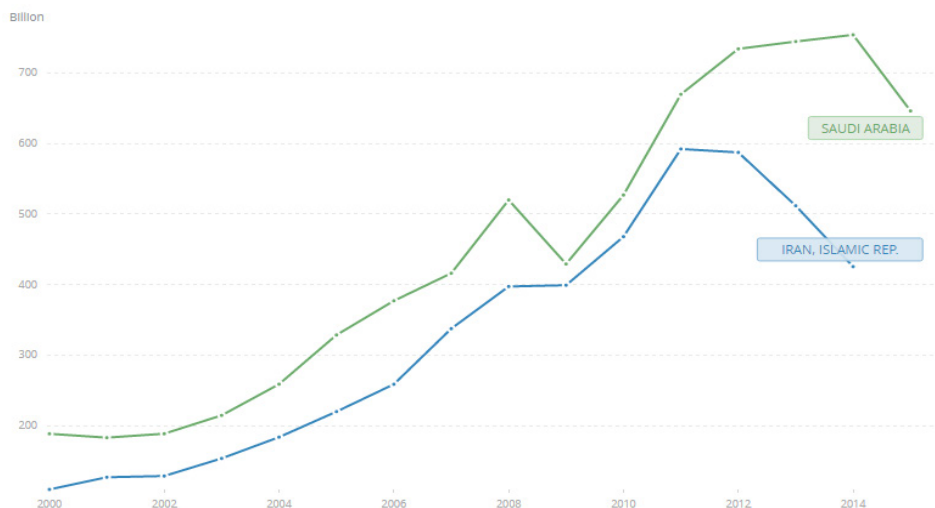
بنا بر گزارش بانک جهانی (شکل ۱-۴) میزان تولید ناخالص عربستان براساس سرانه جمعیت^۲ در سال‌های ۲۰۱۴ و ۲۰۱۵ برابر با ۲۴,۴۰۶/۴۸ (تقریباً ۷۹۱ میلیون ریال) و ۲۰,۴۸۱/۷۵ (تقریباً ۶۶۳ میلیون ریال) می‌باشد. میزان تولید ناخالص داخلی ایران به ازای سرانه جمعیت در سال ۲۰۱۵ در سایت بانک جهانی اعلام نشده است. بنابراین جهت مقایسه سه نمودار، سال ۲۰۱۴ مورد بررسی قرار گرفته است. در سال ۲۰۱۴، میزان تولید ناخالص داخلی عربستان براساس سرانه جمعیت، از جهان و ایران بیشتر است و تفاوت قابل ملاحظه‌ای هم با جهان دارد [۸].

1. GDP Growth

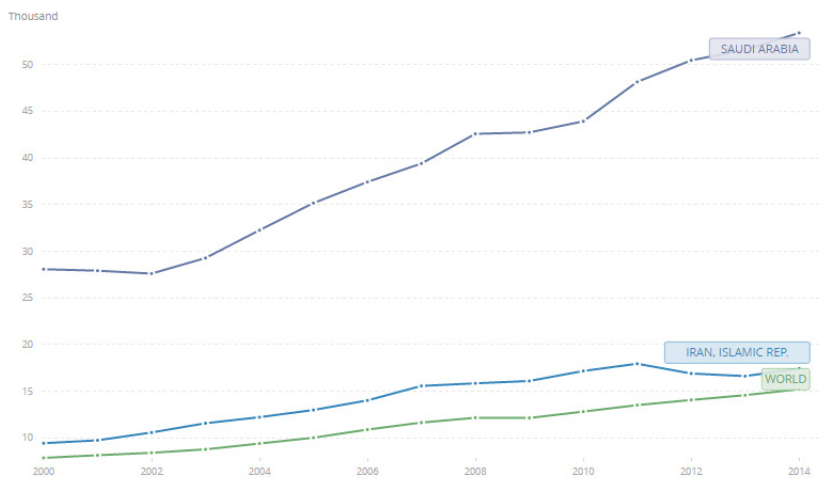
2. GDP Per Capita

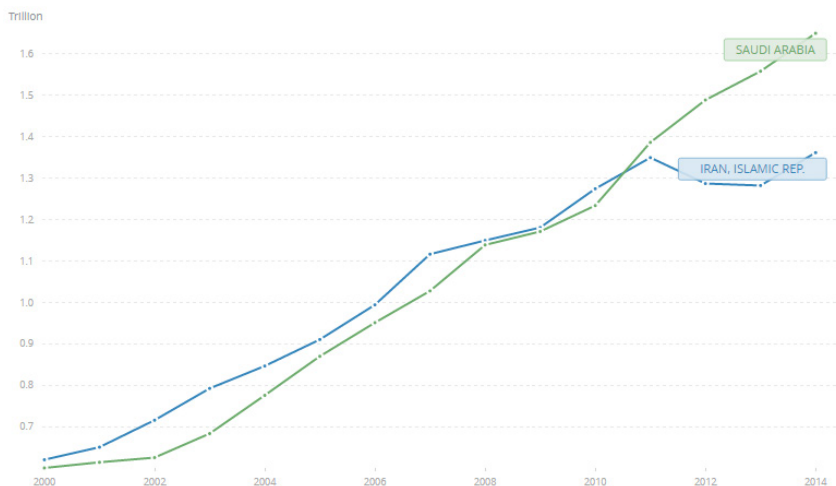
شکل ۴-۱) نمودار تولید ناخالص داخلی کشور عربستان، ایران و جهان به ازای سرانه جمعیت از ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۵ بنا بر گزارش بانک جهانی، میزان تولید ناخالص داخلی عربستان براساس قیمت بازار در سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۵ در شکل ۱-۵ آورده شده است. میزان تولید ناخالص داخلی عربستان در سال ۲۰۱۵، برابر با ۶۴۶,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰ \$ (۲۰ میلیون میلیارد ریال) می‌باشد. میزان تولید ناخالص داخلی ایران به قیمت بازار، در سال ۲۰۱۵ در سایت بانک جهانی اعلام نشده است. بنابراین جهت مقایسه دو نمودار، سال ۲۰۱۴ مورد بررسی قرار گرفته است. در سال ۲۰۱۴، تولید ناخالص داخلی عربستان ۷۵۳,۸۳۲,۰۰۰,۰۰۰ \$ (۲۴ میلیون میلیارد ریال) و تولید ناخالص داخلی ایران، ۴۲۵,۳۲۶,۰۰۰,۰۰۰ \$ (۱۳ میلیون میلیارد ریال) می‌باشد و همان‌طور که در شکل نمایان است، تولید ناخالص داخلی عربستان در حدود دو برابر ایران می‌باشد [۹].

شکل ۵-۱) نمودار تولید ناخالص داخلی کشور عربستان و ایران به قیمت بازار (دلار آمریکا) از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۵ بنا بر گزارش بانک جهانی (شکل ۱-۶)، درآمد ناخالص ملی براساس سرانه جمعیت^۱ در سال‌های ۲۰۱۳ و ۲۰۱۴ برابر با \$۵۱,۵۹۰ (تقریباً ۱,۶۷۱ میلیون ریال) و \$۵۴,۴۱۰ (تقریباً ۱,۷۶۳ میلیون ریال) می‌باشد. همچنین میزان درآمد ناخالص ملی بر اساس سرانه جمعیت جهان در سال ۲۰۱۴، \$۱۵,۰۱۱ (تقریباً ۴۶۴ میلیون ریال) و این شاخص برای ایران به میزان \$۱۷,۴۰۰ (تقریباً ۵۷۳ میلیون ریال) می‌باشد [۱۰].

شکل ۶-۱) نمودار درآمد ناخالص ملی براساس سرانه جمعیت کشور عربستان، ایران و جهان از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۴ بنا بر گزارش بانک جهانی، میزان درآمد ناخالص ملی^۱ در سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۵ در شکل ۱-۷ آورده شده است. میزان درآمد ناخالص ملی عربستان در سال ۲۰۱۴، برابر با ۱,۶۵۰ میلیارد دلار (۵۳ میلیون میلیارد ریال) می‌باشد و درآمد ناخالص ملی ایران، ۱۳۶۰ میلیارد دلار (۴۲ میلیون میلیارد ریال) می‌باشد [۹۴].

شکل ۷-۱) نمودار درآمد ناخالص ملی کشور عربستان و ایران از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۵

1. GNI, PPP

۴-۱- وضعیت سیاسی اجتماعی

از سال ۱۹۳۲م که پادشاهی سعودی بنیان نهاده شد، این کشور پادشاهی مطلقه داشته است. در این کشور حزب سیاسی، پارلمان و انتخابات وجود ندارد. دین از قدرتمندترین نهادهای جامعه است و نظام دادرسی وابسته به دولت و نیروی انتظامی (شرطه) آن کشور موظف به اجرای قانونهای امر به معروف و نهی از منکر هستند. خانواده پادشاهی خواستار سلطه کامل سیاسی بر عربستان سعودی بوده اند. هم اکنون نیز قدرت در پادشاهی سعودی در دست کبارالعلما و پادشاه متمرکز است [۱۱]. عربستان سعودی تنها کشوری است که در جهان نام خاندان حاکم را یدک می کشد. در این کشور قانون اساسی وجود ندارد و حاکمان ادعا می کنند که شریعت اسلامی قانون اساسی ما است و مصوبات هیئت وزیران که به ریاست شاه (که خود عهده دار مقام نخست وزیری هم هست) تشکیل می شود، به عنوان قانون مورد عمل قرار می گیرد [۱۲].

حکومت کشور عربستان پادشاهی مطلقه و شاه ریاست قوه مجریه را عهده دار بوده و متصدی پست نخست وزیری هم می باشد. هیئت دولت عربستان حدود ۴۰ عضو دارد. کشور عربستان ۲۳ وزارتخانه دارد که عبارت اند از:

۱. وزارت کشاورزی

۲. وزارت امور اجتماعی

۳. وزارت تجارت و صنعت

۴. وزارت ارتباطات و تکنولوژی اطلاعات

۵. وزارت دفاع

۶. وزارت مالیه

۷. وزارت اقتصاد و برنامه ریزی

۸. وزارت بهداشت

۹. وزارت امور خارجه

۱۰. وزارت آموزش

۱۱. وزارت آب و نیرو

۱۲. وزارت فرهنگ و اطلاعات

۱۳. وزارت کشور

۱۴. وزارت دادگستری

۱۵. وزارت کار

۱۶. وزارت امور شهری و روستایی

۱۷. وزارت نفت و مواد معدنی

۱۸. وزارت حج

۱۹. وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد

۲۰. وزارت راه و ترابری

۲۱. وزارت حفاظت ملی

۲۲. وزارت مسکن

۲۳. وزارت خدمات شهری [۱۳]

عربستان سعودی به لحاظ نوع کنترل سیستم اجرایی، یک سرزمین مستقل به شمار می‌آید. این کشور از ۱۳ ایالت یا استان درست شده که در رأس هر کدام از آن‌ها، یکی از شاهزادگان سعودی فرمان می‌راند که از اختیارات کامل برخوردار است. در عربستان سعودی در رأس حکومت مرکزی، پادشاه قرار دارد که ریاست قوه مجریه، به عنوان اصلی‌ترین قوه کشور، در دست اوست. میزان کنترل حکومت مرکزی بر همه سرزمین عربستان سعودی به دلیل حضور شاهزادگان سعودی در امیری استان‌ها، یکسان است. در این کشور از فعالیت سیاسی مخالفان به شدت جلوگیری می‌شود. مطبوعات در این کشور به طور کامل زیر نظر دولت است و آنان در حقیقت، بازگوکننده خط فکری و سیاست حاکم بر کشور هستند و خط مشی دولت را تبلیغ می‌کنند. در رأس نظام سیاسی، خاندان شاهی قرار دارد که جایگاه آن از سال ۱۹۳۲م با به قدرت رسیدن «ملک فیصل» در نظام جهانی برجسته شد.

بالاترین مقام مذهبی عربستان مفتی کل این کشور می‌باشد که توسط پادشاه تعیین

می‌گردد. از سال ۱۹۹۹ ملک فهد، شیخ عبدالعزیز آل شیخ را به عنوان مفتی کل عربستان تعیین نموده است. غیرمسلمانان مقیم در عربستان حق داشتن هیچ‌گونه اماکن مذهبی مانند کلیسا و... را ندارند. با توجه به ساختار حکومت آل سعود که بر اساس توافق مذهبی وهابیت و بزرگ خاندان آل سعود بوده است تشکیلات مذهبی در این کشور از قدرت بالائی برخوردار می‌باشند.

عربستان سعودی برای بازسازی لبنان در سال ۱۹۹۰م، ۱۰۰ میلیون دلار کمک اقتصادی نموده است. هم‌چنین از سال ۱۹۹۳م، ۲۰۸ میلیون دلار را برای کمک به مسلمانان فلسطین اختصاص داده است.

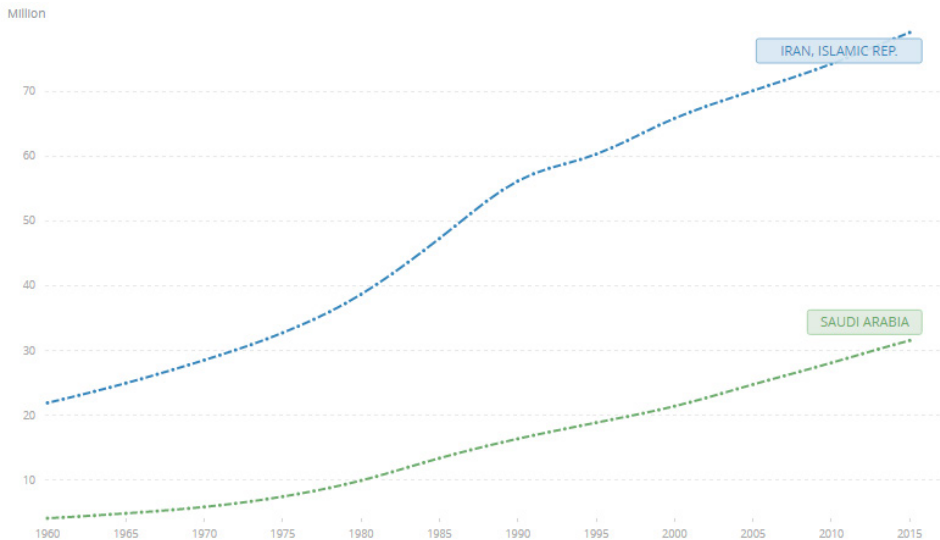
نوع فرمانروایی در این کشور به صورت پادشاهی در دست خاندان آل سعود است. پادشاه باید برای بیش‌تر تصمیم‌هایی که می‌گیرد، تأیید علما و رهبران دینی کشور را داشته باشد. پادشاه مسئول پاسداری و نگاهبانی از مسجدالحرام در مکه و مسجد النبی در مدینه (حرمین شریفین) است.

در پادشاهی سعودی بزرگان و آموزگاران پایه نخست دین اسلام، همواره نقش مهمی در کشور بازی کرده‌اند و قدرت سیاسی بی‌پایانی دارند. بزرگان عربستان سعودی دربرگیرنده دانشمندان دینی، قضات، وکلا، مدرسان و پیش‌نمازان هستند. در عربستان سعودی، شورای علمای اعظم قدرت عزل و نصب پادشاه را دارند. این گروه به صورت هفتگی با شاه دیدار می‌کنند. در بسیاری از موارد حکومتی، شاه با علما مشورت می‌کند. بیش‌تر بزرگان عربستان سعودی به خاندان بزرگ الشیخ وابسته هستند که از نوادگان محمد بن عبدالوهاب بنیان‌گذار فرقه وهابیت می‌باشند. این بزرگان، با خانواده شاهی پیوند نزدیکی دارند[۱۴].

۱-۴-۱- جمعیت و پراکندگی سنی

بنا بر گزارش بانک جهانی، نمودار رشد جمعیت عربستان بین سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۵ در شکل ۱-۸ نشان داده شده است. همان‌طور که در شکل مشخص است، جمعیت عربستان در سال ۲۰۱۵، تقریباً ۳۱,۵۴۰,۳۷۲ نفر می‌باشد که تنها ۱۶ میلیون از جمعیت عربستان، از شهروندان این کشور و بقیه از اتباع خارجی هستند. درحالی‌که جمعیت

ایران در سال ۲۰۱۵، در حدود ۷۹,۱۰۹,۲۷۲ نفر می باشد [۹۵].

شکل ۸-۱) نمودار رشد جمعیت عربستان و ایران از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۵

سن افراد می تواند در میزان کمک های خیریه مذهبی تأثیرگذار باشد اما رابطه مشخصی بین سن افراد و کمک های غیرمذهبی مشاهده نشده است. از جمله عواملی که سبب می شود میزان کمک های خیریه در میان افراد با سن بالاتر افزایش یابد، بالاتر بودن گرایش های مذهبی این افراد نسبت به افراد جوان تر است، از سوی دیگر افراد در سنین بالا کمتر نگران آینده مالی فرزندان خود هستند و راحت تر می توانند از اندوخته خود به دیگران کمک نمایند. همچنین مطالعات نشان می دهد که افراد با نزدیک شدن به پایان زندگی و یاد مرگ بیشتر به دیگران فکر می کنند و به کمک به آن ها می اندیشند [۹۶].

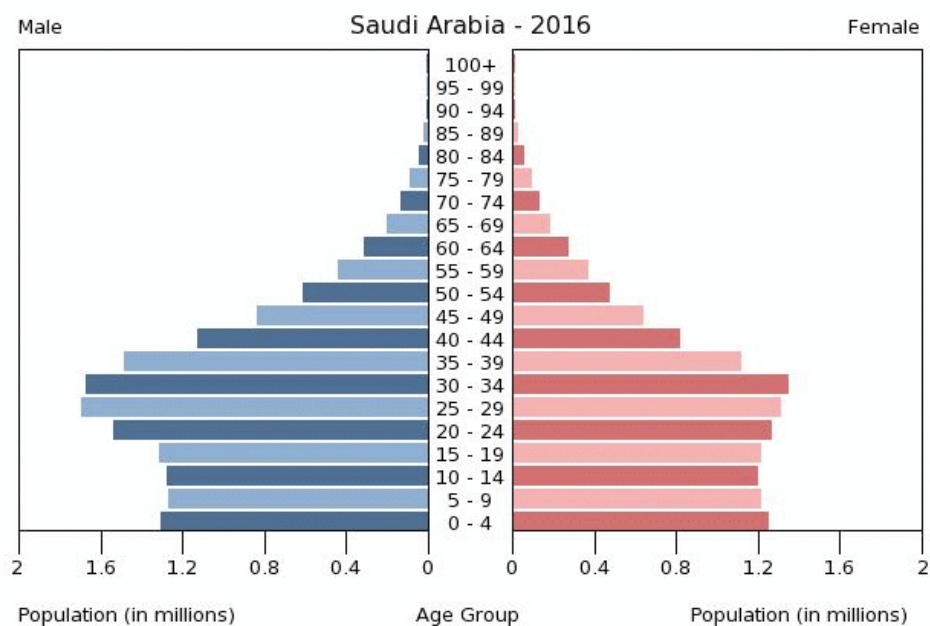
در برخی مطالعات، مشاهده شده است که زنان به دلیل حس همدلی و تمایلات مذهبی و اجتماعی، تمایل بیشتری به کمک های خیریه نشان می دهند، و در عین حال مردان با وجود اینکه تمایل کمتری به کمک کردن ابراز می کنند، در عمل کمک های بیشتری می کنند؛ علی رغم این مسائل جنسیت نمی تواند به عنوان یک متغیر مستقل و منفرد در میزان بخشندگی افراد سنجیده شود بلکه متغیرهایی نظیر درآمد افراد و نظر

سایر افراد خانواده نسبت به کمک کردن نیز تأثیرگذار می‌باشند.

درصد گروه‌های سنی مختلف در کشور عربستان در سال ۲۰۱۶ مطابق جدول ۱-۱ بوده است [۹۷].

جدول ۱-۱) درصد گروه‌های مختلف سنی برحسب جنسیت

ردیف	گروه سنی (سال)	درصد	نسبت مرد به زن
۱	۱۴-۰	۲۶,۵۶	۱,۰۵
۲	۲۴-۱۵	۱۸,۸۴	۱,۱۵
۳	۵۴-۲۵	۴۶,۴	۱,۳۱
۴	۶۴-۵۵	۴,۸۶	۱,۲
۵	۶۵ و بالاتر	۳,۳۴	۱,۰۴
۶	جمعیت کل	۱۰۰	۵,۷۵

شکل ۱-۹) نمودار ساختار سنی شهروندان عربستان سعودی در سال ۲۰۱۶

۱-۵- اطلاعات فرهنگی - مذهبی

جامعه عربستان بر پایه روابط قبیله‌ای استوار است. وجود تعصب و علقه نیرومند قبیله‌ای به علاوه مذهب، شکل دهنده کلی فرهنگ جامعه می‌باشد. باینکه دین اسلام در این سرزمین ظهور نمود و مدت زمانی این سرزمین مرکزیت جهان اسلام را به عهده داشت، اما از آنجاکه در سرزمین فوق قبیله‌های زیادی زندگی می‌کنند و هرکدام آداب و رسوم خاص خود را به عنوان یک میراث نگهداری می‌کنند.

امروزه سه جناح عمده در داخل آل سعود وجود دارد که هر یک در صدد قبضه کردن قدرت است. گروه اول خاندان فهد است که از دهه، به صورت گروه غالب در خانواده سعودی بوده است و از نایف بن عبدالعزيز، سلطان بن عبدالعزيز، سلمان بن عبدالعزيز و... تشکیل شده و همگی از یک مادر بوده و به قبیله سدید وابسته‌اند. گروه دوم که ملک عبدالله در حال حاضر پادشاه عربستان است، از مادر دیگری هستند که به قبیله شمرو وابسته‌اند. سعود بن فیصل، وزیر امور خارجه نیز از این گروه است. گروه سوم، فرزندان فیصل هستند که فاقد تشکیلات گروهی هستند و افرادی چون خالد بن فیصل و ترکی فیصل به آن تعلق دارند.

نظام حقوقی عربستان سعودی برگرفته از فقه حنبلی یکی از مذاهب اسلامی است. بر اساس احکام دین اسلام، مردان در صورت تمایل مجاز به ازدواج با حداکثر چهار زن هستند. مطابق سنت رایج در عربستان سعودی، در مراسم عروسی و میهمانی‌ها، محل میهمانان زن و مرد از هم جدا است [۶].

• فعالیت اقتصادی زنان

در قوانین سعودی، زنان تنها مجاز به فعالیت در زمینه آموزش و بهداشت و یا چندین مورد استثنائی دیگر هستند و در حین کار به هیچ صورت اجازه تعامل با مردان را ندارند. آموزش برای زنان بسته به کلاس‌های دختران می‌شود و آن‌ها حق آموزش برای پسران را ندارند. با این حال بازهم شرکت زنان در کارها بسیار بسته است و برای این کارها نیز اجازه رسمی شوهر یا ولی شرط محسوب می‌شود. علما گماردن زن به هرکاری که باعث همکاری و ارتباط با مردان نامحرم می‌شود، را حرام اعلام کرده‌اند [۶].

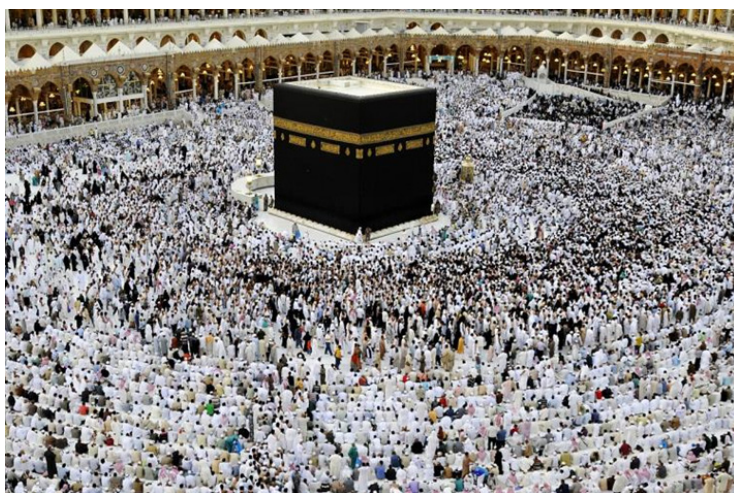
بیشتر ساکنان این کشور سنی مذهب هستند و شیعیان به صورت اقلیت در این کشور زندگی می کنند. در سال ۲۰۱۴، ۹۵٪ مردم کشور عربستان مسلمان هستند که از این میزان، ۸۵٪ - ۹۰٪ افراد سنی و ۱۰٪ - ۱۵٪ آن ها، شیعه می باشند. اکثر جمعیت عربستان مسلمان و بر مذهب حنبلی و بخشی از مردم بر مذهب شیعه هستند. تعداد اندکی مسیحی، یهودی، بودائی، هندو و سیک نیز در این کشور سکونت دارند [۱۵].

• جنبه های فرهنگی حج

مکه، سرزمین وحی، پایگاه و پایتخت مسلمانان، دارای شرافت و عظمت ویژه ای در میان شهرهای اسلامی است و ویژگی های منحصر به فردی دارد که برگزاری مراسم باشکوه حج، بر اهمیت این شهر افزوده است.

مراسم حج سبب شده است این شهر مقدس، مطرح و از نظر فرهنگی و تاریخی، جهان اسلام تقویت شود. در این مجمع سالانه، از هر کشوری، شماری به عنوان نمایندگان جامعه خود حضور می یابند. شرکت این افراد، برای آشنایی با اندیشه و افکار و انتقال اطلاعات با یکدیگر است و این تبادل افکار و اندیشه می تواند در زمینه های گوناگون عقیدتی، اجتماعی و سیاسی اثرگذار باشد. یکی از مهم ترین عوامل فرهنگی، تبادل فرهنگ ها و اطلاعات در جهان اسلام است [۱۰۰].

این اجتماع سالانه سبب می شود که اخبار و اطلاعات مربوط به پیامبر و خاندان رسالت بهتر و بیشتر منتقل شود و مسلمانان روش و منش نبوی را گسترش دهند. از این رو، حج، مهم ترین پایگاه پیام رسانی است. امام صادق علیه السلام در این باره چنین می فرماید: اگر کسی بگوید چرا به حج فرمان داده شده است، در پاسخ گفته می شود به علت اینکه دین شناسی و نقل سخنان و اخبار ائمه اهل بیت علیهم السلام به هر منطقه و ناحیه است. انتقال فرهنگ ها سبب می شود هنگامی که به وطن خویش بازگشتند، آموزه های اسلامی را گسترش دهند و چهره واقعی اسلام را آشکار سازند و بکشند مسلمانان به قدرتی بزرگ تبدیل شوند [۱۰۰].

شکل ۱-۱۰) مناسک حج

افصل دوم |

مفهوم وقف و امور خیریه در کشور عربستان سعودی

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ

۲- مفهوم وقف و امور خیریه در کشور عربستان سعودی

۲-۱- مقدمه

در فصل گذشته، اطلاعاتی کلی درباره کشور عربستان سعودی بیان شد. پیش از ورود به بررسی ساختار وقف و امور خیریه در عربستان، لازم است مفاهیم اولیه در این حوزه مشخص گردد. در این فصل مفاهیمی همچون وقف، خیریه، سازمان‌های جامعه مدنی، نیات خیریه و مالیات در عربستان سعودی مورد بررسی قرار خواهند گرفت.

۲-۲- وقف

هر نوع دارایی که می‌تواند به فروش برسد، خریداری شود و یا اهدا شود، می‌تواند وقف شود که می‌تواند شامل دارایی‌های ثابت (املاک و مستغلات) و دارایی‌های غیرثابت (پول نقد و سهام) شود. وقف‌ها به دودسته وقف خانوادگی (که وابسته به خانواده و فرزندان یک فرد است) و وقف خیریه‌ای (این نوع وقف می‌تواند توسط تمام اقوام مسلمان مورد استفاده قرار گیرد) تقسیم می‌شوند.

۲-۲-۱- اهداف وقف اسلامی

- منطبق بودن با دستورات خداوند در اعطا کردن و هزینه کردن
- دستیابی به اصل همبستگی در میان اعضای یک ملت و ایجاد تعادل و برابری اجتماعی در میان افراد
- اطمینان از درآمد حاصل از موقوفه‌ها و بهره‌برداری از آن‌ها به‌طور مداوم

— دستیابی به اهداف توسعه اجتماعی در زمینه‌های اجتماعی، اقتصادی، آموزشی، بهداشتی و... [۹۳].

۲-۳- موقوفات

بر اساس لایحه ساماندهی اوقاف خیریه، موقوفات خیریه به دودسته موقوفات عام‌المنفعه و موقوفات شخصی تقسیم می‌شوند:

الف) موقوفات عام‌المنفعه: مانند موقوفات حرمین شریفین و موقوفات مساجد و انجمن‌ها و مدارس و دیگر موقوفات وقف شده به مراجع خیریه عامه.

ب) موقوفات شخصی: پس از انقراض نسل افرادی که این موقوفات به آن‌ها واگذار شده است و یا نزدیکان و خویشان آن‌ها و نیز افرادی که این گروه موقوفه را به آن‌ها واگذار کرده‌اند، به مراجع ذینفع دولتی منتقل می‌شود [۲۰].

مقصود از اوقاف خیریه^۱، نهادهایی است که وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد در زمان کنونی و آینده متولی امور آن است.

موقوفات خیریه شخصی زیر نظر متولیان شرعی که در وقف نامه به آن اشاره شده است و یا افرادی که از سوی دادگاه‌های قانونی برای اداره آنها منصوب شده باشند، اداره می‌شوند^۲.

ادارات اوقاف^۳ حق نظارت و نگهداری از موقوفات خیریه شخصی به منظور حفظ این موقوفات و کمک به اجرای شروط وقف کننده و حتی مصادره موقوفه با حکم حاکم شرع را دارند و البته این مسئله منوط به منقرض شدن افراد مستحق تولیت و واگذاری تولیت آن به مراجع خیریه عام‌المنفعه است و باید اطلاعات لازم در این زمینه در اسناد موجود باشد [۲۰].

۲-۴- خیریه^۴

بخش خیریه به طور قابل توجهی در سال‌های اخیر گسترش یافته است. در سال

۱. ماده ۱ لایحه ساماندهی اوقاف خیریه

۲. ماده ۳ لایحه ساماندهی اوقاف خیریه

۳. ماده ۴ لایحه ساماندهی اوقاف خیریه

۲۰۰۸، ۲۰۰ سازمان غیرانتفاعی وجود داشت. اما امروزه ۹۵۰ سازمان غیرانتفاعی وجود دارد که از این تعداد، ۶۰۰ مورد آن مؤسسات خیریه می باشند که دارای یکسری فعالیت های گسترده هستند.

حدود ۱۰ سال قبل (تقریباً در سال ۲۰۰۵) یک قانونی برای تنظیم امور مربوط به تأسیس فعالیت های بخش های بزرگ خیریه توسط وزارت امور اجتماعی پیشنهاد شده بود، اما این قانون برای به اجرا گذاشتن، هرگز توسط شورای وزیران تصویب نشد. این قانون تعیین شده بود تا نه تنها فعالیت های مربوط به مؤسسات را تنظیم کند، بلکه فعالیت های مربوط به انجمن ها را هم در برگیرد. در حال حاضر، این قانون به نام "قانون جامعه مدنی" نامیده می شود [۲۱]. قانون اساسی عربستان که به عنوان قانون اساسی حکومت شناخته شده است، در سال ۱۹۹۲ توسط یک حکم و فرمان سلطنتی که از ملک فهد صادر شده بود، به تصویب رسید. قابل ذکر است که هیچ مقرراتی که به طور خاص از حقوق آزادی انجمن ها یا اجتماعات پشتیبانی کند، وجود نداشت. ماده ۲۷ این قانون بیان می دارد که دولت باید سازمان ها و افراد را تشویق کند تا در فعالیت های بشردوستانه مشارکت نمایند. در تاریخ ۷ دسامبر ۲۰۱۵، عربستان سعودی یک قانون جدیدی را برای تنظیم انجمن ها و سازمان های جامعه مدنی منتشر کرد. این قانون بر اساس پیش نویسی است که هفت سال قبل توسط مجلس شورا تصویب شده بود و برای اولین بار در چارچوب پادشاهی عربستان، یک چارچوب قانونی برای سازمان های جامعه مدنی غیر خیریه ای فراهم می کند.

در طول تاریخ عربستان سعودی، اشکال مختلفی از سازمان های جامعه مدنی^۱ پدید آمدند که به تسهیل اقدامات عمومی کمک کرده اند. در حال حاضر صدها سازمان جامعه مدنی وجود دارند که بیش از نیمی از آن ها، سازمان های خیریه هستند و بیشتر آن ها وابسته به دولت می باشند.

سازمان های جامعه مدنی در عربستان سعودی می توانند به عنوان یک "انجمن خیریه" یا یک "مؤسسه و سازمان خیریه" ثبت شوند. انجمن ها و مؤسسات خیریه،

1. Civil Society Organizations (CSO)

یکسری فعالیت‌های خیریه‌ای و داوطلبانه؛ مثل کمک به فقرا، بهبود مسکن، ارائه کمک‌های مالی به نیازمندان، آماده‌سازی جوانان برای بازار کار از طریق برنامه‌های آموزشی و هماهنگی با کارفرمایان، و ارائه مراقبت‌های بهداشتی، آموزشی و خدمات اجتماعی را انجام می‌دهند.

تمامی این سازمان‌ها توسط تصمیم شورای وزیران مصوب ۱۴۱۰ ه. ق حکمرانی و کنترل می‌شوند و از لحاظ مراحل ثبت نام، نظارت بر انتخابات هیئت مدیره، بررسی حساب‌های مالی و بررسی فعالیت‌ها و برنامه‌هایشان توسط وزارت امور اجتماعی مورد بررسی و نظارت قرار می‌گیرند. همچنین ممکن است انجمن‌های خیریه با توجه به اندازه بودجه‌شان، یکسری پشتیبانی‌های مالی را به صورت سالانه از وزارت امور اجتماعی دریافت کنند. با این حال، یک تعدادی از انجمن خیریه مبتنی بر خانواده وجود دارد که بدون هیچ‌گونه پشتیبانی مالی از وزارت، به ثبت رسیده‌اند؛ این انجمن‌های خیریه عمدتاً مربوط به برنامه‌های آموزشی و فرهنگی می‌باشند [۲۲].

۲-۵- سازمان‌های جامعه مدنی^۱

سازمان‌های جامعه مدنی شامل یک طیف گسترده‌ای از گروه‌های زیراست: گروه‌های جوامع، سازمان‌های غیردولتی^۲، اتحادیه‌های کارگری، گروه‌های بومی، سازمان‌های خیریه‌ای، سازمان‌های مذهبی، انجمن‌ها و بنیادهای حرفه‌ای.

سازمان‌های جامعه مدنی در عربستان سعودی می‌توانند به عنوان یک انجمن خیریه‌ای یا یک سازمان خیریه‌ای به ثبت برسند. انجمن‌ها و سازمان‌های خیریه‌ای می‌توانند فعالیت‌های خیریه‌ای و داوطلبانه انجام دهند، که عبارت‌اند از: کمک به نیازمندان، بهبود محل اقامت، ارائه کمک‌های مالی به افراد نیازمند، آماده‌سازی جوانان برای بازار کار به واسطه برنامه‌های آموزشی و هماهنگی با کارفرمایان؛ و ارائه خدمات بهداشتی، آموزشی و اجتماعی. هر دو نوع خیریه‌ها توسط تصمیم شورای وزیران به شماره ۱۰۷ مورخ ۲۵ جمادی الآخر ۱۴۱۰، حکمرانی و اداره می‌شوند، و وزارت امور

1. Civil Society Organizations (CSOs)

2. Non-Governmental Organizations (NGOs)

اجتماعی برفرآیند ثبت نام، انتخاب هیئت مدیره، حساب های مالی و برنامه ها و فعالیت های خیریه ها نظارت می کند. انجمن های خیریه، پشتیبانی مالی سالانه از وزارت امور اجتماعی دریافت می کنند که این حمایت مالی به سبب بودجه هرا انجمن بستگی دارد [۲۳].

۲-۵-۱- سازمان های خیریه

بخش سازمان های خیریه، بزرگ ترین زمینه فعالیت گروه ها و انجمن ها در سراسر عربستان است. منشأ خیریه را می توان در پنج رکن اسلام، که سومین مورد آن زکات است (مربوط به امور خیریه)، دنبال کرد. مؤسسات خیریه می توانند یک طیفی از سازمان های محلی کوچک تا سازمان های بزرگ ملی را شامل شوند.

نهادهای دیگری که در بخش خیریه فعالیت می کنند، بنیادهای مربوط به خانواده های تاجر می باشند؛ مانند بنیاد عبداللطیف جمیل که بسیار برجسته و نمایان است. همچنین بنیادهای مربوط به پادشاهان بسیار قابل توجه است، مانند مرکز ملک سلمان که برای تحقیقات مربوط به معلولان و از کارافتادگان می باشد و یا بنیاد خیریه ملک خالد. هر دو نوع این بنیادها (بنیادهای مربوط به خانواده های تاجر و پادشاهان) مانند خیریه های سنتی رفتار می کنند و انجمن هایی را تشکیل می دهند که در آن افراد جلسات و نشست هایی را برگزار می کنند [۲۴].

اموال سازمان های خیریه^۱ بعد از انحلال مطابق با آنچه که وزیر کار و امور اجتماعی مشخص کرده است، به انجمن های خیریه می رسد مگر آنکه اساسنامه سازمان ها، سازوکاری را برای انتقال این اموال به عمل خیریه دیگری در نظر گرفته باشد [۲۵].

۲-۵-۲- انجمن های خیریه

انجمن های خیریه زمانی ایجاد^۲ خواهند شد که ۲۰ نفر، برای تأسیس آن درخواست بدهند یا بیش از چند نفر با تابعیت سعودی با دارا بودن شایستگی کامل، که هیچ کدام

۱. ماده ۲۴ لایحه انجمن ها و مؤسسات خیریه مصوب ۱۴۱۰ ه. ق.

۲. ماده ۱ لایحه انجمن ها و مؤسسات خیریه مصوب ۱۴۱۰ ه. ق.

از آن‌ها به هیچ جرمی که در منافات با شرافت فرد است محکوم نشده باشد. این امر پس از موافقت وزارت کار و امور اجتماعی با تأسیس آن است [۲۵].

هدف انجمن خیریه^۱، ارائه خدمات اجتماعی (نقدی یا به صورت کالا)، آموزشی، فرهنگی، بهداشتی و یا هر چیزی که به خدمات انسانی مرتبط است، می‌باشد؛ بدون آنکه هدف آن، کسب درآمد مادی باشد و اساسنامه انجمن، اهداف آن را مشخص می‌کند [۲۵].

۲-۵-۱- انحلال انجمن‌های خیریه

بنا بر تصمیم مجمع عمومی انجمن‌های خیریه و مطابق با قواعدی که در اساسنامه این انجمن‌ها مشخص شده است، می‌توان به صورت اختیاری، انجمن را منحل کرد^۲. انحلال انجمن‌ها در یکی از حالات زیر، بنا بر تصمیم وزیر کار و امور اجتماعی است^۳:

- تعداد اعضای انجمن کمتر از ۲۰ نفر باشد.

- انجمن‌ها از اهداف خویش دور باشند و یا مرتکب خلافی بزرگ شوند که در تعارض با اساسنامه باشد.

- از پرداخت تعهدات مالی خویش عاجز باشد.

- اموال خود را در موارد غیر مشخص هزینه کنند.

- اهداف انجمن در تضاد با نظام کلی یا رسوم مورد احترام در عربستان باشد.

- از احکام مشخص شده در این لایحه تخلف ورزد.

وزیر کار و امور اجتماعی می‌تواند بجای انحلال انجمن، هیئت مدیره موقتی را برای یک دوره انتخاب کند که وظایف هیئت مدیره را برعهده می‌گیرد. البته اگر این عمل برای مصلحت عمومی و در روند تحقق اهداف انجمن باشد [۲۵].

۲-۶- نیات خیریه در عربستان

فعالیت مؤسسات خیریه در عربستان به طور کلی در ۴ موضوع گنجانده می‌شوند که

۱. ماده ۲ لایحه انجمن‌ها و مؤسسات خیریه مصوب ۱۴۱۰ ه. ق.

۲. ماده ۱۴ لایحه انجمن‌ها و مؤسسات خیریه مصوب ۱۴۱۰ ه. ق.

۳. ماده ۱۵ لایحه انجمن‌ها و مؤسسات خیریه مصوب ۱۴۱۰ ه. ق.

هرکدام از آن‌ها به تعدادی زیرشاخه تقسیم می‌شوند.

۲-۶-۱- اجتماعی

- مراقبت از یتیمان
- کمک به بیماران
- مراقبت از کودکان
- افراد معلول و ناتوان
- زندانیان و خانواده‌های آن‌ها
- افراد مسن
- مردم فقیر و نیازمند
- آگاهی اجتماعی
- جمع‌آوری زکات و صدقات و توزیع آن‌ها
- سایر

۲-۶-۲- بهداشت

- مراقبت‌های بهداشتی
- کلینیک‌های قابل حمل
- خدمات درمانی و پزشکی رایگان
- داروخانه‌های قابل حمل
- معتادان
- بیماری‌های مزمن

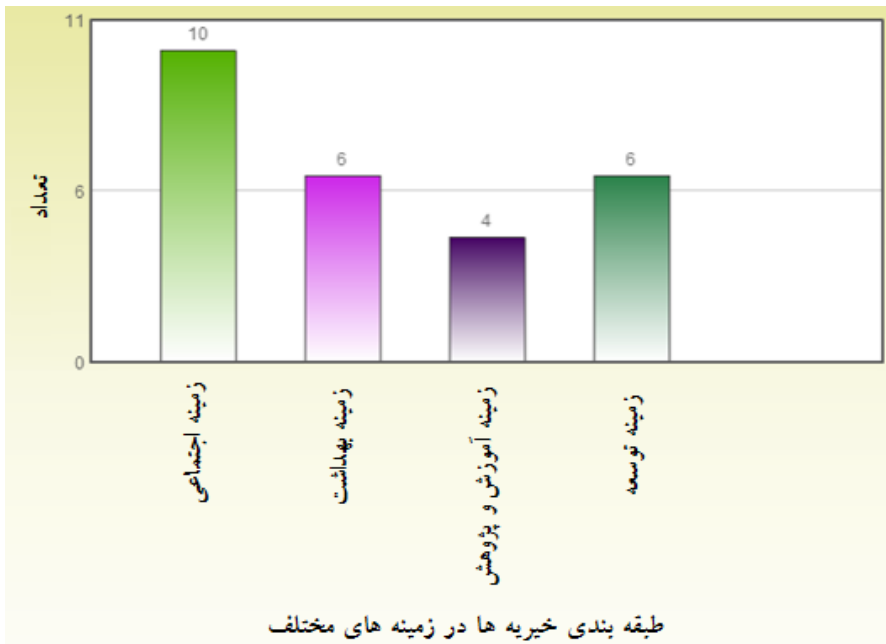
۲-۶-۳- آموزش و تحقیق

- تحصیل
- پرورش استعدادها
- آموزش
- تحقیقات علمی

۲-۶-۴- توسعه

- وام با نیت خیرخواهانه
- حمایت از پروژه های کوچک
- اقتصاد اوقاف
- ایجاد کارخانه ها با اهداف خیرخواهانه
- توسعه اجتماعی
- راهنما خانواده [۲۶]

نیات خیریه فوق الذکر و زیرشاخه های آن ها توسط سازمان الخیر الشامل گزارش شده است. همان طور که در شکل ۲-۱ هم مشاهده می شود، تعداد زیرشاخه های موجود در موضوع اجتماعی ۱۰، بهداشت ۶، آموزش و پژوهش ۴ و در زمینه توسعه ۶ مورد می باشند [۲۷].

شکل ۲-۱) تعداد زیرشاخه های موجود در نیات خیریه مختلف (سال ۱۴۳۷ ه. ق (۱۳۹۴))

۷-۲- مالیات در عربستان سعودی

هیچ انگیزه مالیاتی در عربستان سعودی وجود ندارد، همچنین مالیات بر املاک، مالیات بر درآمد، مالیات بر سود سرمایه و یا مالیات شرکتی در عربستان وجود ندارد. تنها مالیات، "زکات" است که برای سودهای شرکتی و فردی به کار گرفته می شود و سپس توسط سازمان های جامعه مدنی برای حمایت از نیازمندان استفاده می شود. اهمیت زکات در سازمان های جامعه مدنی عربستان، از لحاظ حقوقی، در قانون مالیات بر درآمد، و در حکم سلطنتی شماره ۳۳۲۱ تدوین شده است. براساس حکم سلطنتی، قطعنامه وزرا به شماره ۳۹۴ منتشر شد، که اداره زکات و مالیات بر درآمد تحت سرپرستی وزارت مالیه تأسیس شده است. براساس آخرین حکم سلطنتی به شماره ۸۶۳۴/۲۸/۲/۱۷، جمع آوری زکات از شرکت ها و افرادی که شهروندان سعودی می باشند، با یک نرخ ۲٫۵٪ مطابق با فقه اسلامی تنظیم شده بود. مفاد این حکم در قطعنامه وزرا به شماره ۳۹۳ توسعه یافت که دستورالعمل هایی برای سازمان دهی، حسابرسی و جمع آوری زکات از تمام سعودی ها را در بر می گرفت و تمامی افراد هم موظف به پرداخت آن می باشند. جمع آوری و توزیع وجوه زکات باید در حساب های دریافتی و پرداختی سازمان های جامعه مدنی و همچنین در حساب های درآمد و هزینه ثبت شوند. همچنین اهداکنندگانی که در زکات مشارکت داشته اند، باید از میزان وجوهی که توسط سازمان های جامعه ی مدنی جمع آوری و خرج شده اند، آگاهی یابند [۲۸].

۸-۲- بخشنامه ها و لایحه های کشور عربستان در حوزه وقف و امور خیریه

در گزارش کشور عربستان سعودی تعداد بخشنامه و لایحه مورد استفاده قرار گرفتند که عبارت اند از:

۱. لایحه ساماندهی اوقاف خیریه مصوبه وزارتخانه شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد که مورد موافقت پادشاه عربستان قرار گرفته است (پیوست ۱).

این لایحه به معرفی مفهوم موقوفات خیریه می پردازد که به دودسته موقوفات عام المنفعه و موقوفات شخصی تقسیم می شوند. همچنین در این لایحه بیان شده

است که موقوفات خیریه شخصی زیر نظر چه افرادی اداره می‌شوند و پس از منقرض شدن نسل افرادی که مستحق تولیت موقوفات می‌باشند، تولیت این موقوفه‌ها به چه کسانی واگذار می‌گردد. نمونه الگوهای مختلف برای فروش و یا تعویض اعیان موقوفاتی که فایده کمی دارند، بی فایده شده‌اند، و یا بیم از بین رفتن آنان می‌رود، در این لایحه آورده شده است. همچنین انواع مختلف دفاتر ثبت سازمان‌های اوقاف، نحوه ثبت و کمیته ثبت در این لایحه ذکر شده است.

۲. لایحه انجمن‌ها و مؤسسات خیریه مصوبه هیئت وزیران به شماره ۱۰۷ مورخ ۱۴۱۰/۶/۲۵ ه.ق که این لایحه مشتمل بر گزارشات وزارتخانه کار و امور اجتماعی می‌باشد (پیوست ۲).

این لایحه دارای سه باب است که باب اول مربوط به انجمن‌های خیریه می‌باشد و دارای چهار فصل است. فصل اول؛ به بیان نحوه ایجاد انجمن‌های خیریه و اهداف آن می‌پردازد که انجمن‌های خیریه برای تأسیس باید دارای چه شرایطی باشند و اساسنامه انجمن‌ها باید شامل چه توضیحات و احکامی باشد. در فصل دوم؛ ساختار اداری و مالی انجمن‌های خیریه، اینکه این انجمن‌ها از چه هیئت‌هایی تشکیل می‌شوند و نحوه انتخاب اعضای هیئت مدیره به چه صورتی می‌باشد، ذکر شده است. فصل سوم؛ نحوه انحلال انجمن‌های خیریه و اینکه تحت چه شرایطی این انجمن‌ها منحل می‌شوند، بیان شده است. در نهایت فصل چهارم از باب اول؛ به معرفی احکام عمومی می‌پردازد و بیان شده که وزارت کار و امور اجتماعی مسئول اشراف بر اعمال انجمن‌های خیریه می‌باشد و می‌تواند بر دفاتر مربوط به فعالیت انجمن‌ها آگاهی یابد.

باب دوم لایحه مذکور مربوط به مؤسسات خیریه می‌باشد که دارای سه فصل است. فصل اول؛ به بیان نحوه ایجاد مؤسسات خیریه و اهداف آن می‌پردازد. در فصل دوم؛ نظام اداری و مالی انجمن‌های خیریه بیان شده است و تمامی مواردی که برای انجمن‌های خیریه ذکر شده است، برای این نوع از مؤسسات هم برقرار می‌باشد. باب سوم لایحه انجمن‌ها و مؤسسات خیریه به بیان احکام پایانی می‌پردازد.

۳. بخشنامه امامان جماعت، مؤذنان و خادمان مصوبه هیئت وزیران به شماره م/ ۱/

مورخ ۱۳۹۲/۱/۹ ه. ق که مورد موافقت پادشاه عربستان قرار گرفته است (پیوست ۳). احکامی که در این بخشنامه آورده شده است، بر تمامی امامان جماعت، مؤذنان و خادمان مساجد منطبق می باشد، به غیر از کسانی که در حرمین شریفین مشغول به کار هستند. احکام این بخشنامه مشتمل بر تعیین حقوق افراد مذکور، شرایط انتخاب آنان، تعیین کارکنان مساجد، دسته بندی کارکنان و پاداش آنان، وظایف کارکنان مساجد و مجازات هایی که ممکن است برای کارکنان مساجد در نظر گرفته شود، می باشد.

۴. بخشنامه شورای عالی اوقاف مصوبه شماره م/ ۳۵ مورخ ۱۳۸۶/۷/۱۸ ه. ق که صدور این بخشنامه به موجب فرمان پادشاه عربستان و مشتمل بر گزارشات وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد می باشد (پیوست ۴).

احکام این بخشنامه مشتمل بر نحوه انتخاب اعضای شورای عالی اوقاف، وظایفی که این شورا بر عهده دارد، نحوه بهره برداری و کسب درآمد از اوقاف خیریه و هزینه کردن این درآمدها که بر عهده شورای عالی اوقاف است و نحوه تشکیل جلسات آن ها و اینکه این جلسات باید شامل چه افرادی باشد و حداقل چند نفر حضور یابند، می باشد.

| فصل سوم |

وضعیت موجود وقف و امور خیریه در کشور عربستان سعودی

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ

۳- وضعیت موجود وقف و امور خیریه در کشور عربستان سعودی

۳-۱- مقدمه

پس از بررسی وضعیت عمومی کشور عربستان و آشکار شدن مفهوم وقف و امور خیریه، در این فصل به بررسی روند تاریخی توسعه و تکامل وقف و امور خیریه در کشور عربستان پرداخته می‌شود و پس از آن به بررسی وضعیت موجود و آمارهای مربوط به نهادها و درآمدهای آن‌ها پرداخته خواهد شد.

در بخش روند توسعه، مطالبی درباره روند تاریخی توسعه بنیادهای خیریه در عربستان سعودی، روند توسعه وزارت حج و اوقاف و مهم‌ترین موقوفه‌ها در عربستان سعودی براساس تاریخ تأسیس آن‌ها بیان شده است. در بخش دوم، وضعیت موجود وقف و امور خیریه، آمار مؤسسات خیریه، آمار مربوط به پروژه‌های خیریه، تعداد اهداکنندگان و هزینه‌های بنیادهای خیریه به تفکیک ۱۳ استان عربستان بیان شده است. همچنین این قسمت به بیان وضعیت موجود مساجد، امامان جماعت و تعداد رقبا و برندگان در مسابقه قرآن می‌پردازد.

۳-۲- روند تاریخی توسعه بنیادهای خیریه در عربستان سعودی

پادشاه عربستان (عبدالعزیز) به عنوان یک فردی که کارهای مختلف خیرخواهانه انجام داده است، شناخته شده است و به طور کامل از وقف در عربستان مراقبت نموده است. وی همچنین به عنوان فردی که از مساجد و موارد مربوط به آن‌ها مراقبت می‌کند، و همچنین مراقبت از دو مسجد مقدس و امور مربوط به آن‌ها شناخته شده است. وی

در زمان پادشاهی اش، توجه ویژه‌ای به وقف داشته و ابتدایی‌ترین نگرانی‌های وی، بحث نظارت بر موقوفه‌ها بوده است. وی در دوران پادشاهی خود، مسئولیت مراقبت، سازمان‌دهی و توجه به موقوفه‌ها را برعهده داشت تا اینکه وزارت حج و اوقاف در سال ۱۳۸۱ ه. ق تأسیس گردید و سپس در سال ۱۴۱۴ ه. ق وزارتخانه‌ی مستقلی برای مسائل مربوط به حج و وزارتخانه‌ی مستقلی برای شئون اسلامی و وقف اختصاص داده شد [۲۹].

۳-۲-۱- مهم‌ترین موقوفه‌ها در عربستان سعودی براساس تاریخ تأسیس آن‌ها

۱. ایجاد کتابخانه‌های وقف شده و وقف کتاب‌های دست‌نویس، چاپ، انتشار و توزیع کتاب‌ها برای وقف‌های قانونی
۲. وقف مدرسه سولتیا^۱ از سال ۱۲۸۵ ه. ق در مکه و در سال‌های پس‌از آن
۳. وقف مدرسه الفلاح در جده ۱۳۲۳ ه. ق و پس‌از آن در سال ۱۳۳۰ ه. ق در مکه
۴. وقف مدارس علمی مذهبی در مدینه از سال ۱۳۴۸ ه. ق
۵. سازمان‌دهی و توسعه موقوفات دو مسجد مقدس و همچنین هزینه‌های عظیم آن از دوران پادشاهی ملک عبدالعزیز
۶. بنیاد وقف عزیزیه که توسط پادشاه عبدالعزیز تأسیس شده است.
۷. خانه‌ی پادشاه عبدالعزیز در ریاض، که یک نهاد فرهنگی است و در سال ۱۳۹۲ ه. ق تأسیس شده است که هدف از تأسیس آن، حمایت از تحقیقات و مطالعات علمی و همچنین میراث فرهنگی است.
۸. مجموعه ملک فهد برای چاپ قرآن مقدس در مدینه که مأموریت این مجموعه از سال ۱۴۰۵ ه. ق آغاز شده است و یکی از بزرگ‌ترین و بهترین مجموعه‌های چاپ در جهان است.
۹. کتابخانه عمومی ملک عبدالعزیز در ریاض که در سال ۱۴۰۵ ه. ق تأسیس شده است.
۱۰. بنیاد خیریه ملک فیصل که در سال ۱۳۹۶ ه. ق تأسیس شده است، که دفتر مرکزی آن در ریاض است و به عنوان یک مرکز علمی، تحقیقاتی، خیریه‌ای شناخته شده است.

۱۱. بنیاد خیریه‌ی شاهزاده سلطان

۱۲. بنیاد خیریه الانود^۱

۱۳. بنیاد خیریه الراجحی^۲

۱۴. بنیاد خیریه‌ی عبدالرحمن

۱۵. بنیاد خیریه‌ی عبدالعزیز بن باز

۱۶. بنیاد وقف بهداشت و سلامت در عربستان سعودی

۱۷. بنیاد وقف مادر شاهزاده ثامر بن عبدالعزیز

بسیار دیگری از پروژه‌ها و سازمان‌های وقفی وجود دارد که برای مراقبت از فقرا، یتیمان و افراد ناتوان، افراد معلول و آسیب‌پذیر به‌طور کلی، و همچنین مراقبت‌های بهداشتی، آموزش، پژوهش‌های علمی و مطالعات اسلامی و کتابخانه‌های خصوصی و عمومی. به‌طوری‌که می‌توان گفت یک بیداری بزرگ و یک افزایشی در رابطه با بحث وقف در عربستان سعودی از آغاز قرن پنجم هجری پدید آمده است [۳۰].

۳-۳- وضعیت موجود وقف و امور خیریه، مساجد و فعالیت‌های قرآنی در عربستان

وضعیت موجود در دو بخش، وضعیت موجود وقف و امور خیریه و وضعیت موجود بقاع متبرکه، مساجد و فعالیت‌های قرآنی مورد بررسی قرار گرفته است.

۳-۳-۱- وضعیت موجود وقف و امور خیریه

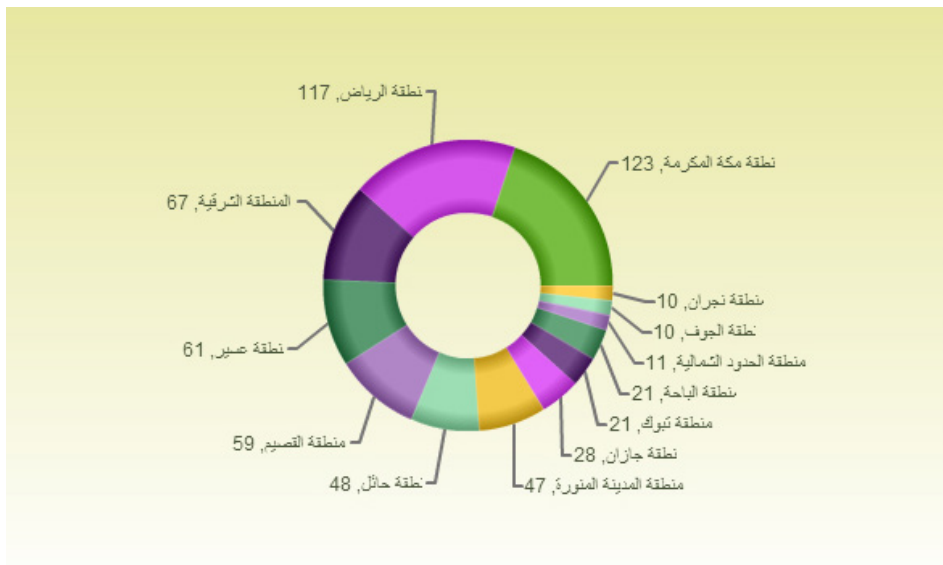
سازمان الخیر الشامل آمار مربوط به پروژه‌های خیریه، انجمن‌های خیریه و اهداکنندگان (بخشندگان) کمک‌های مالی را براساس آخرین بروز رسانی سایتش در تاریخ ۲۶ جمادی الاول ۱۴۳۷ ه.ق (۵۱۳۹۴ ش) را ارائه کرده است.

آمار مربوط به مؤسسات خیریه در استان‌های مختلف عربستان سعودی در شکل ۳-۱ نشان داده شده است. همان‌طور که در شکل نمایان است، تعداد مؤسسات خیریه در منطقه ریاض ۱۱۷، مکه ۱۲۳، نجران ۱۰، جوف ۱۰، حدود شمالی ۱۱، باحه ۲۱، تبوک ۲۱، جازان ۲۸، مدینه ۴۷، حائل ۴۸، قصیم ۵۹، عسیر ۶۱ و استان شرقی ۶۷ مورد

1. Al Anoud

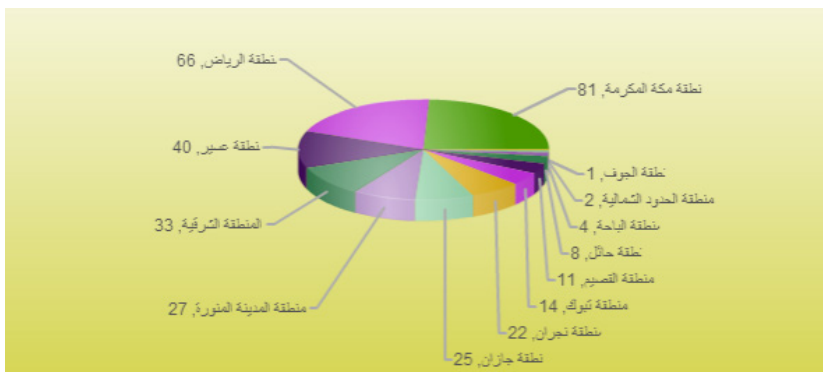
2. Al Rajhi

می باشد. تعداد کل مؤسسات خیریه تا سال ۱۴۳۷ ه.ق که مشخصات آن ها در سایت سازمان الخیر الشامل وارد شده است، ۶۲۳ مورد می باشند [۳۱].

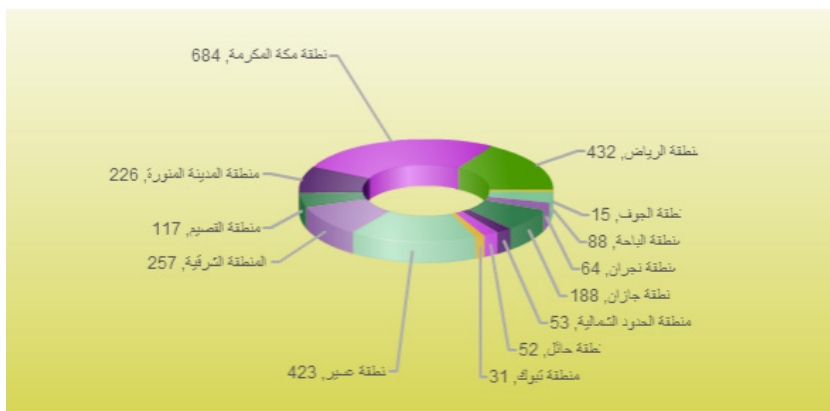

شکل ۳-۱) آمار مؤسسات خیریه به تفکیک در ۱۳ استان عربستان در سال ۱۴۳۷ ه.ق (۱۳۹۴)

آمار مربوط به پروژه های خیریه در استان های مختلف عربستان سعودی در شکل ۳-۲ نشان داده شده است. همان طور که در شکل نمایان است، تعداد پروژه های خیریه در منطقه ریاض ۶۶، مکه ۸۱، نجران ۲۲، جوف ۱، حدود شمالی ۲، باحه ۴، تبوک ۱۴، جازان ۲۵، مدینه ۲۷، حائل ۸، قصیم ۱۱، عسیره ۴ و استان شرقی ۳۳ مورد می باشد. تعداد کل پروژه های خیریه تا سال ۱۴۳۷ ه.ق که مشخصات آن ها در سایت سازمان الخیر الشامل وارد شده است، ۳۳۴ مورد می باشند [۳۲].

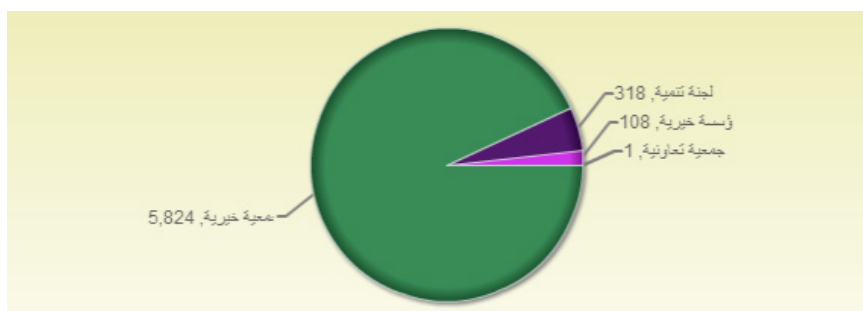

شکل ۲-۳) آمار پروژه‌های خیریه به تفکیک در ۱۳ استان عربستان در سال ۱۴۳۷ ه.ق (۱۳۹۴) آمار مربوط به تعداد اهداکنندگان (بخشندگان) در استان‌های مختلف عربستان سعودی در شکل ۳-۳ نشان داده شده است. همان‌طور که در شکل نمایان است، تعداد اهداکنندگان در منطقه ریاض ۴۳۲، مکه ۶۸۴، نجران ۶۴، جوف ۱۵، حدود شمالی ۵۳، باحه ۸۸، تبوک ۳۱، جازان ۱۸۸، مدینه ۲۲۶، حائل ۵۲، قصیم ۱۱۷، عسیر ۴۲۳ و استان شرقی ۲۵۷ مورد می‌باشد. تعداد کل اهداکنندگان تا سال ۱۴۳۷ ه.ق که در سایت سازمان الخیر الشامل به ثبت رسیده‌اند، ۲۶۳۰ نفر می‌باشند [۳۳].

شکل ۳-۳) تعداد اهداکنندگان (بخشندگان) به تفکیک در ۱۳ استان عربستان در سال ۱۴۳۷ ه.ق (۱۳۹۴) سایت سازمان الخیر الشامل تعداد اخبار گزارش شده درباره مؤسسات خیریه، جوامع خیره، جوامع تعاونی و کمیته توسعه را تا تاریخ ۲۶ جمادی الاول ۱۴۳۷ ه.ق در

شکل ۳-۴ به نمایش می‌گذارد [۳۴].

شکل ۳-۴) تعداد اخبار گزارش شده درباره مؤسسات خیریه، جوامع خیره، جوامع تعاونی و کمیته توسعه (۲۶ جمادی الاول ۱۴۳۷)

بانک مرکزی عربستان سعودی^۱ میزان هزینه‌های بنیادهای خیریه را در سیزده استان عربستان سعودی بین سال‌های ۲۰۰۵ الی ۲۰۱۲ گزارش می‌کند که در جدول ۳-۱ آورده شده است [۳۶].

جدول ۳-۱) هزینه‌های بنیادهای خیریه در ۱۳ استان عربستان سعودی بین سال‌های ۲۰۰۵ الی ۲۰۱۲ (هر ریال عربستان: ۸,۰۵۰ ریال سعودی) - میلیون ریال ایران

۲۰۱۲	۲۰۱۱	۲۰۱۰	۲۰۰۹	۲۰۰۸	۲۰۰۷	۲۰۰۶	۲۰۰۵	
۲۶۷/۴	۹۶۹/۶	۸۳۴/۳	۷۶۴/۳	۴۳۹/۱	۴۷۷/۴	۴۹۹/۸	۳۶۱/۹	ریاض
۲۸۷/۳	۶۶۵/۶	۵۲۳/۴	۳۹۴/۵۶	۳۱۰/۷	۲۳۹/۲	۲۸۲/۷	۱۸۴	مکه
۶۱/۴	۸۶/۱	۸۷/۴	۸۷/۳۷	۶۳/۱	۴۶/۳	۷۲/۷	۵۸	مدینه
۱۳۶/۷	۲۹۳/۸	۲۷۵/۶	۲۷۵/۶۴	۱۷۹/۱	۱۵۶/۹	۱۸۱/۵	۲۹/۲	قصیم
۸۴/۹	۴۸۵/۹	۴۳۰/۴	۴۰۹/۳	۳۲۰/۹	۲۰۴/۸	۲۱۴/۹	۲۵۱/۷	استان شرقی
۱۷/۴	۱۱/۵	۲۶/۹	۷/۴۶۲	۶۴/۸	۵۲/۵	۵۵/۱	۴۹	عسیر
۴۳/۸	۳/۷	۶۱/۳	۶۱/۳۰۵	۵۲/۱	۵۴/۳	۴۸/۴	۲۹/۶	تبوک

۲۰۱۲	۲۰۱۱	۲۰۱۰	۲۰۰۹	۲۰۰۸	۲۰۰۷	۲۰۰۶	۲۰۰۵	
۲۳	۱۱۰/۹	۷۵/۱	۷۵/۱۱۶	۶۵/۱	۷۱/۹	۵۹/۲	۴۱/۹	حائل
۱۶/۷	۳/۵	۲۶/۸	۲۶/۷۵۵	۲۲/۶	۲۰/۷	۲۱/۸	۱۳/۹	حدود شمالی
۶۷/۷	۷۹/۷	۷۵/۸	۷۵/۸	۴۷	۵۰/۸	۵۰/۶	۳۲/۵	جازان
۲/۷	۱۱/۲	۱۰/۷	۸/۷	۴/۶	۷/۷	۸/۲	۱/۲	نجران
۹/۱	۲۵/۸	۳۷/۸	۱۸/۳	۱۹	۱۶/۹	۲۴/۵	۱۹/۵	باحه
۲۶/۵	۴۶/۹	۳۰/۳	۳۰/۲۸	۱۲/۲	۱۲/۵	۱۹/۹	۳/۶	جوف
۱۰۴۴/۶	۲۷۹۴/۲	۲۴۹۵/۷	۲۲۳۴/۸۹	۱۶۰۰/۳	۱۴۱۱/۹	۱۵۳۹/۳	۱۰۷۵/۸	جمع کل

۳-۳-۲- مقایسه وضعیت کشور عربستان در امور خیریه با دیگر کشورها

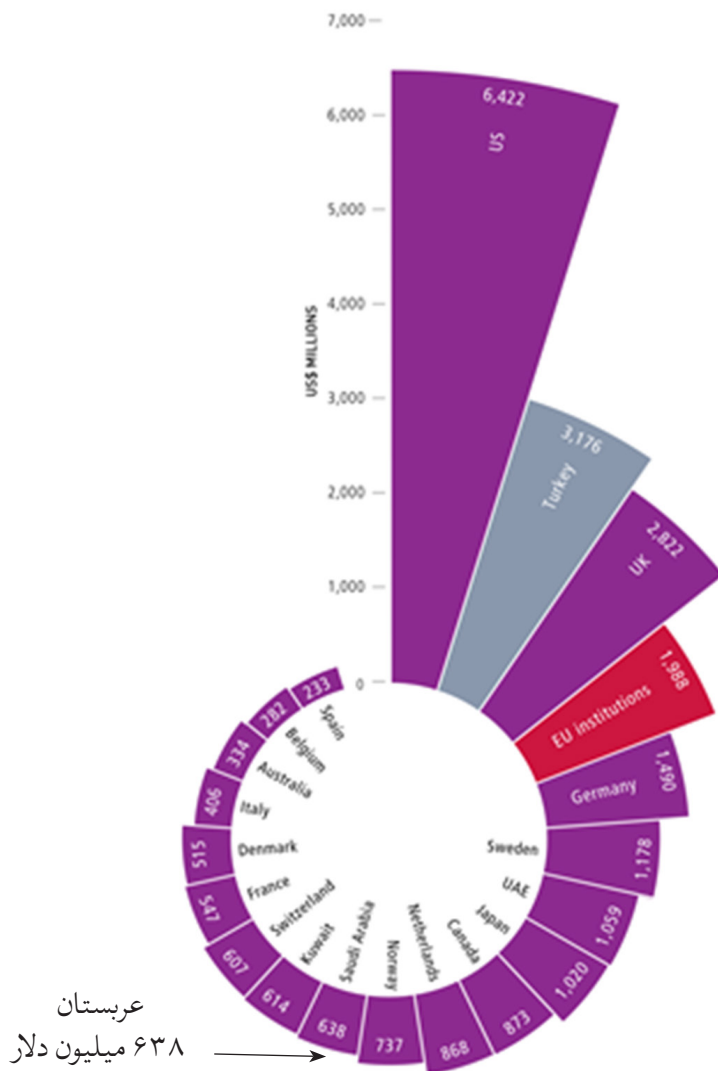
آن دسته از علمایی که مدیریت سازمان‌های بزرگ خیریه اسلامی را برعهده دارند از این جنبه که اکثراً شبه حکومتی‌اند و با مساعدت رژیم سلطنتی ایجاد می‌شوند به نهادهای مذهبی رسمی نظام پادشاهی وابسته‌اند. مهم‌ترین این سازمان‌ها عبارت‌اند از: سازمان بین‌المللی امداد اسلامی، سازمان جهانی رفاه اسلامی، کمیته جوانان مجمع جهانی عربستان و... بودجه این سازمان‌ها از طرف حکومت تأمین می‌شود به نحوی که هرساله میلیون‌ها دلار خرج هریک از این مؤسسات می‌شود و در عوض حکومت بر فعالیت‌های آن‌ها نظارت دارد.

این سازمان‌ها در ظاهر در راستای مبارزه با فقر در کشورهای اسلامی و توسعه سایر کشورهای اسلامی فعالیت می‌کنند اما درواقع سکوی پرشی هستند برای فعالیت‌های تبلیغی تشکیلات وهابیت و آل سعود در خارج از مرزهای عربستان [۱۶]. وضعیت کشور ترکیه از لحاظ شاخص‌ها و معیارهای مختلف با دیگر کشورها مقایسه شده است که در ادامه به طور مفصل مورد بررسی قرار می‌گیرد.

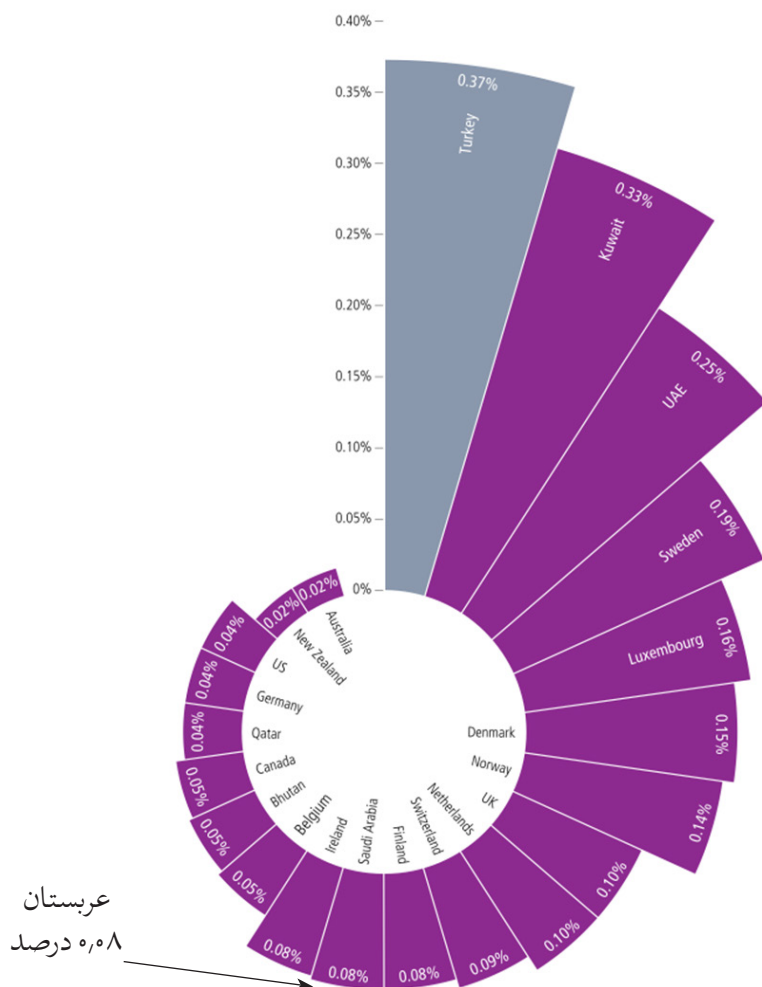
۳-۳-۱- فعالیت‌های بشردوستانه فرامرزی کشور ترکیه

شکل ۳-۹ جایگاه کشور عربستان را از نظر کمک‌های بشردوستانه در میان ۲۰ کشور

نشان می‌دهد.

شکل ۳-۵، جایگاه کشور عربستان در دنیا از نظر میزان کمک‌های بشردوستانه و میزان بخشندگی در سال ۲۰۱۵ همان‌طور که در شکل ۳-۵ مشاهده می‌شود، کشور عربستان در سال ۲۰۱۵ در میان ۲۰ کشور برتر دنیا رتبه دوازدهم را با میزان ۶۳۸ میلیون دلار (۲۰,۶۷۴ میلیارد ریال) از نظر کمک‌های بشردوستانه و میزان بخشندگی به خود اختصاص داده است [۸۱].

شکل ۳-۶) جایگاه کشور عربستان در دنیا از نظر میزان کمک‌های بشردوستانه و میزان بخشندگی به صورت درصدی از تولید ناخالص داخلی در سال ۲۰۱۵

همان‌طور که در شکل ۳-۶ مشاهده می‌شود، کشور عربستان از لحاظ میزان بخشندگی به صورت درصدی از تولید ناخالص داخلی کشور رتبه دوازدهم را کسب کرده است و میزان آن در سال ۲۰۱۵ برابر با ۰,۰۸٪ تولید ناخالص داخلی عربستان می‌باشد [۸۱].

۳-۲-۳-۲- شاخص سهولت فعالیت‌های بشردوستانه

مرکز پیشرفت جهانی در انستیتو هادسون برای اولین بار به معرفی و بررسی شاخص سهولت کمک‌های بشردوستانه ۶۴ کشور دنیا (۸۱٪ جمعیت جهان) در تمام قاره‌ها پرداخته است و میزان توانایی آن‌ها در ایجاد محیطی برای فعالیت‌های بشردوستانه را مورد مطالعه قرار داده است.

بر اساس سه شاخص میزان سهولت فعالیت بشردوستانه کشورها رتبه‌بندی شده است:

۱. سهولت ثبت نام و فعالیت سازمان‌های جامعه مدنی،
 ۲. سیاست‌های مالیاتی برای کسری، معافیت و امتیازهای مالیاتی،
 ۳. سهولت ارسال و دریافت پول نقد و کالا از مرزها
- شاخص سهولت فعالیت‌های بشردوستانه به کشورها امتیازی بین ۱ تا ۵ اختصاص می‌دهد که عدد ۱ معرف فضایی است که مانع فعالیت‌های بشردوستانه می‌شود و عدد ۵ مختص به فضای حامی فعالیت‌های بشردوستانه است. هلند با بالاترین امتیاز (۸۳٫۴) اولین کشور و عربستان سعودی با پایین‌ترین امتیاز (۶۹٫۱) آخرین کشور در این رتبه‌بندی هستند، در این بررسی میانگین امتیاز کشورها ۵٫۳ می‌باشد، در حالی که میانگین امتیاز عربستان ۱٫۷ است و از میانگین امتیاز کشورها هم پایین‌تر است.

شکل ۳-۷) شاخص سهولت فعالیت‌های بشردوستانه [۱۹]

۳-۳-۲-۳- شاخص بخشندگی در دنیا در سال ۲۰۱۵

شاخص بخشندگی در دنیا^۱ یک گزارش سالیانه است که توسط بنیاد امور خیریه^۲ با استفاده از داده‌های جمع‌آوری شده توسط شرکت تحقیقاتی گالوپ منتشر می‌شود و به رتبه‌بندی بیش از ۱۴۰ کشور دنیا از نظر میزان خیر بودن مردم می‌پردازد. هدف این بنیاد این است که جوامع را تشویق کند تا به مردم در سراسر جهان کمک نمایند. این بنیاد به صورت جهانی فعالیت می‌کند تا جریان وجوه مربوط به خیریه‌ها و سازمان‌های غیرانتفاعی را افزایش دهد.

بنیاد امور خیریه‌ای برای رتبه‌بندی کشورها در زمینه خیرخواهانه، سه شاخص میزان کمک به افراد غریبه، اهدا کمک‌های مالی و میزان زمان صرف شده برای انجام فعالیت‌های داوطلبانه را در نظر گرفته است. براساس این گزارش که در سال ۲۰۱۵ تهیه شده است، عربستان رتبه ۴۷ ام را کسب کرده است. این گزارش و مصاحبه‌های صورت گرفته از مردم این کشور مربوط به یک بازه زمانی یک ماهه می‌باشد. در این بازه زمانی، ۷۳٪ مردم کشور به افراد غریبه کمک می‌نمایند، ۳۲٪ مردم به اهدا کمک‌های مالی می‌پردازند و ۱۵٪ آن‌ها زمان خود را صرف فعالیت‌های داوطلبانه نموده‌اند [۹۸].

۳-۳-۳- وضعیت موجود مساجد و اماکن مذهبی

در کشور عربستان سعودی پادشاه مسئول پاسداری و نگاهبانی از مسجدالحرام در مکه و مسجد النبی در مدینه است. یکی از نهادهایی که در کشور عربستان متولی مساجد است، وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد می‌باشد. این وزارتخانه آماری درباره تعداد کل مساجد، تعداد امامان جماعت، مؤذنان، خدام و توزیع امامان جماعت در ۱۳ استان عربستان بیان کرده است. این وزارتخانه همچنین آمار مربوط به بیست و هشتمین مسابقه قرآن ملک عبدالعزیز را بیان کرده است. در ادامه، تعدادی از مساجد شاخص عربستان و توضیحات مربوط به آن‌ها آورده شده است.

وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد تعداد کل مساجد را در استان‌های

1. World Giving Index

2. Charities Aid Foundation (CAF)

مختلف عربستان گزارش می‌کند که در جدول ۳-۲ آورده شده است [۳۵].

جدول ۳-۲) تعداد کل مساجد در مناطق مختلف عربستان (سال مالی ۱۴۲۸-۱۴۲۹ ه.ق.)

استان	ریاض	مکه	مدینه	قصیم	استان شرقی	عسیر	تبوک	حائل	حدود شمالی	جازان	نجران	باحه	جوف	جمع کل
تعداد مساجد	۸۱۰۳	۶۹۷۵	۱۸۱۱	۴۹۷۸	۱۶۶۲	۸۸۴۱	۸۲۰	۳۲۹۴	۳۹۹	۳۸۵۸	۴۳۸	۱۸۹۳	۱۱۱۱	۴۴۱۸۳

وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد تعداد کل امام جمعه، مؤذن مساجد و خادم مساجد را در مناطق مختلف عربستان گزارش می‌کند که در جدول ۳-۳ آورده شده است [۳۵].

جدول ۳-۳) تعداد کل امام جماعت، مؤذن و خادم در عربستان (سال مالی ۱۴۲۸، ۱۴۲۹ ه.ق.)

امام جمعه	امام جماعت	مؤذن مساجد جامع	مؤذن مساجد	خادم مساجد جامع	خادم مساجد	مجموع
۷،۵۷۴	۲۷،۶۱۸	۶،۵۰۴	۲۳،۱۸۰	۵،۲۷۱	۸،۸۲۲	۷۸،۹۶۹

وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد توزیع امامان در استان‌های مختلف عربستان را گزارش می‌کند که در جدول ۳-۴ آورده شده است [۳۵].

جدول ۳-۴) توزیع امامان در استان‌های مختلف عربستان (سال مالی ۱۴۲۸-۱۴۲۹ ه.ق.)

استان	ریاض	مکه	مدینه	قصیم	استان شرقی	عسیر	تبوک	حائل	حدود شمالی	جازان	نجران	باحه	جوف	جمع کل
امام جماعت مسجد جامع	۲۰۷۸	۱۰۸۳	۵۵۳	۵۰۶	۵۶۶	۷۴۱	۱۹۵	۳۶۵	۱۱۷	۵۲۲	۹۸	۳۷۰	۲۲۲	۷۴۱۶
امام جماعت مسجد	۸۲۲۱	۳۸۱۸	۱۲۶۶	۲۵۴۴	۱۶۶۲	۳۹۵۹	۸۲۰	۱۵۳۳	۳۶۶	۱۹۳۶	۴۳۸	۱۳۲۶	۷۸۷	۲۸۶۷۶
جمع کل	۱۰۲۹۹	۴۹۰۱	۱۸۱۹	۳۰۵۰	۲۲۲۸	۴۷۰۰	۱۰۱۵	۱۸۹۸	۴۸۳	۲۴۵۸	۵۳۶	۱۶۹۶	۱۰۰۹	۳۶۰۹۲

وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد گزارشی در رابطه با تعداد مسابقه دهندگان (رقبا)، برندگان، کشورهای شرکت کننده و انجمن های شرکت کننده در بیست و هشتمین مسابقه ملک عبدالعزیز برای حفظ، تلاوت و تفسیر قرآن کریم که توسط این وزارتخانه در سطح دولتی برگزار می گردد، را ارائه می دهد که در جدول ۳-۵ آورده شده است [۳۵].

جدول ۳-۵) تعداد رقبا، برندگان، کشورها و انجمن های شرکت کننده در بیست و هشتمین مسابقه قرآن ملک عبدالعزیز (سال مالی ۱۴۲۸-۱۴۲۹ ه.ق)

تعداد رقبا	تعداد برندگان	کشورهای شرکت کننده	انجمن های شرکت کننده
۱۴۹	۲۵	۳۱	۲۲

وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد توزیع مشارکت کنندگان (شامل کشورها و انجمن ها) در بیست و هشتمین مسابقه قرآن ملک عبدالعزیز را براساس قاره های مختلف گزارش می کند که در جدول ۳-۶ آورده شده است [۳۵].

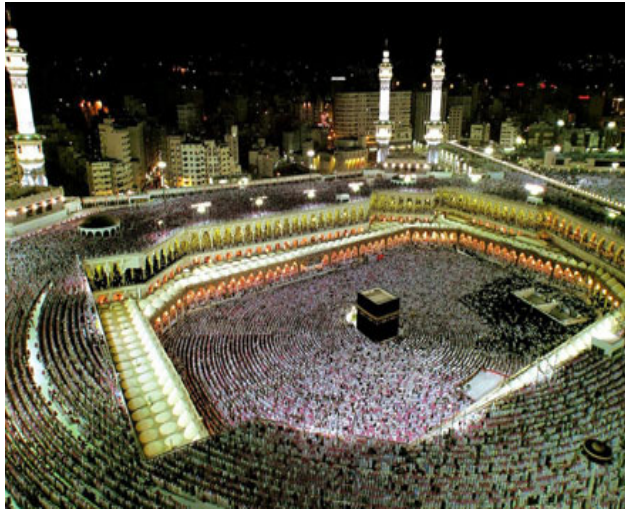
جدول ۳-۶) توزیع مشارکت کنندگان در بیست و هشتمین مسابقه قرآن ملک عبدالعزیز براساس قاره های مختلف (سال مالی ۱۴۲۸-۱۴۲۹ ه.ق)

قاره	آسیا	آفریقا	اروپا	استرالیا	آمریکا	جمع کل
تعداد مشارکت کنندگان	۲۶	۲۳	۳	۰	۱	۵۳

۳-۳-۱- مکان های مذهبی معروف

• مسجدالحرام

در صدر اسلام، مسجدالحرام بسیار کوچک بود. نخستین بار خلیفه دوم، عمر بن خطاب دستور داد خانه هایی خریداری نمایند و برمساحت مسجد بیفزایند. تا آن زمان، به دور مسجد دیوار نبود. عمر دستور داد دور مسجد دیواری نیز بکشند. خلیفه سوم، عثمان برای مسجد رواق ساخت و بدین گونه قسمت هایی از مسجد سرپوشیده شد. پس از آن ولید مسجد را به زیبایی بازسازی کرد و ناودان کعبه را با طلا ساخت. از آن زمان تاکنون بارها مسجدالحرام گسترش یافته است.

• مسجد النبی

مسجد النبی یا مسجد نبوی یا مسجد پیغمبر، یکی از سه مسجد مهم مسلمانان است. همچنین چون آرامگاه پیامبر اسلام در آن واقع شده است به حرم محمد یا حرم نبوی نیز مشهور است و زیارتگاه‌های مهم مسلمانان به شمار می‌رود.

• مسجد قُبا

مسجد قُبا نخستین مسجد جهان اسلام است که در بیرون شهر مدینه قرار دارد. نخستین سنگ‌های بنای این مسجد توسط حضرت محمد (ص) پس از مهاجرت او

از مکه به مدینه گذاشته شد. قبا نام قریه‌ای در نزدیکی مدینه بوده است. مسجد در سال اول هجری، توسط پیامبر اسلام به پیشنهاد عمار یاسر و یا به تقاضای ساکنان محل در قبا بنا شد.

● مسجد حمزه

مسجد حمزه از مسجدهای شهر مکه است. این مسجد منسوب به حمزه عموی پیامبر اسلام است. مسجد در منطقه مسفله، در نزدیکی تلاقی خیابان ابراهیم و خیابان حمزه قرار دارد. این مسجد در سال ۱۳۷۵ بازسازی شده و ۱۶۰ متر مساحت دارد.

افصل چهارم |

نگاشت نهادی نظام مدیریت وقف وامور خیریه در کشور عربستان سعودی

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ

۴- نگاشت نهادی نظام مدیریت وقف و امور خیریه، مساجد و قرآن

در عربستان سعودی

۴-۱- مقدمه

یکی از موضوعات مهم برای شناخت وضعیت وقف و امور خیریه، قرآن و مساجد در کشورهای مختلف شناخت ساختار و بازیگران فعال در این حوزه است. این موضوع از آن جهت مورد اهمیت است که با شناخت انواع بازیگران فعال در زمینه‌های مختلف و بررسی و تحلیل نوع فعالیت‌هایی که انجام می‌دهند، می‌توان از دستاوردهای هر یک از این بازیگران استفاده کرد و از تجربیات ناموفق آن‌ها دوری جست.

در این فصل پس از معرفی انواع کنشگران فعال در حوزه وقف و امور خیریه، به شناسایی و تحلیل بازیگران مختلف با توجه به نقشی که در حوزه وقف و امور خیریه و مساجد و فعالیت‌های قرآنی در کشور عربستان ایفا می‌کنند، پرداخته شده است. سپس نگاشت نهادی بازیگران حوزه وقف و امور خیریه و نگشات نهادی بازیگران حوزه مساجد و فعالیت‌های قرآنی به همراه نوع ارتباطات آن‌ها ترسیم شده است و پس از آن، هر یک از این بازیگران و مجموعه فعالیت‌ها، اهداف، مأموریت، چشم‌انداز، ساختار و... آن‌ها مورد تحلیل قرار می‌گیرد.

۴-۲- انواع کنشگران فعال در حوزه وقف و امور خیریه

کنشگر، عبارت است از فرد، گروه و یا سازمانی که می‌تواند بر ورودی‌ها (منابع) و یا

بروندادهای یک سیستم تأثیرگذار و یا از خروجی‌ها و بروندادهای آن (خدمات، محصولات، پیامدها و...) تأثیرپذیرد. در این گزارش کنشگران به چهار دسته اصلی تقسیم می‌شوند:

۴-۲-۱- سیاست‌گذار

یک سیاست‌گذار نهادی است که برنامه‌هایی که باید توسط دولت، کسب‌وکارها و غیره دنبال شود را تعیین می‌کند.

سیاست‌گذاری به صورت فرآیندی تعریف شده است که به واسطه آن دولت به منظور ارائه پیامد (تغییرات مطلوب در دنیای واقعی)، چشم‌انداز سیاسی خود را به برنامه و عمل تبدیل می‌کند. لذا سیاست‌گذاری، کارکرد اصلی هر دولت می‌باشد. به طور کل، سیاست می‌تواند شکل‌های مختلفی به خود بگیرد مانند سیاست‌های غیرمداخله‌ای، تنظیم، تشویق تغییرات داوطلبانه (مانند کمک‌های مالی) و ارائه خدمات عمومی.

۴-۲-۲- تنظیم‌گر

تنظیم مجموعه گوناگونی از ابزارهاست که به واسطه آن دولت نیازمندی‌های شرکت‌ها و مردم را تنظیم می‌کند. کارکردهای تنظیم‌گر بنا به دلایل گوناگونی به وجود آمده‌اند از جمله:

– تعیین حقوق و مسئولیت‌های هریک از موجودیت‌های جامعه به منظور تحقق اهداف توسعه پایدار

– تنظیم استانداردهای صنعتی

– جمع‌آوری مالیات‌ها و دیگر درآمدها و...

به منظور درک بهتر کارکردهای تنظیم‌کننده، بررسی انواع روش‌های تنظیمی مفید خواهد بود. به صورت کلی انواع تنظیمات عبارت‌اند از:

– فرمان و کنترل^۱: تنظیم دستور و کنترل نوعاً وضع / تحمیل استانداردهای حمایت‌شده توسط مصوبات قانونی است، هرگاه استانداردها سازگار نباشند. بنابراین، قانون به عنوان منع یا اجبار فعالیت‌های معینی به کار می‌رود. استانداردها می‌تواند از طریق

1. command and control

قانون‌گذاری یا تنظیم‌کنندگانی که به واسطه فرآیند تنظیم برای تعریف قانون مشروعیت دارند، تنظیم شود.

— خود- تنظیمی^۱: این رویکرد می‌تواند به عنوان نوعی از نسخه خود انجामी^۲ رویکرد دستور و کنترل تلقی شود. در این مورد، اغلب انجمن‌های تجاری یا کسب و کار تشکیل شده که قوانین عملکرد را ایجاد، کنترل و اجرا می‌کنند. به عنوان یک قانون، خودتنظیمی اغلب به عنوان یک روش کسب و کار دیده می‌شود که اقدام انحصاری به منظور جلوگیری از مداخله دولت انجام می‌دهد. مزایای این رویکرد شامل سطح بالایی تعهد کسب و کارها و ماهیت جامع قوانین تنظیم شده می‌باشد. به علاوه، این رویکرد منعطف‌تر از رویکرد دستور و کنترل بوده چراکه به قانون‌گذاری نیازی ندارد. از سویی دیگر، خودتنظیمی می‌تواند به صورت یک رویکرد غیردموکراتیک، محدود به بررسی دقیق بیرونی و در معرض سوءاستفاده توسط کسانی که با اهداف مختلف قوانین را تنظیم می‌کنند، دیده شود. در کمترین سطح، خودتنظیمی همواره در معرض چالش‌های منتج شده از علاقه‌های بیرونی کسانی که فکری‌کنند استانداردها و قوانین به سمت کاهش تأثیر فعالیت‌های غیرمطلوب تنظیم نشده است، قرار دارد.

— تنظیم مبتنی بر تشویق^۳: یک تشویق، سیاست، قانون، مکانیسم قیمت، یا رویه‌ای است که به دنبال تعدیل رفتار افراد یا شرکت‌ها به واسطه تغییر در هزینه‌ها یا سودهای حاشیه‌ای مرتبط با تصمیم یا فعالیت خاص می‌باشد. از یک سو، می‌توان گفت که تمامی تنظیمات بر مبنای تشویق است چراکه تنظیم از طریق مفهوم پایه جریمه برای رفتارهای "بد" و پاداش برای رفتارهای "خوب" عمل می‌کند. تنظیم مبتنی بر تشویق سعی دارد به منظور کاهش هزینه‌ها و بهبود خدمات، برنامه سودمند با سودهای زیاد را پاداش دهد. هدف عمده این است که تنظیم شده فعالیت‌های غیرمطلوب خود را از طریق تحمیل / وضع مالیات و کمک‌های مالی محدود یا متوقف کند. برای به‌کارگیری این رویکرد، گام‌های اصلی شامل انتخاب واحدهای اندازه‌گیری، تعیین

1. self-regulation

2. do-it-yourself

3. incentive-based regulation

خط مبنا، انتخاب اهداف برای بهبود و/ یا نگهداری و سپس اجرای تشویق‌ها و جریمه‌ها می‌باشد. یکی از انواع تنظیمات مبتنی بر تشویق، تنظیم مبتنی بر عملکرد^۱ (PBR) است که تشویق‌ها ملزم به بهبود در عملکرد مطلوب، کاهش قیمت و بهبود در کیفیت خدمات می‌باشد. به علاوه، PBR بیشتر به استانداردهای عملکرد خارجی متکی است و کمتر به فعالیت‌های خاص شرکت حساس است. مزایای PBR این است که به بهبود در بهره‌برداری شرکت‌ها، کاهش هزینه‌های نگهداری و عملیات و بهبود در پایایی سیستم کمک می‌کند. طرح تنبیه و تشویق به صورت مکانیکی عمل می‌کند. بنابراین کاهش در حوزه صلاحیت تنظیمی، در مقابل امکان تسخیر در فرآیند تنظیم را کاهش می‌دهد. به علاوه این رویکرد، انعطاف‌پذیری در تصمیم‌گیری شرکت، که آیا از قانون تبعیت کند یا جریمه بپردازد، را فراهم می‌کند. اگرچه به عنوان یکی از معایب این روش، می‌توان به ایجاد قوانین بسیار پیچیده و غیر منعطف که واقعیت‌های بازار در آن لحاظ نشده است، اشاره کرد. از مفروضات اصلی این رویکرد، عقلانیت اقتصادی است که لزوماً در همه موارد یافت نمی‌شود. همچنین، گاهی اوقات پیش‌بینی تأثیر این نوع رویکرد مشکل است. به عنوان مثال، رفتار "بد"، مانند آلودگی، می‌تواند پاداش بگیرد اگر که قوانین به طور صحیح تنظیم نشده باشند.

۴-۲-۳- تسهیل‌گر

سازمان‌های محلی یا بین‌المللی هستند که معمولاً توسط دولت سرمایه‌گذاری می‌شوند و هدف آن توسعه و بهبود بازار خدمات می‌باشد. تسهیل‌گر، تأمین‌کنندگان خدمات را از طریق انجام فعالیت‌های خدماتی جدید، ارتقاء تجارب مفید و ایجاد ظرفیت حمایت می‌کند. کارکردهای دیگر تسهیل‌گر شامل ارزیابی خارجی تأثیر تأمین‌کنندگان خدمات، تضمین خدمات و حمایت برای محیط سیاسی بهتر می‌باشد. عمل تسهیل، کارکردی است که به طور معمول توسط سازمان‌های توسعه‌گرا انجام شده و می‌تواند شامل سازمان‌های غیردولتی و کارفرمایان و عامل‌های دولتی باشد. علاوه بر موارد مذکور در حوزه وقف و امور خیریه فراهم آوردن دیتابیس از مجموعه خیریه‌ها و یا

1. Performance-based regulation

انجام خدمات مشاوره‌ای برای مؤسسات خیریه نیز می‌تواند به عنوان کارکردهای تسهیل‌کنندگان در نظر گرفت.

۴-۲-۴- ارائه‌دهنده خدمات

تأمین‌کننده خدمات آموزشی و پژوهشی شامل دانشگاه‌ها، پژوهشگاه‌ها و مؤسساتی هستند که در زمینه آموزش و پژوهش در حوزه وقف و امور خیریه فعالیت می‌کنند. ضمناً مؤسسات خیریه‌ای که وظیفه جمع‌آوری کمک‌های مردمی و صرف این کمک‌ها در میان افراد هدف را دارند نیز به عنوان ارائه‌کنندگان خدمات شناخته می‌شوند [۹۹]. با توجه به ادبیاتی که درباره انواع کنشگران فعال مطرح شده است، بازیگران فعال در کشور عربستان در دو حوزه وقف و امور خیریه و مساجد و فعالیت‌های قرآنی ایفای نقش می‌نمایند که در ادامه، توضیح مختصری درباره هرکدام از این نهادها و نقش آن‌ها در این دو حوزه داده شده است.

۱. شورای عالی اوقاف

شورای عالی اوقاف در حوزه وقف و امور خیریه، وظیفه اشراف بر همه اوقاف خیریه (نهادهایی که وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد متولی آن است) در کشور عربستان برعهده شورای عالی اوقاف است. شورا قواعدی عمومی و سازوکار کلی جهت بهره‌برداری و گسترش اوقاف را وضع می‌کند. لذا در حوزه وقف و امور خیریه نقش سیاست‌گذار را برعهده دارد.

۲. وزات شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد

الف) وقف و امور خیریه

این وزارتخانه مسئولیت سرپرستی امور خیریه، نظارت بر مؤسسات خیریه و کنترل اموال وقف شده و اوقاف، فراهم آوردن شرایطی برای وقف و خیران و سرمایه‌گذاری بازده ناشی از این اموال را برعهده دارد.

ب) مساجد و فعالیت‌های مذهبی

وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد، وظیفه پشتیبانی مالی مساجد و اماکن

مذهبی، سازماندهی مسابقات بین المللی و محلی حفظ و تفسیر قرآن، نظارت بر مؤسسات خیریه برای حفظ قرآن و حمایت مالی از آن‌ها را برعهده دارد.

۳. وزارت امور اجتماعی

الف) وقف و امور خیریه

اصلی ترین نهاد نظارتی و تنظیم گرد در امور خیریه در کشور عربستان، وزارت امور اجتماعی می باشد. این وزارتخانه، مسئولیت نظارت بر اعمال انجمن های خیریه و سازمان های خیریه را برعهده دارد. انجمن ها و سازمان ها نیز موظفند که هرگونه اطلاعات، گزارشات یا مستندات دیگری را که مورد نیاز وزارت است، ارائه نمایند. معاونت توسعه اجتماعی وزارت امور اجتماعی، وظیفه تشویق جوامع محلی برای فعالیت در زمینه های داوطلبانه با حمایت مالی، فنی و اداری از انجمن ها و مؤسسات خیریه و تشویق به ایجاد سازمان های خیریه را برعهده دارد.

ب) مساجد و فعالیت های مذهبی

وزارت امور اجتماعی، برنامه ریزی و اجرای امور اجتماعی براساس اصول و مسائل مدنظر پادشاه و برنامه ریزی امور مربوط به خیریه و بهزیستی جهت پشتیبانی مساجد و اماکن مذهبی را برعهده دارد.

۴. سازمان الخیر الشامل

عربستان سعودی یکی از برجسته ترین کشورهایی است که به دنبال حمایت، توسعه و تنوع ابزار و منابعش در رابطه با خیریه بوده است. وزارت امور اجتماعی هم در راستای ایفای این نقش فعالیت می کند. بهره گیری از فرصت های فناوری برای فعالیت های خیریه باعث شده تا سیستمی طراحی شود که قابلیت جستجو انواع انجمن های خیریه و مؤسسات خیریه را فراهم آورد. لذا سازمان الخیر الشامل در حوزه وقف و امور خیریه نقش تسهیل گرا را برعهده دارد.

۵. وزارت فرهنگ و اطلاعات

ارتباط این وزارتخانه با مساجد، در راستای برنامه های "وزارت شئون اسلامی، وقف،

هدایت و ارشاد" و "هیئت کبارالعلماء المسلمین" می باشد.

۶. هیئت کبارالعلماء المسلمین

ازجمله ارگان‌هایی که بر جریانات دینی عربستان تأثیر بسزایی دارد، هیئت علمای عالی رتبه عربستان است. هیئت مذکور تحت عنوان دارالفتوی و نظارت بر امور دینی تشکیل گردید. نقش این هیئت، نظارت و برنامه ریزی برای مبلغین حوزه مساجد و اماکن مذهبی است. همچنین این هیئت، به سیاست گذاری و تربیت مبلغین و خطیبان با کمک وزارت اوقاف می پردازد.

۷. ریاست عمومی امور مسجدالحرام و مسجدالنبی

متولی مسجدالحرام و مسجدالنبی یک سازمان دولتی به نام ریاست عمومی امور مسجدالحرام و مسجدالنبی می باشد که این سازمان به طور مستقیم با پادشاه عربستان در ارتباط است که وظیفه نظارت مذهبی، اداری، فنی و خدماتی و همچنین وظیفه برنامه ریزی و مدیریت هر دو مسجد مقدس را برعهده دارد.

۸. نهادهای ارائه دهنده خدمات

الف) وقف و امور خیریه

در حوزه وقف و امور خیریه، نهادهای ارائه دهنده خدمات عبارتند از: انجمن خیریه سعودی برای مبارزه با سرطان در موضوع بهداشت، انجمن خیریه اسرتی در موضوع توسعه، سازمان خیریه مراقبت از کودکان یتیم در مکه (کافل) در موضوع اجتماعی

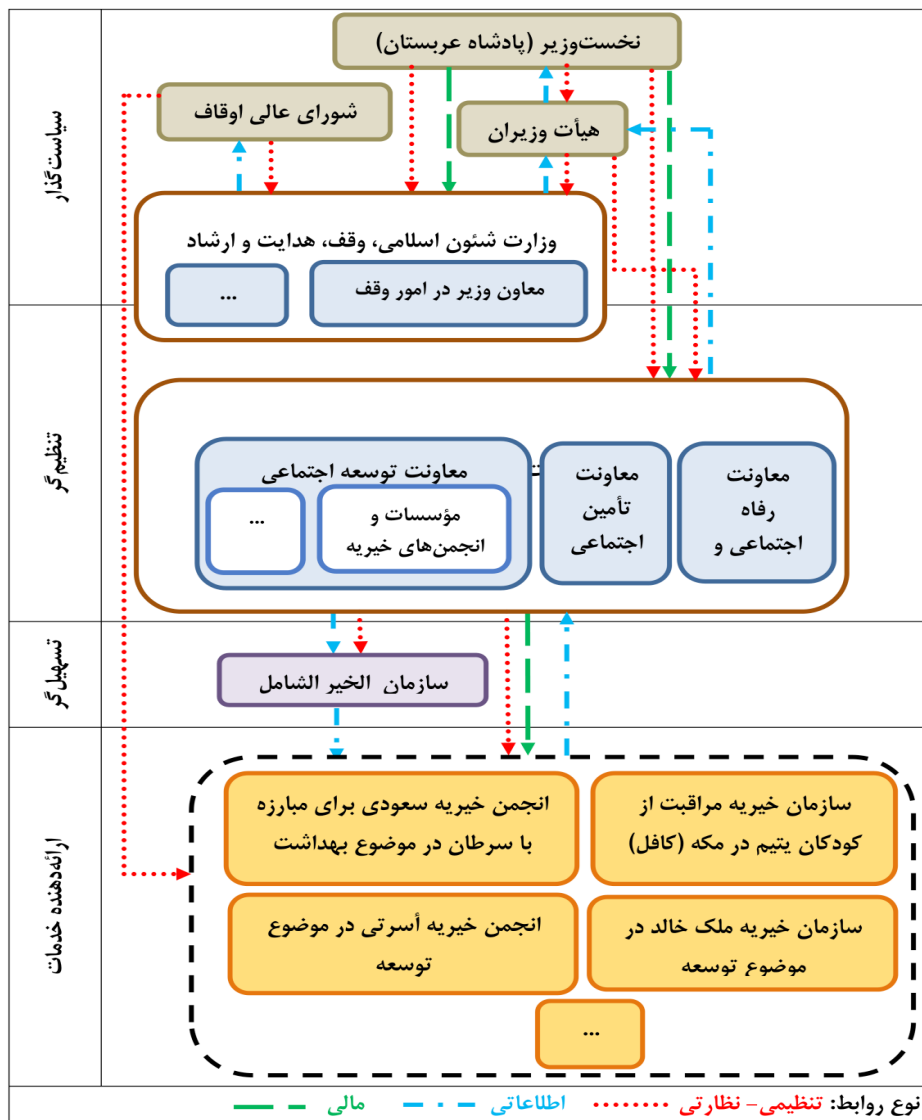
ب) مساجد و فعالیت‌های مذهبی

در حوزه مساجد و فعالیت‌های مذهبی، نهاد ارائه دهنده خدمات، انجمن خیریه حفظ قرآن کریم در ریاض می باشد.

۴-۳- نگاشت نهادی نظام مدیریت وقف و امور خیریه

همان‌طور که در بخش پیشین اشاره شد، نهادهای مختلفی با نقش‌های متفاوت در حوزه وقف و امور خیریه در کشور عربستان فعالیت می نمایند؛ در این بخش، در ابتدا نگاشت نهادی مربوط به آن در شکل ۴-۱ آورده شده است و سپس نهادهای

سیاست‌گذار، ناظر، تسهیل‌گر و مؤسسات خیریه در موضوعات مختلف در حوزه وقف و امور خیریه شناسایی شده‌اند و مورد تحلیل قرار گرفته‌اند.

شکل ۴-۱) نگاهت نهادی نظام مدیریت وقف و امور خیریه در کشور عربستان

۴-۳-۱- شورای عالی اوقاف

وظیفه اشراف بر همه اوقاف خیریه (اوقاف خیریه، نهادهایی است که وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد متولی آن است) در عربستان بر عهده شورای عالی اوقاف است.^۱ اعضای شورای عالی اوقاف عبارت اند از:

۱. وزیر شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد به عنوان رئیس
۲. وکیل وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد به عنوان عضو و جانشین رئیس
در امور اوقاف

۳. وکیل وزارت مالیه و اقتصاد ملی یا جانشین وی به عنوان عضو
۴. رئیس سازمان میراث فرهنگی در وزارت معارف به عنوان عضو
۵. فردی که دارای صلاحیت قانونی می باشد و از طرف وزیر دادگستری انتخاب می شود، به عنوان عضو

۶. چهار فرد صاحب رأی و باتجربه که از طرف وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد انتخاب می شوند، به عنوان اعضا^۲

پادشاه عربستان سعودی (فیصل بن عبدالعزيز آل سعود) طی فرمانی با بخشنامه شورای عالی اوقاف مصوبه ۱۳۸۶/۷/۱۸ موافقت نموده است و لازم است که نایب رئیس هیئت وزیران و وزیر حج و اوقاف این فرمان را اجرایی کنند [۴۰].

وضع قوانین مرتبط با اداره اوقاف خیریه، بهره برداری، کسب درآمد و هزینه کردن این درآمدها، بر عهده این شورا است. این در صورتی است که در تعارض با شروط افراد وقف کننده و نیز احکام شریعت اسلامی نباشد. حوزه وظایف این شورا بدین گونه است^۳:

۱. ایجاد سازوکاری برای ثبت اوقاف خیریه در داخل کشور عربستان آزادسازی آن ها از تملک غیرقانونی افراد

۲. وضع سازوکاری کلی برای بهره برداری و گسترش اوقاف و سوددهی آن ها پس از بررسی همه جانبه وضعیت آن ها و ایجاد ایده های تفصیلی کافی در مورد آن ها

۱. ماده ۳ بخشنامه مجلس اعلای اوقاف مصوب ۱۳۸۶ ه. ق.

۲. ماده ۲ بخشنامه مجلس اعلای اوقاف مصوب ۱۳۸۶ ه. ق.

۳. ماده ۳ بخشنامه مجلس اعلای اوقاف مصوب ۱۳۸۶ ه. ق.

۳. وضع سازوکاری کلی برای شناخت تمامی اوقاف خیریه موجود در خارج از عربستان که به اسم حرمین شریفین و یا غیره موجود است، کسب مدارکی برای اثبات آن‌ها و بدست گرفتن امور این اوقاف

۴. وضع قواعدی عمومی برای کسب درآمدهای اوقاف خیریه و هزینه کردن این درآمدها در زمینه واردات و حساب‌های موردنیاز.

۵. وضع قوانینی ثابت برای انفاق به شکل احسان و نیکی، خواه از واردات مذکور باشد و یا از آنچه که در بودجه برای این منظور در نظر گرفته شده است. در این مورد مقدار آن مطابق با شروط واقفین و احکام شرعی، مشخص می‌شود.

۶. تجدیدنظر در تمامی اعتبارات کنونی به نام احسان و نیکی در پرتو قواعد ذکرشده

۷. تجدیدنظر در مورد درخواست‌های تغییر کاربری اوقاف خیریه

۸. ایجاد نمونه‌های یکپارچه برای قراردادهای در هنگام اختلافات.

۹. ایجاد گزارشات سالیانه مالی برای درآمدها و هزینه کرد درآمد این اوقاف خیریه و نیز تأیید حساب‌های نهایی آن به صورتی که با سال مالی دولت هماهنگ باشد.

۱۰. وضع قوانینی برای اجاره دادن اماکن اوقافی شاخص که موقوفات ملکی در آن قرار دارد، با رعایت احکام شریعت اسلامی و مقتضیات مصلحت جامعه؛ و هرگونه دستورالعمل‌هایی که دولت در خصوص اجاره‌بهای این مستغلات صادر می‌کند.

۱۱. پشتیبانی از پروژه‌هایی که اجرای آن از اموال اوقاف خیریه پیشنهاد می‌شود. این امر پس از تأیید سلامت پروژه، تکمیل آن، اطمینان از سوددهی و امکان سرمایه‌گذاری بر روی آن می‌باشد.

۱۲. تجدیدنظر در مسائل مرتبط با اوقاف با نظرویرشئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد، به مجلس اعلا ارائه می‌شود.

۱۳. تقدیم گزارش سالیانه در مورد وضعیت اوقاف خیریه و دستاوردهای آن به رئیس هیئت وزیران [۴۱].

۴-۳-۲- وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد

امور مربوط به اوقاف تا قبل از سال ۱۴۱۴ ه.ق زیر نظر وزارت حج و اوقاف بود. به عبارتی وزارت حج و اوقاف که در سال ۱۳۸۱ ه.ق تأسیس شده بود، وظیفه نظارت بر

امور مربوط به حج، اوقاف، دو مسجد مقدس و سایر مساجد را عهده دار بود. در سال ۱۴۱۴، بخش اوقاف تبدیل به یک وزارتخانه مستقل با نام وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد گردید [۳۷].

وزارتخانه شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد در ماه محرم سال ۱۴۱۴ ه. ق (خردادماه سال ۱۳۷۲) تأسیس شده است که مسئولیت سرپرستی امور خیریه، توسعه و نگهداری و نظافت مساجد، نظارت بر مجموعه ملک فهد برای چاپ قرآن کریم، سازمان دهی مسابقات بین المللی و محلی حفظ و تفسیر قرآن، نظارت بر مؤسسات خیریه برای حفظ قرآن و حمایت مالی و اخلاقی از آنها، حمایت از خانه خدا در داخل و خارج از کشور و نظارت بر مراکز اسلامی و کمک به اقلیت ها و جوامع مسلمان در خارج از کشور و هماهنگی با آژانس ها و حمایت از دانشگاه ها و مؤسسات اسلامی و نشان دادن نقش پادشاه در حمایت از عمل اسلامی را بر عهده دارد [۳۸]. تعیین کارکنان مساجد با تصمیم وزیر حج و اوقاف و یا نماینده وی در این امر می باشد^۱. وظایف کارکنان مساجد شامل^۲: مراقبت بر اوقات نماز، تمیز نگهداشتن مساجد و سالم نگذاشتن وسایل آن، انجام فرائض بر حسب شریعت اسلامی، دوری گزیدن از هر عملی که به شرافت و کرامت این شغل و یا به شهرت و حسن رفتار فرد آسیب می رساند [۳۹].

تسجيل الدخول

الوزارة	الهيكل التنظيمي	وكالات الوزارة	هروع الوزارة	أنظمة والوائح	إصدارات الوزارة	تعاميم	تقارير وإحصاءات	خطبة الأسبوع
---------	-----------------	----------------	--------------	---------------	-----------------	--------	-----------------	--------------

شکل ۴-۲) سایت وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد

۱. ماده ۱۰ بخشنامه امامان جماعت، مؤذنان و خادمان مساجد مصوب ۱۳۹۲ ه. ق.

۲. ماده ۱۶ بخشنامه امامان جماعت، مؤذنان و خادمان مساجد مصوب ۱۳۹۲ ه. ق.

۴-۳-۱- مأموریت

دعوت مردم به خدا با عقل و دانش و موعظه عادلانه، آگاه ساختن مسلمانان در مورد امور مذهبی‌شان، گسترش و توسعه ارزش‌های اسلامی، چاپ و آموزش کتاب خدا (قرآن)، ساخت مساجد و نگهداری آن‌ها، کمک به همبستگی و وابستگی متقابل اسلامی. همچنین این وزارتخانه، هرآنچه را که درباره اسلام و مسلمانان است، نشان می‌دهد و اتهامات دشمنان را در مورد اسلام رد می‌کند و اموال وقفی (موقوفات) را محافظت، اداره و سرمایه‌گذاری می‌نماید [۴۲].

۴-۳-۲- اهداف و سیاست‌ها

این وزارتخانه دارای هفت هدف می‌باشد و جهت دستیابی به هرهدف، سیاست‌هایی در نظر گرفته شده است که ذیل آن آمده است. از این تعداد پنج مورد آن مربوط به مساجد و فعالیت‌های مذهبی می‌باشد که در بخش ۴-۱-۲- بیان گردیده است و دو هدف ۶ و ۷ هم در این قسمت آمده است:

هدف ۶: کنترل اموال وقف‌شده و اوقاف، فراهم آوردن شرایطی برای وقف و برای خیران و سرمایه‌گذاری بازده ناشی از این اموال

سیاست:

- کنترل موقوفات و تنظیم آن‌ها، صدور اساسنامه‌های آن‌ها و جستجو برای موقوفات ناشناخته.

- آماده‌سازی نظرسنجی، تصاویر و نقشه توپوگرافیک مربوط به املاک مزروعی برای موقوفات و واردکردن اطلاعات مرتبط در سیستم‌های کامپیوتری.

- مراقبت، محافظت، تعمیر و تمیزنگه داشتن موقوفات.

- مراقبت از مدارس خیریه مذهبی که در فهرست موقوفات قرار دارند، توسعه کتابخانه‌های وقف‌شده و ارائه آن‌ها با رسانه‌های اطلاعاتی.

- توسعه منابع اوقاف و سرمایه‌گذاری آن‌ها با استفاده از روش‌های در دسترس و مطابق با استانداردها به منظور فراهم آوردن شرایط برای واقفان.

- محافظت و نگهداری از کاروانسراها و افزایش تعداد آنها تا قادر به انجام وظیفه اجتماعی باشند [۴۸].

هدف ۷: افزایش عملکرد و بهبود بهره‌وری

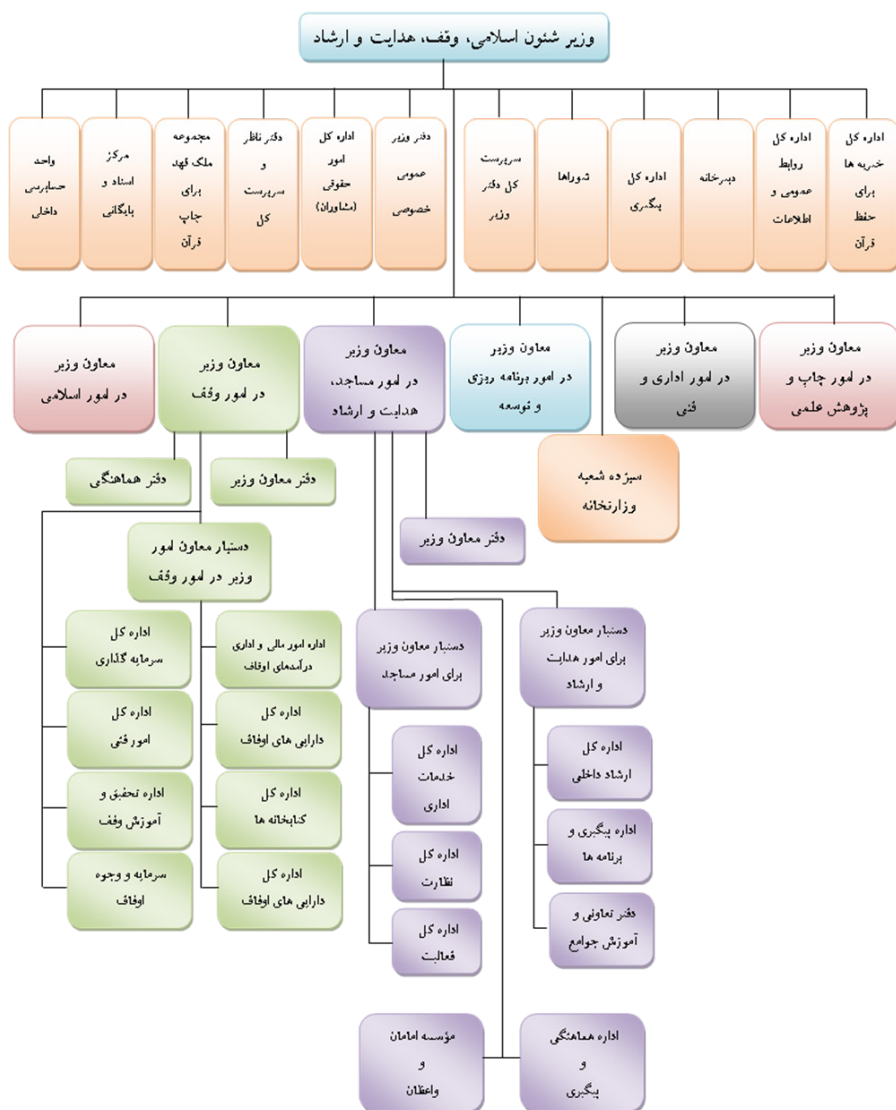
سیاست:

- آموزش کارکنان واجد شرایط و افزایش سطوح عملکردی آنان از طریق تحصیل در دانشگاه‌ها و مؤسسات تخصصی.

- استفاده و بهره‌گیری از فناوری‌های مدرن؛ مثل کامپیوتر [۴۹].

۴-۳-۲-۳- چارت سازمانی

وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد دارای ۱۲ واحد مختلف است که یکی از این واحدها، اداره کل خیریه‌ها برای حفظ قرآن کریم می‌باشد. همچنین شش معاون در امور اسلامی، وقف، مساجد و هدایت و ارشاد، برنامه‌ریزی و توسعه، اداری و فنی، و چاپ و تحقیق علمی را دارا می‌باشد که در شکل ۴-۲ چارت سازمانی این وزارتخانه آورده شده است [۵۰].

شکل ۴-۳) چارت سازمانی وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد

۴-۳-۲-۴- معاون وزیر در امور وقف

همانطور که پیش از این بیان شد، وزارتخانه شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد دارای شش معاونت در امور مختلف می باشد که یکی از آن ها، معاون وزیر در امور وقف

می باشد. هدف اصلی این معاونت حفظ موقوفات، توسعه منابع، جمع آوری درآمدهای حاصل از آن ها، هزینه کردن این درآمدها در مصارف شرعی و ایجاد مراکز جدیدی که پاسخگوی نیازهای جامعه باشد. علاوه بر این، باید آگاهی بخشی های لازم در زمینه موقوفات صورت گیرد و این سنت در جامعه احیا شود و افراد توانمند به وقف اموال خود تشویق شوند. در کنار این، باید کتابخانه های وقفی توسعه پیدا کنند تا پژوهشگران، دانش آموزان و دانشجویان از آن ها بهره مند شوند و ضمن توجه به منازل وقفی موجود، زمینه افزایش آن ها هم فراهم شود و حمایت های لازم در زمینه خدمت رسانی به جامعه و اقدامات خیریه صورت گیرد. اختیارات و وظایف معاون وزیر در امور وقف در ذیل آورده شده است:

- جستجوی موقوفات و ثبت آن ها
- حمایت از موقوفات در برابر تجاوزات صورت گرفته یا قریب الوقوع.
- وضع سیاست های کلی جهت بهره برداری از اوقاف و اجرای این سیاست ها.
- جمع آوری درآمدهای اوقاف و هزینه کردن آن ها در موارد شرعی و نیز جمع آوری جرایم اوقاف و اتخاذ تصمیم لازم برای خرید جایگزین های شرعی.
- نظارت بر کتابخانه های وقفی و اداره آنها از طریق تجهیزات مدرن و تلاش برای افزایش محتویات آن ها و تشویق افراد توانمند به وقف کتابخانه در مناطق مورد نیاز
- حفظ منازل وقفی موجود و نظارت بر آن ها و پیگیری شرایط بهداشتی و اجتماعی ساکنان آن ها و تشویق افراد توانمند به وقف منازل جدید در مناطق مورد نیاز.
- نظارت بر مساجد وقفی و نگهداری آن ها.
- وضع برنامه های تبلیغاتی جهت آشنایی مردم با فرهنگ وقف و اهمیت و ضرورت توسعه آن در جامعه و تخصیص پاداش برای تشویق افراد به این کار.
- برگزاری همایش های علمی هدفمند برای بررسی موضوعات اصلی وقف و حل مشکلات.
- انجام مطالعات و پژوهش های لازم به منظور ایجاد موقوفات جدید به تناسب نیازهای جدید جامعه.
- استفاده از جدیدترین ابزارهای فنی و نرم افزارهای مرتبط با اقدامات اداری و مالی

- اوقاف جهت ثبت، دسته‌بندی و تعیین شروط واقفین.
- شناسایی فقرا، ایتام، زنان بی‌سرپرست و امثال آن‌ها به منظور تخصیص مستمری برای آنها از سوی اوقاف.
- اعلام پروژه‌های وقفی در دست اجرای سازمان اوقاف در قالب طرح‌های رقابتی و اتخاذ اقدامات ویژه در این زمینه و نیز پیگیری روند اجرا و بهره‌برداری و نگهداری از آن‌ها با هماهنگی مراجع ذی‌ربط.
- تلاش برای توسعه مهارت‌های اداری و فنی کارکنان اوقاف.
- تلاش برای توسعه ادارات اوقاف و تجهیز آن‌ها به وسایل فنی مدرن که به انجام مأموریت‌ها و تحقق اهداف شان کمک می‌کند.
- تلاش برای بروزرسانی آمارها و سامانه‌های اطلاعاتی این اداره و ارائه این اسناد به مسئول بالا دست در صورت نیاز.
- توجه به اجرای طرح‌های امنیتی منظور حفظ اسناد و اطلاعات.
- پیگیری و بررسی شکایت‌های مربوط به شعب، اتخاذ اقدامات لازم برای حل آن‌ها و جلوگیری از تکرار این مسائل.
- ارزیابی کارایی فعالیت‌ها و عملکرد کارکنان اداره.
- اجرای قوانین و مقررات و دستورالعمل‌ها در چارچوب اختیارات [۵۱].
- یکی از واحدهایی که این معاونت به طور مستقیم بر آن نظارت می‌کند، دستیار معاون وزیر برای امور مربوط به اوقاف است که هدف اصلی این واحد شناسایی موقوفات مختلف و حمایت از آن‌ها، کمک به گسترش اقدامات خیریه، احداث موقوفات جدید براساس نیازهای روز و دیگر اشکال همکاری‌های مطلوب در زمینه اوقاف و بهبود اوضاع منازل موقوفه و ساکنان آن‌ها در کنار افزایش آمار این منازل می‌باشد. حوزه اختیارات و وظایف این اداره شامل:
- نظارت بر ادارات مربوطه و اتخاذ اقدامات لازم برای انجام کارها براساس طرح‌ها و سیاست‌های ترسیم شده و پیگیری روند اجرای آن‌ها.
- تلاش برای آموزش و توسعه کادر اداری و تخصصی لازم.

- تلاش برای انجام مأموریت‌ها با توانایی بالا و هزینه پایین.
- دعوت افراد جامعه به همکاری با وزارت حج و اوقاف و مشارکت در اقدامات خیریه مختلف و احداث موقوفات جدید براساس نیازهای روز جامعه.
- پیشنهاد سیاست‌هایی در رابطه با صرف درآمدهای اوقاف در امور خیریه و تدوین طرح‌های لازم برای اجرای آن‌ها.
- آشنایی با اقدامات خیریه جاری و جدید و پیشنهاد عرصه‌های جدید جهت انجام فعالیت‌های خیریه به تناسب نیازهای روز جامعه.
- انجام مطالعات لازم برای بهبود اوضاع منازل موقوفه و ساکنان آن‌ها و نیز افزایش تعداد آن‌ها.
- بازدیدهای میدانی از شعب وزارتخانه به منظور آشنایی با مشکلات کاری آن‌ها و کمک به حل این مشکلات.
- تلاش برای پیشرفت مسئولان مراجع ذی ربط شعب وزارتخانه.
- هماهنگی با مراجع ذی ربط.
- تلاش برای بروزرسانی آمارها و سامانه‌های اطلاعاتی و ارائه گزارشات و آمارها به مسئول بالادست جهت اتخاذ تصمیمات مناسب.
- توجه به اجرای طرح‌های امنیتی به منظور حفظ اسناد و اطلاعات
- پیگیری و رسیدگی به شکایات و اتخاذ اقدامات لازم برای جلوگیری از تکرار آن‌ها.
- تهیه گزارش‌های دوره‌ای درباره فعالیت‌ها، دستاوردها، مشکلات و پیشنهاد راهکارهای مناسب برای آن و ارائه آن‌ها به افراد ذیصلاح [۵۱].
- وظیفه توسعه موقوفات، افزایش درآمدهای حاصل از آن‌ها، بررسی فایده اقتصادی پروژه‌های اوقاف، اجاره موقوفات در دیگر مناطق عربستان، تهیه قراردادهای ویژه سرمایه‌گذاری، پیگیری عدم پرداخت اجاره‌ها و ایجاد منابع سرمایه‌گذاری جدید به منظور تأمین نیازهای جامعه بر عهده واحد اداره کل سرمایه‌گذاری است که به طور مستقیم تحت نظارت معاون وزیر در امور وقف قرار دارد.
- وظیفه نگهداری، حفاظت و بهره‌برداری از ساختمان‌های وزارت اوقاف، منازل

موقوفه و نیز مساجد که درآمدها یا جرایمی از آن‌ها حاصل می‌شود، برعهده واحد اداره کل امور فنی می‌باشد که به طور مستقیم تحت نظارت معاون وزیر در امور وقف قرار دارد. وظیفه افزایش پژوهش‌ها، برنامه‌ریزی و تبدیلات در زمینه اوقاف در راستای کمک به تحقق اهداف مورد نظر در زمینه احیای سنت وقف، توجه به ابعاد پژوهشی و مطالعات مرتبط و برجسته‌سازی تلاش‌های وزارت حج و اوقاف برای توجه به اوقاف، حفظ آن‌ها و اطلاع‌رسانی درباره مصرف درآمدهای حاصله در مصارف شرعی برعهده واحد اداره تحقیق و آموزش می‌باشد که به طور مستقیم زیر نظر معاون وزیر در امور وقف قرار دارد. وظیفه تدوین پیش نویس بودجه تخمینی اداره، تعیین اعتبارهای مالی لازم برای انجام فعالیت‌ها و آماده‌سازی بودجه سالانه براساس درآمدهای اوقاف و انجام امور مالی و اداری اداره براساس سیاست‌ها و طرح‌های ترسیم شده به شکلی که با اصول شرعی و نظام‌های رایج در وزارتخانه مغایرت نداشته باشد، برعهده اداره کل امور مالی و اداری درآمدهای اوقاف می‌باشد که به طور مستقیم تحت نظارت دستیار معاون وزیر در امور وقف قرار دارد.

بدست آوردن اموال موقوفه، دستیابی به تمامی اسناد و مدارک، اثبات موقوفه بودن آن‌ها، حمایت از آن‌ها و صرف درآمدها در مصارف شرعی براساس شروط وقف کنندگان، نظارت بر اموال منازل وقفی و انجام اوقاف خیریه متناسب با نیازهای روز جامعه برعهده اداره کل دارایی‌های اوقاف می‌باشد که به طور مستقیم تحت نظارت دستیار معاون وزیر در امور وقف قرار دارد [۵۱].

۴-۳-۲-۵- آمار مالی بخش اوقاف

وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد آمار مربوط به هزینه‌ها و درآمد کل اوقاف را برای سال مالی ۱۴۲۹، ۱۴۲۸ ه. ق گزارش می‌کند (جدول ۴-۱) [۵۲]

جدول ۴-۱) هزینه‌ها و درآمد کل اوقاف برای سال مالی ۱۴۲۸-۱۴۲۹ (هر ریال عربستان: ۸,۰۵۰ ریال ایران)

درآمد (هزار ریال سعودی)	هزینه (هزار ریال سعودی)
۰	۵۴,۲۲۲,۰۱۴

۴-۳-۲-۶- گزارش‌های وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد برای سال مالی ۱۴۲۸-۱۴۲۹ ه.ق

وزارت اوقاف یکسری گزارش‌ها مربوط به بخش وقف، بخش مساجد و بخش قرآن را برای سال مالی ۱۴۲۹/۱۴۲۸ ه.ق را ارائه می‌دهد که در فصل پیشین هر کدام به طور مفصل مورد بررسی قرار گرفتند:

الف) بخش وقف

۱. آمار مربوط به هزینه‌ها و درآمد کل اوقاف
۲. تعداد کاروانسراهای وقف‌شده در مناطق مکه، جده، طائف و مدینه
۳. دارایی‌های کتابخانه‌های وقف‌شده وابسته به وزارتخانه: در این گزارش آمار مربوط به تعداد کتب، نسخ خطی، اسناد، مجلات و آمار تعداد بازدیدکنندگان در هر کتابخانه بیان شده است.

ب) بخش مساجد

۱. گزارش مربوط به مجموع تجهیزات مساجد: در این گزارش آمار مربوط به مکبران، فضا، کمد‌ها، نسخ و ... در استان‌های مختلف عربستان سعودی آورده شده است.
۲. گزارش مربوط به تعداد مساجد: در این گزارش آمار مربوط به تعداد مساجد در استان‌های مختلف عربستان آورده شده است که به طور مفصل در فصل پنجم بیان می‌شود.
۳. گزارش مربوط به تعداد امام جماعت، مؤذن و خادم مساجد: در این گزارش آمار مربوط به تعداد امام جمعه، امام جماعت مساجد، مؤذن و خدام آورده شده که به طور مفصل در فصل پنجم بیان می‌شود.
۴. گزارش مربوط به توزیع امامان در مناطق مختلف عربستان: تعداد کل امام جمعه و

امام جماعت (مربوط به مساجد) در مناطق مختلف عربستان گزارش شده است که به طور مفصل در فصل پنجم بیان می شود.

ج) بخش مسابقات قرآن کریم

۱. گزارش مربوط به تعداد مسابقه دهندگان (رقبا)، برندگان، کشورهای شرکت کننده و انجمن های شرکت کننده در بیست و هشتمین مسابقه ملک عبدالعزیز برای حفظ، تلاوت و تفسیر قرآن کریم برای سال مالی ۱۴۲۹/۱۴۲۸ ه.ق، که این گزارش به طور مفصل در فصل پنجم آورده شده است.

۲. گزارش مربوط به مجموع کشورها و انجمن های شرکت کننده از قاره های مختلف در بیست و هشتمین مسابقه قرآن ملک عبدالعزیز، که این گزارش هم به طور مفصل در فصل پنجم آورده شده است [۵۲].

۴-۳-۳- وزارت امور اجتماعی

اصلی ترین نهاد نظارتی و تنظیم گردر امور خیریه در کشور عربستان، وزارت امور اجتماعی می باشد که مسئولیت نظارت بر مؤسسات خیریه را دارا می باشد. در گذشته این وظیفه بر عهده وزارت کار و امور اجتماعی بود. اما پس از تفکیک این وزارتخانه در سال ۱۴۲۵ ه.ق، مسئولیت نظارت بر مؤسسات خیریه به این اداره واگذار شد و امروزه هم، اداره کل سازمان ها و انجمن های خیریه زیر نظر معاونت توسعه اجتماعی می باشد. وزارت کار و امور اجتماعی در سال ۱۳۸۰ ه.ق تأسیس شد. این وزارتخانه از زمان آغاز به فعالیتش، انجمن ها و مؤسسات محلی را توسعه داد و یکسری کمیته ها، شوراها، جمعیت های جوانان، خانواده و جمعیت های تعاونی را سرپرستی کرد. این وزارتخانه سه هدف عمده دارد:

— سیاست گذاری امور اجتماعی و فعالیت ها در چارچوب اصول، ارزش ها و مقرراتی که مدنظر پادشاه عربستان سعودی است.

— برنامه ریزی و اجرای پروژه ها

— کمک به هدایت توسعه اجتماعی با هدف افزایش آگاهی شهروندان و به منظور بهبود استانداردهای زندگی آن ها و ایجاد عناصر یک زندگی مناسب و معقول برای آن ها در

زمینه حفظ ارزش های معنوی و اخلاقی برای ساخت یک جامعه ی یکپارچه در سال ۱۴۲۵ ه.ق، به تصمیم شورای وزیران این وزارتخانه به دو وزارت کار و وزارت امور اجتماعی تفکیک شد [۵۶].

شکل ۴-۴) سایت وزارت امور اجتماعی

وزارت کار و امور اجتماعی برای انجمن های خیریه ثبت شده^۱، کمک های مقرری را به صورت نظام مند اعطا می کند. انجمن های خیریه می توانند به جمع آوری کمک های مردمی، هدایا و وصیت نامه ها اقدام کنند به شرطی که با سازمان ها و آموزه های صادره در این رابطه، در تعارض نباشد [۲۵]. سازمان ها و مؤسسات خیریه^۲ از کمک هایی که وزارت به انجمن های خیریه اعطا می کند، بهره مند نخواهند بود اما می توانند از قبول هدایا و وصایا منتفع شود. با این حال نمی تواند از کمک های مردمی استفاده کند [۲۵]. وزارت کار و امور اجتماعی^۳ باید پشتیبانی از انجمن ها و سازمان های خیریه را در دستور کار خویش قرار دهد و در این حالت مبلغی مورد نیاز را که در بودجه مشخص شده است، برای انجمن ها هزینه کند [۲۵].

وزارت کار و امور اجتماعی مسئولیت نظارت^۴ بر اعمال انجمن های خیریه و سازمان های خیریه و مراقبت بر اجرای احکام این لایحه و تصمیماتی که به مقتضای آن

۱. ماده ۱۲ لایحه انجمن ها و مؤسسات خیریه مصوب ۱۴۱۰ ه.ق.

۲. ماده ۲۳ لایحه انجمن ها و مؤسسات خیریه مصوب ۱۴۱۰ ه.ق.

۳. ماده ۱۳ لایحه انجمن ها و مؤسسات خیریه مصوب ۱۴۱۰ ه.ق.

۴. ماده ۱۷ و ۲۲ لایحه انجمن ها و مؤسسات خیریه مصوب ۱۴۱۰ ه.ق.

صادر شده را دارا می‌باشد. انجمن‌ها و سازمان‌ها نیز موظفند که هرگونه اطلاعات، گزارشات یا مستندات دیگری که مورد نیاز وزارت است را ارائه نمایند [۲۵].

۴-۳-۱- آژانس‌ها (معاونت‌های) وزارت امور اجتماعی

وزارت امور اجتماعی دارای سه آژانس رفاه اجتماعی و خانواده، تأمین اجتماعی و توسعه اجتماعی می‌باشد.

– معاونت رفاه اجتماعی و خانواده: یکی از آژانس‌های وزارت امور اجتماعی است که به ارائه رفاه اجتماعی برای شهروندانی که دارای مشکلات اقتصادی و اجتماعی می‌باشند و نمی‌توانند با این مشکلات مقابله کنند، می‌پردازد و تمام تلاشش را می‌کند تا از جامعه حفاظت کند و افراد را از پدیده‌های منفی اجتماعی که مانع کار، پیشرفت و تلاش آن‌ها است، دور نگه دارد. [۵۶] اهداف کلی آژانس رفاه اجتماعی و خانواده شامل موارد زیر می‌باشد:

۱. ارائه مراقبت‌های اجتماعی به افراد درون مؤسسات رفاه اجتماعی و مشاوره اجتماعی به منظور کاهش رفتارهای منفی

۲. مراقبت از نوجوانان بزه‌کار از طریق توسعه برنامه‌های آموزشی در هماهنگی با وزارت آموزش و پرورش

۳. گسترش و توسعه برنامه‌های مرتبط با افراد معلول و ناتوان و توسعه اشتغال آنان در مشاغلی که متناسب و هماهنگ با ناتوانی‌های آن‌ها می‌باشد.

۴. تحکیم انسجام خانواده و توجه بیشتر به برنامه‌ها و خدمات خانواده با حمایت از مؤسسات رفاه اجتماعی

۵. تقویت برنامه‌های حمایت اجتماعی در جهت کاهش خشونت‌های خانوادگی

۶. مراقبت از زندانیان، افراد معتاد و بیماران روانی و کمک به این افراد به منظور سازگاری اجتماعی و حرفه‌ای با مراجع ذی‌ربط

۷. حمایت از خانواده‌های بی‌سرپرست به منظور پرورش و تربیت کودکان یتیم خود و پشتیبانی از سازمان‌های خیریه در انجام وظایف خود [۵۷]

– معاونت تأمین اجتماعی: این معاونت در سال ۱۳۸۲ ه. ق ایجاد شد و مسئولیت آن

در اجرای برنامه‌ها و پروژه‌های توسعه، به منظور حفظ حقوق بازنشستگی گروه خاصی از افراد است و اجرای پروژه‌های تولیدی برای بهره‌مندی از تأمین اجتماعی و کمک به امنیت اجتماعی در دستیابی به یکی از پایه‌های استراتژیک برنامه پنج‌ساله می‌باشد. [۵۸] اهداف کلی آژانس تأمین اجتماعی شامل موارد زیر می‌باشد:

۱. مشارکت در برنامه توسعه کلی در جامعه عربستان
۲. ارائه کمک‌های مادی و معنوی به افراد کم‌درآمد
۳. بهبود زیست محیط به منظور تأمین مسکن برای خانواد های نیازمند [۵۷]
- معاونت توسعه اجتماعی: بخش توسعه‌ی اجتماعی یک بخشی از معاونت وزارت رفاه و امور اجتماعی است. در سال ۱۴۳۲ ه.ق که چارت سازمانی وزارت امور اجتماعی توسط شورای وزیران به تصویب رسید، در این چارت یک آژانس مستقل برای توسعه‌ی اجتماعی وجود داشت و مهم‌ترین نقش این قسمت، نظارت بر نهادهای خصوصی، انجمن‌ها، مؤسسات خیریه و جوامع تعاونی است. [۵۸] اهداف کلی آژانس توسعه اجتماعی شامل موارد زیر می‌باشد:
۱. تشویق به ارائه برنامه‌های مراقبت از کودکان در مؤسسات خیریه و گسترش تأسیس مهدکودک‌ها و مراکز تفریحی برای کودکان
۲. آماده‌سازی برنامه‌های آموزشی برای دختران
۳. تأسیس واحدهای اجتماعی در زمینه خانواده و کودکان
۴. تشویق جوامع محلی برای فعالیت در زمینه‌های داوطلبانه با حمایت مالی، فنی و اداری از انجمن‌ها و مؤسسات خیریه و تشویق به ایجاد سازمان‌های خیریه
۵. ارائه کمک‌های مالی، فنی و اداری به منظور مساعدت و تشویق برای تأسیس انجمن‌های تعاونی جدید و انتقال آگاهی در میان شهروندان
۶. افزایش بهره‌وری بخش‌های مختلف سازمان رفاه و توسعه اجتماعی و توسعه عملکرد وظایف و مسئولیت‌ها به واسطه‌ی آموزش کارکنان و بهره‌گیری از نتایج حاصل از مطالعات و تحقیقات انجام‌شده در دانشگاه‌ها و مراکز تخصصی برای ایجاد یک پایگاه اطلاعاتی مؤثر و مفید

۷. توسعه یک برنامه بلندمدت برای ترویج پژوهش و مطالعات اجتماعی و هماهنگی با دانشگاه عربستان برای انجام تحقیقات و مطالعات مورد نیاز برای تغییر ماهیت شرایط اجتماعی عربستان

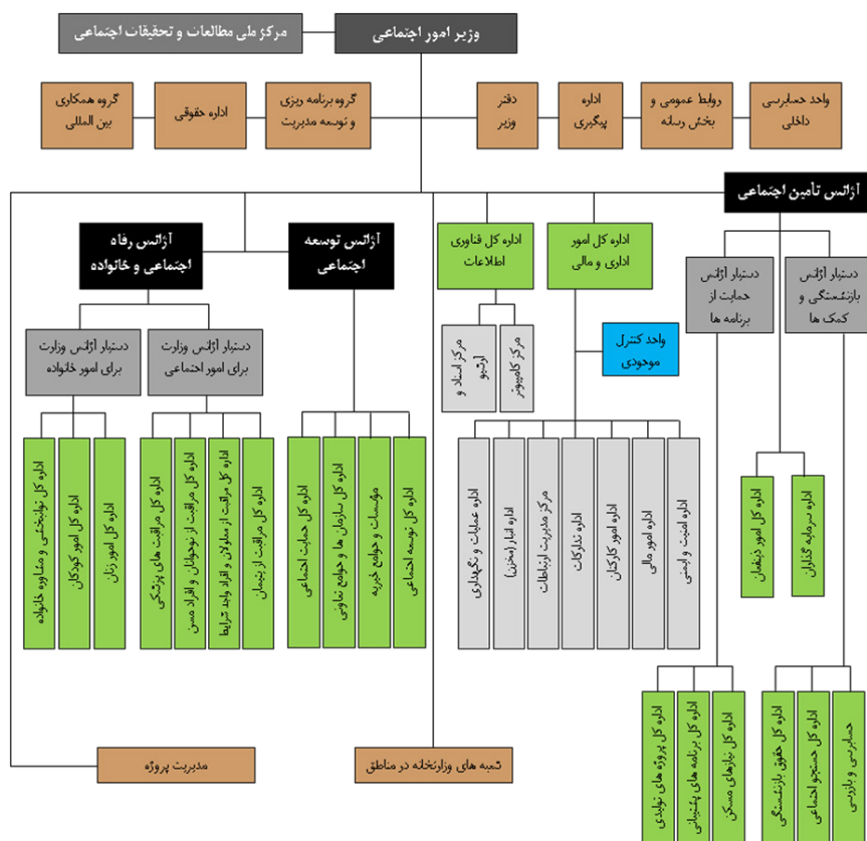
۸. توسعه فعالیت های اجتماعی در مناطق مختلف

۹. برگزاری سمینارها و جلساتی در زمینه های مختلف اجتماعی و گسترش آگاهی اجتماعی

۱۰. تأسیس واحد مشاوره اجتماعی در شهر ریاض [۵۷]

۴-۳-۲- چارت سازمانی

همان طور که در شکل ۴-۵ مشخص است، وزارتخانه امور اجتماعی شامل سه معاونت (یا سه آژانس) در موضوعات مختلف می باشد: رفاه اجتماعی و خانواده، تأمین اجتماعی و توسعه اجتماعی. یکی از زیربخش های آژانس توسعه اجتماعی، واحد مؤسسات و جوامع خیریه می باشد و در واقع یکی از اهداف آژانس توسعه اجتماعی، تشویق جوامع محلی برای فعالیت در زمینه های داوطلبانه و تشویق به ایجاد سازمان های خیریه و حمایت فنی، مالی و اداری از این انجمن ها و مؤسسات می باشد که در ادامه این واحد به طور مفصل مورد بررسی قرار می گیرد [۵۹].

شکل ۴-۵) چارت سازمانی وزارت امور اجتماعی

۴-۳-۳-۳- اداره کل انجمن‌های (جوامع) خیریه

هدف عمومی این اداره، تشویق افراد برای تأسیس مؤسسات و جوامع خیریه می‌باشد و همچنین بر فعالیت‌های آن‌ها و اجرای تمام مقررات و دستورالعمل‌ها از لحاظ مالی و فنی برای ثبت نام مؤسسات و بررسی حساب‌های نهایی و مطابقت برنامه‌ها با سیاست کلی وزارت و توسعه‌ی قوانین و مقرراتی که این مؤسسات را در دستیابی به بهترین نحو ممکن از فعالیت‌ها یاری رساند، نظارت می‌کند.

وظایف این بخش عبارت‌اند از:

– گسترش آگاهی اجتماعی برای پیشرفت جوامع محلی و تشویق به ایجاد سازمان‌های

خیریه

- بررسی درخواست برای تأسیس جوامع خیریه
- ارائه پشتیبانی مادی و معنوی از نهادها و انجمن‌ها
- ارزیابی و بررسی طرح، برنامه و فعالیت‌های نهادها و انجمن‌هایی که با برنامه‌های این آژانس سازگار باشند و نظارت کردن بر پیاده‌سازی این فعالیت‌ها.
- ممیزی (حسابرسی) نهایی و بازرسی مالی نهادها و انجمن‌ها
- هماهنگی بودن با دفاتر نظارت زنان در رابطه با جوامع و مؤسسات زنان
- تبادل دانش، تجربه و همکاری با نهادهای محلی و بین‌المللی
- در این واحد با دو عنوان جوامع خیریه و مؤسسات خیریه روبرو هستیم که در ذیل توضیح هر کدام آورده شده است:

الف) انجمن خیریه

این وزارتخانه، ۶۸۶ جوامع خیریه را نظارت می‌کند که از این تعداد، ۴۰ مورد آن مربوط به انجمن زنان می‌باشد. این جوامع خیریه به ارائه انواع خدمات و فعالیت‌ها در زمینه‌های مختلف و در سراسر کشور می‌پردازند. این انجمن‌ها یکسری دوره‌های آموزشی برگزار می‌کنند تا افراد جامعه را دریافت‌کنندگان کمک‌های مالی به تولیدکنندگان تبدیل کند. جوامع خیریه به فعالیت در حوزه‌های سلامت خانواده، تأمین دارو و درمان، کمک به خانواده‌های نیازمند در تأمین مسکن مورد نیازشان، اجرای برنامه‌های خانواده، توسعه توانمندی جوانان جهت کسب مهارت‌های حرفه‌ای و برای کمک به آن‌ها در بازار کار و ارائه خدمات مربوط به آشتی، پذیرش و ... که به عنوان انجمن متخصص در ازدواج وجود دارند، اهتمام می‌ورزند.

جوامع خیریه یک طیف متنوعی از خدمات و فعالیت‌ها را برای ذینفعان ارائه می‌دهند، که شامل موارد زیر می‌باشد:

- برگزاری دوره‌های آموزشی برای قبل از ازدواج و برای عموم جامعه
- برگزاری دوره‌ها، سمینارها، سخنرانی، مشاوره و هدایت برنامه‌ها و فعالیت‌های مختلف

- ارائه وام برای حق بیمه
- برگزاری دوره‌های احراز صلاحیت برای جوانان قبل از ازدواج
- ارائه خدمات ارزشمند به افراد ناتوان (از لحاظ پزشکی، توان بخشی و آموزشی)
- تعریف ازدواج در مسائل خانوادگی
- چاپ و نشر کتاب، سی دی و جزوات آموزشی مربوط به دوران قبل و بعد از ازدواج و تربیت فرزندان
- ارائه خدمات الکترونیکی در تمام زمینه‌های ذکر شده در فوق در یک وب سایت جامع
- انجمنی که به ارائه مراقبت‌های پزشکی و اجتماعی به افراد مسن می‌پردازد.

ب) مؤسسات خیریه

۱. تعداد مؤسسات خیریه خصوصی ۱۴۸ مورد می‌باشد.
۲. تعداد مؤسسات خیریه زنان، ۷ مورد می‌باشند و تمامی آن‌ها در شهر ریاض قرار دارند.
۳. اهداف مؤسسات خیریه متفاوت می‌باشند که در ذیل به آن‌ها اشاره می‌شود:
 - مراقبت و اطمینان حاصل پیدا کردن از خانواده‌ها و موارد نیازمندی
 - آموزش و تعلیم خانواده‌ها و موارد نیازمندی
 - پروژه حمایت از ازدواج
 - اجرای پروژه خیریه مسکن، نوسازی و خرید منازل برای افراد نیازمند
 - تأمین دارو و تجهیزات پزشکی برای بیماران و نیازمندان
 - ایجاد ساختمان‌های مسکونی برای معلولان و سالمندان و مراکز توان بخشی پزشکی و درمانی برای معلولان
 - تضمین مراقبت از یتیمان و افرادی مانند این‌ها با شرایط خاص
 - ارائه وام به خانواده‌ها برای حمایت از کسب و کارهای کوچک
 - ارائه کمک‌های مالی و غیرمالی (معنوی) به افراد نیازمند در هماهنگی با جوامع خیریه
 - حمایت از پروژه‌های توسعه جامعه و از بین بردن بی‌سوادی

- حمایت از زندانیان و خانواده‌های زندانیان و افراد معتاد به مواد مخدر
- حمایت از برنامه‌های مربوط به کودکان و زنان
- کمک به پیاده‌سازی و پشتیبانی از برنامه‌های توسعه و مشاوره خانواده
- حمایت و پیاده‌سازی پروژه‌ها و برنامه‌های آموزشی برای جوامع خیریه [۶۰]

۴-۳-۴- سازمان الخیر الشامل^۱

در عربستان سعودی، در دوران رنسانس بزرگ و در دوران خادم حرمین شریفین؛ ملک عبدالله بن عبدالعزيز، که پادشاه به عنوان یک نمادی از بشردوستی باقی مانده است، توجه و پشتیبانی از فعالیت‌های خیریه در تمام اشکال آن باقی مانده است. عربستان سعودی یکی از برجسته‌ترین کشورهای است که به دنبال حمایت، توسعه و تنوع ابزار و منابع در رابطه با خیریه بوده است. وزارت امور اجتماعی هم در راستای ایفای این نقش فعالیت می‌کند؛ یعنی وظیفه پشتیبانی و نظارت بر مؤسسات خیریه را برعهده دارد.

با توجه به رشد سریع فناوری اطلاعات و ارتباطات، بسیاری از فرصت‌های فناوری که می‌توانند برای فعالیت‌های خیریه به کار گرفته شوند، افزایش یافته است. به دلیل توسعه کمک‌های مالی افراد، بهره‌برداری مطلوب و بهینه از منابع فیزیکی و انسانی، سهولت دسترسی به اطلاعات، افزایش سرعت و کمک به تصمیم‌گیرندگان در برنامه‌های عملی استراتژیک خود، استفاده از فناوری در امور خیریه اهمیت بسیاری یافته است. به همین دلیل باعث شد تا سیستمی طراحی شود که قابلیت جستجوی انواع انجمن‌های خیریه، مؤسسات خیریه و... را فراهم آورد. افرادی که از این سیستم جامع استفاده می‌کنند، شامل: ۱. وزارت امور اجتماعی (در مقام سرپرستی و نظارت)، ۲. جوامع خیریه، کمیته‌های توسعه اجتماعی، جوامع مدنی و... (از لحاظ مقام صلاحیت و شایستگی)، ۳. مؤسسات خیریه (مقام اهداکننده و کمک‌کننده)، ۴. اهداکنندگان و ۵. شرکای مختلف (سازمان‌های دولتی و غیردولتی) که از طرف مقام سرپرست مشخص شده‌اند [۶۱].

فصل چهارم- نگاشت نهادی نظام مدیریت وقف و امور خیریه در کشور عربستان سعودی / ۱۰۳

English

وزارة الشؤون الاجتماعية

الخیر الشامل GLOBAL GOODNESS

الرئيسية الجهات المشروعات عن النظام

مرحبا بكم في موقع الخير الشامل

نهر من الطهارة يتدفق بنشرات أهل الخير في كل العالم

مرحباً بكم في موقع الخير الشامل الذي يهتمكم من خلاله الإشراف على جميع الجهات الخيرية ومشروعاتها، ومن ثم التوسع لها، فلهذا يقدم مجموعة من الوسائل للتعلم الإلكتروني، بالإضافة إلى تقديم مجموعة من الخدمات الأخرى التي نرجو من الله تبارك وتعالى أن يجعلها في ميزان حسناتنا.

أخبار الخير

- اليوم العالمي للخدمة الاجتماعية
- بر أبو عرش تطلق مشروع تفرج الكرب على..
- تأهيل المعطلين على الزواج بالجميل
- تأهيل المعطلين على الزواج بالتمام
- الجمعية تنظم دعماً مادياً من عدد المعززين..
- تأهيل المعطلات على الزواج بحي عياد الله..
- جمعية سيهات تفر مساهمة 224 مستفيداً.

تأهيل المعطلات على الزواج بحي الخراسي

يتعاون مع مركز حي الخراسي بالخبر - داعم الفئات الضعيفة على الزواج - الإشراف أيضاً في دورة تأهيل المعطلات على الزواج..

منتدى التخطيط الحضري

شارك اكفاء في فعاليات منتدى التخطيط الحضري بالرياض بمبادرة الحي السعودي النموذجي إعداد وتقديم الدكتور محمد آل فراح عضو مجلس الإدارة ورئيس لجنة.

روابط سريعة

- عن الخير الشامل
- تسجيل مشروع جديد
- أخبار و أحداث
- خدمات الموقع
- بحث متقدم
- البوق الإلكترونية
- رشد الخير الشامل لمتصفح
- ارتد موقعك بنا
- اتصل بخير الشامل
- شركاء الصدارة
- بوابة وزارة الشؤون الاجتماعية
- مساعدة
- مكتبة الموقع

شكل ۴-۶) سایت سازمان الخیر الشامل

قابلیت های مختلف این سایت عبارت اند از:

۱. ثبت نام اهدا کنندگان کمک های مالی: در هنگام ثبت نام یکسری سؤالات مانند اینکه مبلغی که کمک کرده اند نشان داده شود یا خیر، و یا اینکه آیا اطلاعاتشان در اختیار سایر کاربران قرار گیرد، از افراد پرسیده می شود [۶۲].

Personnel Info

First Name: *

Last Name: *

Identity Number :

Gender: *

Select

avatar:

Browse...

Registration Info

Nickname: *

Occupation :

Description :

email address: *

Attention: you will use this email to login

Password: *

Confirm Password: *

شکل ۴-۷) ثبت نام اهداکنندگان کمک های مالی در سازمان الخیر الشامل

۲. اخبار و رویدادها: قابلیت دیگر این سایت، اخبار و رویدادهای مربوط به پروژه ها و خیریه ها می باشد.

در قسمت اخبار مربوط به خیریه ها، وقایع و رویدادهایی که درباره هر خیریه اتفاق افتاده است را اطلاع رسانی می کند. به عنوان مثال، اخبار مربوط به تصویب صورت های مالی، عقد قرارداد با بانک مرکزی و یا افتتاح حساب مربوط به یک مؤسسه ی خیریه در این قسمت قرار می گیرد [۶۳].

Charities News	Projects News	System News
Display 1 To 10 From 6121 1 2 3 4 5 ... 613 Next >>		
فتح حساب للجمعية بنك الأهلي بفضل الله تم فتح حساب لجمعية البر بكتاء الغرم فسي بنك الأهلي وذلك حرصاً من الجمعية على تسهيل عملية تبرع عملاء بنك "الأهلي" Date: 21 JUMADA_1 1437 more Belong to : Alber bsolasaa alkharm charity		
اجتماع الجمعية العمومية للجمعية عقد مساء يوم الاثنين 20 / 1 / 1437 هـ اجتماع الجمعية العمومية العادية للمصادقة على القوائم المالية لعام 1435 هـ لجمعية البر الخيرية بكتاء الغرم Date: 21 JUMADA_1 1437 more Belong to : Alber bsolasaa alkharm charity		

شکل ۴-۸) اخبار و رویدادهای مربوط به خیریه‌ها سازمان الخیر الشامل

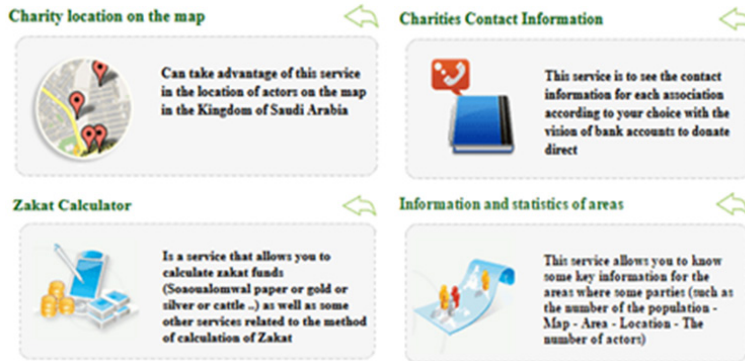
در قسمت اخبار مربوط به پروژه‌ها، اطلاعات و اخبار مربوط به پروژه‌هایی که می‌خواهند در امور خیریه فعالیت کنند را قرار می‌دهند [۶۴].

Charities News	Projects News	System News
Display 1 To 10 From 107 1 2 3 4 5 ... 11 Next >>		
http://www.bersulayyil.org.sa/n/s/9 http://www.bersulayyil.org.sa/n/s/9..... Date: 13 SAFAR 1437 more Belong to : Alber Charity in Al Sulayil - مشروع مستشفى جمعية البر الخيرية بمحافظة السليل		
مخططات المستشفى http://www.bersulayyil.org.sa/n/s/9..... Date: 13 SAFAR 1437 more Belong to : Alber Charity in Al Sulayil - مشروع مستشفى جمعية البر الخيرية بمحافظة السليل		

شکل ۴-۹) اطلاعات اخبار و پروژه‌هایی که می‌خواهند در امور خیریه فعالیت نمایند

۳. خدمات: این قسمت شامل برنامه‌های مختلف از قبیل محاسبه زکات، اطلاعات و آمار مربوط به مناطق و شهرهای مختلف عربستان، موقعیت مکانی مؤسسات خیریه بر روی نقشه، اطلاعات تماس مؤسسات خیریه و ...

می باشد [۶۵].

شکل ۴-۱۰ خدمات سازمان الخیر الشامل

۴. جستجو پیشرفته: در این قسمت با استفاده از کلمات کلیدی (به صورت انگلیسی و عربی)، می توان در کل سایت و در قسمت پروژه ها، مؤسسات خیریه، شعب، اخبار و ... جستجوهای انجام داد. البته قابلیت جستجو آن به زبان اصلی (عربی) کامل ترمی باشد [۶۶].

The screenshot shows the 'Advanced Search' interface. At the top, there is a green header with 'Advanced Search Click Here'. Below it, a search bar contains the text 'charities'. To the right of the search bar are buttons for 'Search' and 'cancel refinement'. Below the search bar, there is a list of search results for charities. The first result is 'Al Kawthar Healthy Charity' with a description in Arabic and a 'more' link. The second result is 'The Charity for Health Awareness in ..' with a description in Arabic and a 'more' link. The list is paginated, showing 'Display 1 To 10 From 439' and '1 2 3 4 5 ... 44 | Next >>'.

شکل ۴-۱۱ جستجو پیشرفته سازمان الخیر الشامل

۵. پیشنهاد پروژه‌های جدید: در این قسمت موضوع، پیشنهاد، ایمیل، نام فرد و اینکه پروژه در کدام یک از انواع خیریه‌ها قرار دارد، مطرح می‌شود [۶۷].

suggestions

type *

Full Name *

email *

telephone including country code

subject *

Suggestion *

8 8 2 9 5 2

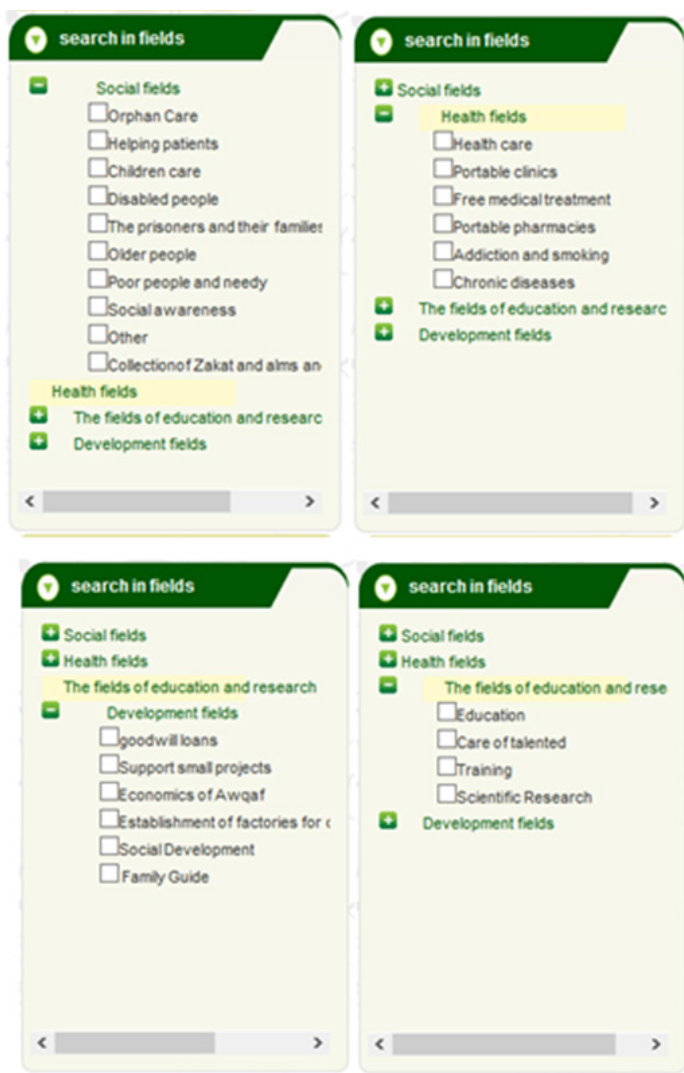
Enter the characters press to change picture

in the image

save

شکل ۴-۱۲) پیشنهاد پروژه‌های جدید در سایت سازمان الخیر الشامل

۶. قابلیت جستجو مؤسسات خیریه براساس موضوعات مختلف و براساس زیرشاخه‌های موجود در هر زمینه فعالیت مؤسسات خیریه در عربستان به طور کلی در چهار زمینه‌ی اصلی فعالیت می‌کنند: اجتماعی، بهداشت، آموزش و تحقیق، و توسعه که هر کدام از این زمینه‌های اصلی به تعدادی زیرشاخه تقسیم می‌شوند [۶۸].

شکل ۴-۱۳) جستجو مؤسسات و انجمن های خیریه در سایت سازمان الخیر الشامل براساس موضوعات مختلف همچنین امکان جستجو مؤسسات و انجمن های خیریه براساس مناطق مختلف عربستان وجود دارد.

شکل ۴-۱۴) جستجو مؤسسات و انجمن های خیریه در سایت سازمان الخیر الشامل بر اساس مناطق مختلف عربستان

در سایت سازمان الخیر الشامل می توان مؤسسات و انجمن های خیریه را بر اساس یکسری فاکتورهایی مانند تعداد پروژه ها، تعداد افرادی که در این مؤسسات و انجمن ها ثبت نام کرده اند، تعداد شعبه ها و ... فیلتر کرد.

شکل ۴-۱۵) فیلترکردن مؤسسات و انجمن های خیریه در سایت سازمان الخیر الشامل بر اساس یکسری فاکتورها

۴-۳-۵- انجمن خیریه سعودی برای مبارزه با سرطان در موضوع بهداشت

انجمن خیریه مبارزه با سرطان، در سال ۱۴۲۴ ه.ق تأسیس شده است و در سال ۱۴۲۵ در سایت وزارت امور اجتماعی به ثبت رسیده است [۶۹]. چشم انداز آن، کاهش بیماری سرطان در جامعه می باشد و مأموریتش این است که می خواهد به یک حامی و

پشتیبان اصلی بیماران مبتلا به سرطان در جامعه تبدیل شود. اهداف این انجمن شامل: ارائه خدمات پشتیبانی برای افراد مبتلا به سرطان، حمایت از برنامه‌هایی به منظور پیشگیری و آگاهی از سرطان، حمایت از پژوهش‌های علمی در مورد علل سرطان و متوقف کردن آن، حمایت از برنامه‌های تشخیص زودهنگام، همکاری با سایر انجمن‌های خیریه موجود در برخورد با بیماری سرطان و حمایت از برنامه‌های تشخیص و درمان بیماران مبتلا به سرطان [۷۰].

شکل ۴-۱۶) سایت انجمن خیریه سعودی برای مبارزه با سرطان در موضوع بهداشت

این انجمن تعداد ۱۵ پروژه خیریه را با عناوین حمایت اجتماعی و روانی، آموزش و صلاحیت، برنامه‌های آموزش بهداشت، برنامه‌های حمایت‌های روان‌شناختی، برنامه تجهیزات پزشکی، برنامه داروها و ... را به اتمام رسانیده است [۷۱]. این انجمن سه نوع خدمات ارائه می‌دهد: خدمات اجتماعی، خدمات مربوط به حمایت‌های روان‌شناختی، و خدمات پزشکی.

الف) خدمات اجتماعی

این انجمن برای بیماران سرطانی به دلیل سختی‌هایی که در طول دوران این بیماری می‌کشند، یکسری تمهیدات و برنامه‌هایی را برای آنان در نظر گرفته‌اند.

۱. برنامه‌های کمک مالی: با توجه به افزایش هزینه‌های ناشی از درمان، دارو، مراقبت‌های پزشکی و غیبت از کار، این انجمن یکسری حمایت‌های مالی مانند در نظر گرفتن یک مقدار ثابت برای بیماران و ارائه حقوق ماهانه با توجه به مقررات و استانداردهای

خاص به بیماران ارائه می‌کند تا میزان بار اقتصادی آنان را تا حدودی کاهش دهد.

۲. برنامه‌های مسکن: در نظر گرفتن اقامتگاه‌هایی برای بیمارانی که به منظور درمان خود به شهرهای دیگری می‌روند و از لحاظ اقتصادی قادر به تأمین هزینه‌های زندگی نمی‌باشند.

۳. برنامه‌های انتقال بیمار: ارائه یکسری برنامه‌هایی برای انتقال بیمار به مراکز درمانی داخل شهر و یا خارج از شهر [۷۲].

ب) خدمات مربوط به حمایت‌های روان‌شناختی

این انجمن به ارائه مکانیسم‌هایی برای تمدد اعصاب، کنترل درد، افسردگی و اختلالات خواب می‌پردازد و این نوع از حمایت‌ها نه تنها بیماران، بلکه خانواده‌های آن‌ها را هم در بر می‌گیرد. خدمات روان‌شناختی شامل: کمک به بیمار برای پذیرش وضعیت خود، بهبود وضعیت روانی و عاطفی بیمار، بهبود مشکلات افسردگی و درد، آموزش بیمار جهت تغییر رفتارهایش، و افزایش ظرفیت‌های فردی بیمار می‌باشد.

برنامه‌هایی که توسط انجمن در این قسمت ارائه می‌شود شامل: برنامه‌هایی برای همراهان بیمار به منظور چگونگی برخورد و تعامل با وی، ایجاد فعالیت‌های تفریحی سازگار با نیازهای بیماران، و ایجاد برنامه‌هایی برای پشتیبانی از بیماران و برقراری ارتباط مستمر با وی [۷۳].

ج) خدمات پزشکی

هدف انجمن مبارزه با سرطان در این نوع از خدماتی از که ارائه می‌دهد، افزایش خدمات پزشکی پیشگیرانه و افزایش سطح آگاهی جامعه می‌باشد که برای دستیابی به این اهداف یکسری خدماتی را ایجاد کرده است که در ذیل به تعدادی از آن‌ها اشاره می‌شود.

۱. مرکز تشخیص زودهنگام: دو مرکز تشخیص زودهنگام بیماری سرطان در کشور عربستان (استان‌های ریاض و مدینه) وجود دارد که وجود این مراکز باعث تشخیص سریع بیماری و درمان به موقع آن می‌شود که نتیجه‌ی آن، باعث افزایش در میزان بهبودی فرد بیمار می‌شود.

۲. پزشکی: در نظر گرفتن یک گروهی از متخصصان برای راهنمای و مشاوره به افراد بیمار و خانواده‌های آنان به منظور از بین بردن شک و تردیدی که در هنگام تصمیم‌گیری با آن مواجه هستند.

۳. دارو و تجهیزات پزشکی: ارائه داروهای مورد نیاز و ارائه دستگاه‌ها و تجهیزاتی که قیمت آن‌ها گزاف می‌باشد.

۴. تحقیقات پزشکی: انجام پژوهش‌های متعدد پزشکی برای دستیابی به یک راه حل درمان برای سرطان [۷۴].

۴-۳-۶- سازمان خیریه مراقبت از کودکان یتیم در مکه (کافل) در موضوع اجتماعی

سازمان خیریه کافل یک سازمان غیرانتفاعی است که از کودکان یتیم و سهم آنان در حوزه‌های اجتماعی، آموزشی، بهداشتی و توان بخشی مراقبت می‌کند [۷۵]. این سازمان در سال ۱۴۲۴ تأسیس [۷۶] و در سال ۱۴۲۷ ه.ق در وزارت امور اجتماعی به شماره ۴۲ به ثبت رسیده است [۷۷] و از لحاظ جغرافیایی در استان مکه و در شهر جده قرار دارد [۷۸].

حوزه فعالیت این سازمان، مراقبت از یتیمان و افراد بیوه در منطقه مکه - جده می‌باشد. چشم‌انداز سازمان خیریه این است که در مراقبت از کودکان یتیم و خانواده‌های آن‌ها به بهترین شیوه ممکن فعالیت نماید و در این زمینه تبدیل به یک رهبر و پیشگام شود.

مأموریت سازمان خیریه کافل این است که در مراقبت از یتیمان در منطقه مکه - جده، به یک مدل اجتماعی نمونه و به یک الگو تبدیل شود. شعار این سازمان این است که "با یتیمان باش تا بی‌نیاز شوی" [۷۸].

شکل ۴-۱۷) سایت سازمان خیریه مراقبت از کودکان یتیم در مکه (کافل) در موضوع اجتماعی

هدف کلی سازمان خیریه با توجه به ماده ۳ اساسنامه سازمان و به موجب تصمیم وزیر امور اجتماعی شماره ۷۸۳۵۳ در تاریخ ۱۴۲۷/۱۱/۱۷ به شماره ثبت ۴۲ عبارت است از: "کمک به کودکان بی سرپرست و مانند آن‌ها (یعنی افرادی با شرایط خاص)، بدون آنکه هدف، بدست آوردن سود باشد و همکاری و هماهنگی با دولت و سازمان‌های خصوصی و بدست آوردن تجهیزات و روش‌هایی برای انجام کار". سازمان خیریه کافل در مراقبت از کودکان یتیم و خانواده‌های آن‌ها طیف وسیعی از دیدگاه‌ها و اهداف را در نظر گرفته است:

- کمک به خانواده‌هایی که دارای فرزندان یتیم هستند؛ مانند حمایت‌های مالی به خانواده‌ها و یا ارائه مراقبت‌های بهداشتی و اجتماعی برای آنان
- القا اصول دین، باور قوی و ایمان استوار
- کمک به یتیمان و خانواده‌های آنان (نان‌آوران) در قالب پول نقد و مسکن
- آموزش کودکان یتیم و تشویق آن‌ها بدین منظور که در تنظیم امور زندگانی خویش اعتماد به نفس داشته باشند و بعد از خداوند متعال، به خودشان تکیه کنند.
- ایجاد پناهگاه‌هایی برای مراقبت از یتیمان
- اجاره ساختمان‌ها و تملک زمین و ساختمان جهت دستیابی به اهداف مذکور

– آماده سازی و توسعه تحقیقات و مطالعاتی مرتبط با یتیمان و اهداف سازمان [۷۹].
منبع درآمدی این سازمان شامل یارانه های دولتی، کمک های مالی، زکات، و خرید و فروش می باشد و هزینه آن شامل توسعه و آموزش، تبلیغات و حقوق می باشد [۸۰].

۴-۳-۷- انجمن خیریه اُسرتی در موضوع توسعه

انجمن خیریه ازدواج و رفاه خانواده (اُسرتی) در مدینه در سال ۱۴۲۲ ه.ق تأسیس شده است و در سال ۱۴۲۶ ه.ق در سایت وزارت امور اجتماعی به ثبت رسیده است [۸۱]. ذینفعان این انجمن، خانواده ها و جوانان می باشند [۸۲]. این انجمن دو پروژه در زمینه جمع آوری وجوه مربوط به زکات، صدقات و کمک های مالی برای جوانان در امر ازدواج را به اتمام رسانده است [۸۳].

شکل ۴-۱۸) سایت انجمن خیریه اُسرتی در موضوع توسعه

چشم انداز: این انجمن می خواهد به یک رهبر محلی، منطقه ای و جهانی در توسعه و مراقبت از خانواده ها تبدیل شود.

مأموریت: انجمن اُسرتی به واسطه ی ارائه خدمات باکیفیت و برنامه هایی برای توسعه و مراقبت از خانواده ها در مدینه می خواهد به یک پیشرو در جامعه ی جهانی تبدیل شود.

ارزش‌های این انجمن شامل خلاقیت، نوآوری، شایستگی، مسئولیت و پاسخگویی می‌باشد.

اهداف استراتژی

- ارائه پول نقد و کمک‌های مالی به افرادی که قصد ازدواج دارند،
- ترویج فرهنگ ازدواج و جلوگیری از طلاق،
- کمک به ثبات خانواده از طریق برنامه‌هایی در زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی و رفتاری و از طریق راهنمای خانواده،
- مطالعه مسائل و مشکلات جوانان در ازدواج،
- حمایت از برنامه‌ها، پروژه‌ها و فعالیت‌هایی در دستیابی به این اهداف [۸۳].

پروژه‌ها و برنامه‌ها

- برنامه مشاوره خانواده،
- برنامه راهنمای زندگی،
- برنامه مربوط به ارائه یارانه نقدی به خانواده‌های کم‌درآمد،
- برنامه تشویق جوانان به ازدواج [۸۴].

۴-۳-۸- سازمان خیریه ملک خالد در موضوع توسعه

ملک خالد از سال ۱۹۷۵، ۱۹۸۲ پادشاه عربستان بوده است و در دوران پادشاهی خود به بهبود شرایط اجتماعی، اقتصادی و زندگی شهروندان عربستان کمک کرده است. ملک خالد قصد دارد تا با مدل رهبری خود در فعالیت‌های انسان دوستانه و توسعه اجتماعی به یک مدل تبدیل شود و با ارائه راه‌حل‌های نوآورانه برای چالش‌های مهم اجتماعی و اقتصادی تأثیر مثبتی بر زندگی مردم داشته باشد [۸۵].

شکل ۴-۱۹) سایت سازمان خیریه ملک خالد در موضوع توسعه

هدف کلی سازمان خیریه ملک خالد، کمک‌های حرفه‌ای در توسعه اجتماعی پایدار از طریق تأمین مالی تعدادی از برنامه‌ها و پروژه‌های مختلف توسعه، ایجاد مشارکت با مردم و سازمان‌های بخش خصوصی و غیرانتفاعی، و کمک به توسعه پایدار در بخش انسان دوستی می‌باشد [۸۶].

چشم‌انداز: تبدیل شدن به یک رهبر در فعالیت‌های انسان دوستانه در سراسر عربستان سعودی [۸۷].

مأموریت: با ارائه راه‌حل‌های نوآورانه برای چالش‌های مهم اجتماعی و اقتصادی، تأثیر مثبتی بر زندگی مردم بگذارد [۸۸].

• اهداف

– حمایت از پژوهش‌های علمی و چاپ و نشر آن در عربستان سعودی
– کمک‌های مستقیم یا غیرمستقیم جهت دستیابی به اهداف سازمان خیریه ملک خالد

– حمایت از محققان کشور عربستان در رشته‌های مختلف
– حمایت از مطالعات علمی و تحقیقاتی در علوم انسانی در سراسر عربستان سعودی
– توجه رسمی به مسائل و پدیده‌های نوظهور در عربستان سعودی

– کمک به پیدا کردن راه حل هایی برای مشکلات اجتماعی، روانی و دیگر پدیده هایی که در جامعه عربستان سعودی وجود دارد [۸۹].

• پروژه ها و فعالیت ها

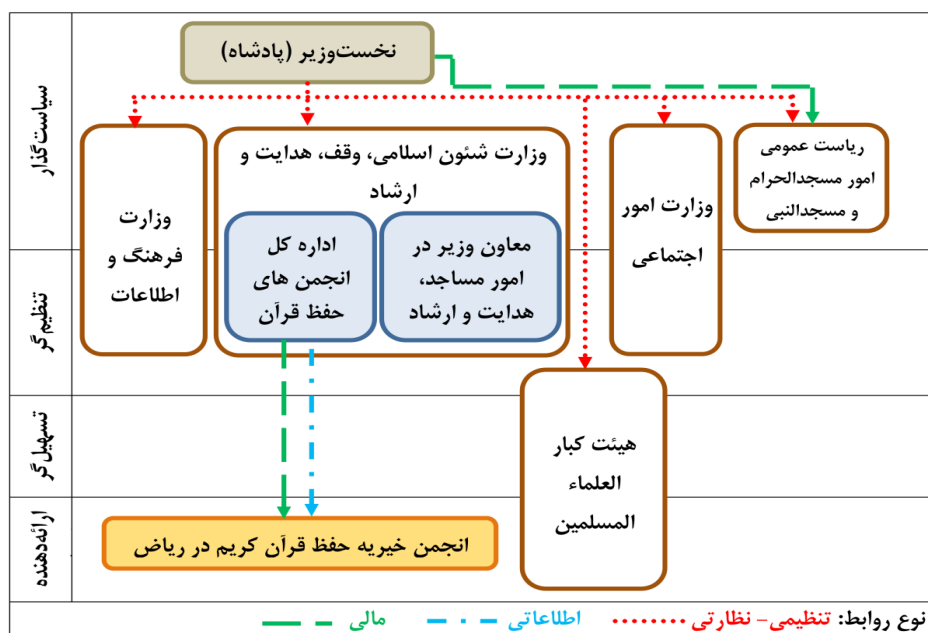
۱. مشارکت با سازمان های محلی و بین المللی به منظور ایجاد تغییرات اجتماعی و اقتصادی قابل توجه
۲. افزایش مشارکت های سازمان ملک خالد در جامعه
۳. ترویج توسعه پایدار و ترویج فرهنگ مسئولیت پذیری در جامعه
۴. ترویج کارها و فعالیت های خیریه در جامعه
۵. حفظ و انتقال ارزش های سازمان خیریه ملک خالد برای نسل های آینده [۸۹]

۴-۴- نگاشت نهادی نظام مدیریت مساجد و اماکن و فعالیت های مذهبی

در کشور عربستان، اداره مساجد و اماکن مذهبی به صورت دولتی (پادشاه) است و این وظیفه توسط پنج متولی "وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد"، "هیئت کبارالعلماء"، "وزارت فرهنگ و اطلاعات"، "وزارت امور اجتماعی"، و "ریاست عمومی امور مسجدالحرام و مسجدالنبی" صورت می پذیرد.

چهار متولی "وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد"، "وزارت فرهنگ و اطلاعات"، "وزارت امور اجتماعی" و "هیئت کبارالعلماء المسلمین" مستقیماً زیر نظر پادشاه فعالیت می کنند و در مجموع یک ساختار دولتی یکپارچه برای اداره امور مساجد و اماکن مذهبی بوجود می آورند. البته تمام مساجد و اماکن مذهبی به این شکل اداره نمی شوند، به عنوان مثال، برخی مساجد مناطق شمالی عربستان به وسیله شاهزادگان سعودی اداره می شوند و هزینه ها و برنامه ریزی های آن ها جدای از وزارت اوقاف تأمین می شود. مناطق شرقی عربستان هم که محل سکونت طوایف شیعی این کشور می باشد نیز ساختار مستقل خود را برای اداره مساجد و اماکن مذهبی دارند و امور دینی و فرهنگی این مساجد به وسیله هیئت علمای همین مناطق اداره می شود. همچنین متولی مسجدالحرام و مسجدالنبی را یک سازمان دولتی به نام ریاست عمومی امور مسجدالحرام و مسجدالنبی عهده دار می باشد که این سازمان به طور مستقیم با

نخست وزیر (که همان پادشاه عربستان است) در ارتباط می باشد. در حوزه مساجد فعالیت های قرآنی، در ابتدا نداشت نهادی مربوط به آن در شکل ۴-۲۱ آورده شده است و سپس نهادهای سیاست گذار، تنظیم گر، تسهیل گر و ارائه دهنده خدمات شناسایی شده اند و مورد تحلیل قرار گرفته اند. ترسیم نداشت نهادی، به درک بهتر جایگاه هریک از بازیگران و ارتباطات فی مابین آنان کمک می نماید.

شکل ۴-۲۰) نداشت نهادی نظام مدیریت مساجد و اماکن و فعالیت های مذهبی

۴-۱-۴- وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد

این وزارت خانه در ماه محرم سال ۱۴۱۴ ه.ق. تأسیس شده است که مسئولیت سرپرستی امور خیریه، توسعه و نگهداری و نظافت مساجد، پشتیبانی مالی مساجد و اماکن مذهبی، نظارت بر مجموعه ملک فهد برای چاپ قرآن کریم، سازمان دهی مسابقات بین المللی و محلی حفظ و تفسیر قرآن، نظارت بر مؤسسات خیریه برای حفظ قرآن و حمایت مالی و اخلاقی از آنها، حمایت از خانه خدا در داخل و خارج از کشور و نظارت بر مراکز اسلامی و کمک به اقلیت ها و جوامع مسلمان در خارج از کشور و

هماهنگی با آژانس‌ها و حمایت از دانشگاه‌ها و مؤسسات اسلامی و نشان دادن نقش پادشاه در حمایت از عمل اسلامی را به عهده دارد.

۴-۱-۱-۴-۴- مأموریت

دعوت مردم به خدا با عقل و دانش و موعظه عادلانه، آگاه ساختن مسلمانان در مورد امور مذهبی‌شان، گسترش و توسعه ارزش‌های اسلامی، چاپ و آموزش کتاب خدا (قرآن)، ساخت مساجد و نگهداری آن‌ها، کمک به همبستگی و وابستگی متقابل اسلامی. همچنین این وزارتخانه، هرآنچه را که درباره اسلام و مسلمانان است، نشان می‌دهد و اتهامات دشمنان را در مورد اسلام رد می‌کند و اموال وقفی (موقوفات) را محافظت، اداره و سرمایه‌گذاری می‌نماید.

۴-۱-۲-۴-۴- اهداف و سیاست‌ها

اهداف وزارتخانه و سیاست‌های دستیابی به آن‌ها در ذیل آورده شده است:

• هدف ۱: مراقبت از قرائت، حفظ، درک و گسترش قرآن

سیاست:

– چاپ دقیق ترقرآن به طور پیوسته و ترجمه معانی آن به زبان‌ها مختلف برای پاسخگویی به نیازهای مبرم و فوری مسلمانان.

– حمایت از جوامع خیریه برای حفظ قرآن کریم و تشویق جوانان به پیوستن در این جوامع به منظور حفظ و درک قرآن.

– برگزاری مسابقات ملی و بین‌المللی با در نظر گرفتن جوایزی برای برندگان و تشویق افراد به حفظ و تأمل در معانی قرآن و سنت [۴۳].

• هدف ۲: دعوت مردم به اسلام، هدایت کردن و سوق دادن آنان به اخلاقیات و

حفظ ارزش‌های اسلامی

سیاست:

– انتخاب دقیق واعظان، آموزش و آماده‌سازی آنان، توسعه روح اعتدال و میانجی‌گری در آن‌ها، پیگیری و ارزیابی عملکرد آن‌ها.

- ایجاد فعالیت‌های متعهدانه برای تشویق مسلمانان جهت پایبندی به دین خود، دنباله‌رو پیشینیان و نیاکان صالح و حفظ ارزش‌ها و اخلاق اسلامی.
- معرفی اسلام به غیرمسلمانان، نمایان ساختن شایستگی‌های اسلام و دعوت مسلمانان به اسلام با حکمت و موعظه عادلانه.
- جستجو، آشکار ساختن و رد حقایق اشتباه در مورد اتهامات وارده علیه اسلام و توضیح موضع اسلام در مورد مسائل پیشرو؛ مانند تروریسم و حقوق بشر.
- درمان مسائل اجتماعی، پدیده‌های منفی، ایده‌های گمراه‌کننده و افراط‌گرایی و افکار فاسد، کشف شبهات و بیان آموزه‌ها و نظریه‌های اهل سنت و جوامع در مورد آنان [۴۴].

• هدف ۳: حمایت از اقلیت‌ها، جوامع مسلمان و مؤسسات در سراسر جهان و تأکید بر نقش پادشاهی در این زمینه

سیاست:

- حمایت از مسلمانان در کشورهای غیرمسلمان و کمک به آن‌ها در انجام مراسم مذهبی و سایر حقوق آنان.
- ایجاد دوره‌های آموزشی برای مسلمانان خارج از کشور با هدف توسعه‌ی سطح علمی و فکری افراد و تأکید بر هویت اسلامی
- مراقبت از نهادها، جوامع، مؤسسات و مراکز اسلامی در خارج از کشور، پیگیری فعالیت‌های آن‌ها و ارائه کمک به آن‌ها- به هر اندازه که ممکن است.
- برگزاری کنفرانس‌ها و سمینارهایی و آماده‌سازی مطالعات، پژوهش و گزارش‌هایی درباره وضعیت مسلمانان در سراسر جهان.
- استفاده از رسانه‌های جمعی به منظور نمایان ساختن خدمات ارائه شده توسط پادشاه درباره اسلام و مسلمانان [۴۵].

• هدف ۴: حفظ و مراقبت از مساجد

سیاست:

- ادامه ساخت مساجد

- مراقبت از مساجد و نگهداری آنان و تأمین هرآنچه که از مبلمان و قرآن مورد نیاز است و حفظ پاکیزگی آن با شیوه‌ای که مناسب یک مکان مقدس است.
- انتخاب واعظان، امامان و مؤذن‌ها و افزایش بهره‌وری این افراد به منظور توانمند ساختن آنان برای انجام وظایف به بهترین وجه ممکن.
- تقویت پیام‌های مساجد به عنوان یک انگیزه‌ی اصلی در زندگی مسلمانان، ترویج اصل وحدت و برادری، دعوت به اعمال خوب و دوری از گناهان [۴۶].

• هدف ۵: آماده‌سازی، چاپ و انتشار کتاب‌ها و پژوهش‌های اسلامی
سیاست:

- تألیف کتاب‌هایی در ارتباط با دعوت به خدا و ترجمه و چاپ و توزیع آن‌ها به مسلمانان به طور کل و به زائران به طور خاص.
- تأمین منابع مالی و تأسیس کتابخانه‌های یکپارچه و توزیع آن‌ها به مؤسسات و جویندگان تخصصی دانش (کسانی که به دنبال علم و تخصص می‌باشند).
- ترویج پژوهش و مطالعات علمی با تألیف مقالات توسط پژوهشگران.
- بهره‌مندی از اینترنت و سایر ابزارهای مدرن فنی به منظور نشر دارایی‌های علمی [۴۷].

۴-۱-۳- اداره کل انجمن‌های خیریه‌ی حفظ قرآن کریم

- اداره کل انجمن‌های خیریه‌ی حفظ قرآن کریم یکی از واحدهایی که است که به طور مستقیم تحت نظارت وزیر شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد قرار دارد. هدف کلی این واحد، پیگیری فعالیت‌های انجمن‌های حفظ قرآن کریم در عربستان، ارزیابی، هدف‌گذاری و ارائه حمایت‌های علمی، اداری و مالی از آن‌ها می‌باشد.
- حوزه اختیارات و وظایف این اداره شامل موارد ذیل می‌باشد:
- ارائه پیشنهادات درباره سیاست‌های کلی انجمن‌های خیریه و مدارس خیریه حفظ قرآن کریم و برنامه‌ریزی به منظور موفقیت این مراکز در انجام ماموریت‌های خود.
- پیشنهاد کمک سالانه دولت به انجمن‌ها و مدارس خیریه حفظ قرآن کریم.
- بررسی موضوعات مربوط به انجمن‌های خیریه‌ی حفظ قرآن کریم که از سوی مراجع دولتی یا نهادهای رسمی به این انجمن‌ها ارجاع داده می‌شود.

- توزیع اختیارات میان ارگان های اداره کل و کارکنان آن.
- ارائه پیشنهادات درباره مقررات و قوانین لازم برای ساماندهی فعالیت انجمن ها و مدارس خیریه حفظ قرآن کریم به منظور ارتقای عملکرد و فعالیت های آن ها.
- معرفی رئیس انجمن، قائم مقام وی و مسئول مالی از میان اعضای هیات مدیره انجمن و پیشنهاد آن ها به رئیس شورای عالی انجمن های خیریه ی حفظ قرآن کریم.
- پیگیری فعالیت های انجمن ها و مدارس خیریه حفظ قرآن کریم.
- تشویق افراد خیر برای کمک به انجمن ها و مدارس بخش خصوصی.
- تهیه گزارش سالانه درباره فعالیت های انجمن ها و مدارس خیریه حفظ قرآن کریم و ارائه آن به شورای عالی انجمن خیریه ی حفظ قرآن کریم.
- تهیه گزارش درباره درخواست های ارائه شده به منظور بازگشایی شعبه های جدید انجمن های خیریه ی حفظ قرآن کریم و ارائه آن به رئیس شورای عالی به منظور موافقت با آن ها.
- بررسی گزارشات سالانه بودجه و مستندات از سوی انجمن های حفظ قرآن کریم.
- ارائه اطلاعات لازم برای تهیه پیش نویس بودجه وزارتخانه در زمینه انجمن های خیریه ی حفظ قرآن کریم.
- تهیه گزارش های دوره ای درباره توسعه کار و ارائه آن ها به مراجع بالادست.
- تهیه آمارهای کلی سالانه از انجمن های خیریه ی حفظ قرآن کریم.
- تهیه نمودار درباره جزء های فرا گرفته شده قرآن کریم در میان دانش آموزان و دانشجویان.
- مشارکت در تعیین نیازهای آموزشی کادر تخصصی به منظور ارتقای عملکرد و توسعه مهارت های آنها.
- اجرای برنامه های امنیتی به منظور حفظ و نگهداری اسناد، اطلاعات، دستورات و بخشنامه های مربوطه.
- ارزیابی توانایی و کارایی کارمندان و تهیه گزارشتی در این زمینه.
- اجرای قوانین و مقررات و بخشنامه ها در حیطه اختیارات [۵۱].

۴-۱-۴- معاون وزیر در امور مساجد، هدایت و ارشاد

از دیگر معاونت‌های وزارتخانه شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد، معاون وزیر در امور مساجد، هدایت و ارشاد می‌باشد. هدف کلی این معاونت، توجه به مساجد و فراگیر شدن آن‌ها و ترویج دعوت اسلامی و آموزه‌های دینی در داخل عربستان و کمک به حفظ ارزش‌های اسلامی و اخلاقی می‌باشد. به برخی اختیارات و وظایف این معاونت در ذیل اشاره شده است:

– نظارت و پیگیری برنامه‌ها و سیاست‌های مرتبط با ترویج دعوت‌گری، اسلام‌گرایی و تفکر مذهبی و راهنمایی مبلغان، امامان جماعات و خطبای مساجد.

– تدوین برنامه‌های لازم برای تحقق اهداف و سیاست‌های وزارتخانه در زمینه توسعه مساجد و مراکز دینی در داخل کشور و حمایت از آن در مسیر انجام مأموریت و رسالت هدایت جامعه.

– نظارت بر اجرای طرح‌های تهیه‌شده از طریق نهادهای زیرمجموعه وزارتخانه در مناطق مختلف با هماهنگی مراجع و نهادهای مرتبط با مساجد و مساجد جامع.

– مشارکت با نهادهای وزارتخانه به منظور ارائه برنامه‌های آموزشی لازم برای توسعه توانایی‌های امامان جماعات و مبلغان.

– نظارت بر اجرای طرح‌ها و ارزیابی آن‌ها.

– تلاش برای توسعه عملکرد در زمینه مدیریت مساجد در مناطق و استان‌های مختلف، تشویق به ساخت مسجد در سراسر کشور و تجهیز و توسعه آن‌ها.

– بروزرسانی الگوهای معماری مساجد با حفظ میراث اسلامی و رعایت سبک‌های تمدنی همسو و هماهنگ با توسعه جهانی معماری [۵۱].

معاون وزیر در امور مساجد، هدایت و ارشاد به طور مستقیم بر پنج واحد نظارت می‌کند: دفتر معاون وزیر، دستیار معاون وزیر برای امور مساجد، دستیار معاون وزیر برای امور هدایت و ارشاد، مؤسسه‌ی امامان و واعظان که در ادامه دو واحد دستیار معاون وزیر برای امور مساجد و مؤسسه امامان و واعظان مورد بررسی و ارزیابی قرار می‌گیرند.

الف) دستیار معاون وزیر برای امور مساجد

هدف اصلی این واحد مدیریت فعالیت های مساجد و نظارت بر آن ها، تلاش برای گسترش مساجد و ارتقای سطح توانمندی کارکنان و بررسی تأثیر آن و ترویج آگاهی دینی از این طریق می باشد. حوزه اختیارات و وظایف این اداره شامل:

– ارائه پیشنهاد درباره طرح ها، سیاست ها، قوانین و دستورالعمل های ویژه امور مساجد و پیگیری روند اجرای آن ها.

– بررسی و تصویب طرح های کلی درباره مساجد پس از اطمینان از مطابقت آن ها با مسئولیت های مشخص شده.

– اتخاذ تصمیمات درست برای کنترل روند اجرای طرح ها جهت جلوگیری از تخلف در اجرای برنامه های وضع شده.

– اولویت بندی در زمینه اجرای کارها و فعالیت ها براساس تقسیمات سازمانی.

– نظارت بر کار مساجد و مساجد جامع در کشور و احداث مساجد جدید براساس طرح تهیه شده و نظارت و پیگیری کارهای مربوطه از طریق دستگاه های اجرایی ذی ربط.

– هماهنگی با ادارات ذیربط در اجرای قوانین و مقررات لازم برای کمک به افراد خیر در زمینه ساخت، مرمت و تجهیز مساجد.

– وضع سیاست های لازم برای رفع نیازهای ائمه جماعات، خطبا، موزنان، خدام و نگهبانان مساجد و بهبود عملکرد آن ها.

– تهیه طرح های سالیانه لازم برای برگزاری همایش ها برای امامان جماعات، خطبا و موزنان و تلاش برای توسعه توانایی آن ها.

– بررسی مسائل مساجد و مساجد جامع و تلاش برای حل مشکلات آن ها و پیگیری اقدامات لازم برای جلوگیری از عدم تکرار آن ها.

– تلاش برای حل مشکلات ناشی از متولیان مساجد و افراد دیگر.

– وضع طرح های لازم برای ایجاد ارتباط میان جامعه و مسجد و استفاده از آن ها به عنوان مرجعی برای راهنمایی و آگاهی بخشی.

– تهیه پیش نویس بودجه سالانه مساجد و ارائه آن به مراجع ذیصلاح.

- بروز رسانی آمارها و سامانه‌های اطلاعاتی و ارائه آن‌ها به مسئول بالادست.
- تلاش برای تامین منابع انسانی و مادی لازم برای اجرای فعالیت‌ها.
- تلاش برای اجرای برنامه‌های امنیتی جهت نگهداری اسناد و اطلاعات.
- ارزیابی عملکرد بخش‌های مختلف.
- تهیه گزارش سالیانه درباره دستاوردهای مساجد و ارائه آن‌ها به مراجع ذیصلاح.
- اجرای قوانین و مقررات و دستورات در حیطه اختیارات [۵۱].

ب) مجمع امامان جماعت و واعظان

هدف اصلی این واحد آماده‌سازی امامان جماعات و واعظان از لحاظ علمی و شرعی و هماهنگی با نیاز مساجد و مساجد جامع و تلاش برای ارتقای کارایی مسئولان مساجد جهت انجام وظایف به نحو احسن می‌باشد. به برخی از اختیارات این واحد در ذیل اشاره شده است:

- ساماندهی امور داخلی و نظارت بر اجرای برنامه‌های وضع شده با کارایی و کارآمدی مطلوب

- پیشنهاد سیاست های کلی
- پیشنهاد شیوه های درسی
- پیشنهاد برنامه های درسی
- پیشنهاد برنامه های آموزشی
- ارائه پیشنهاد درباره تعداد افرادی که در هر مرحله تحصیلی قبول می شوند
- انتشار مجله تخصصی در امور مساجد، ائمه مساجد، خطبا و موزنان
- ارائه گزارش های دوره ای درباره نتایج کارها و فعالیت ها به مراجع ذی ربط
- اجرای قوانین و مقررات و دستورالعمل ها در حیطه اختیارات و وظایف [۵۱].

۴-۲- وزارت امور اجتماعی

وزارت کار و امور اجتماعی: این وزارت خانه در سال ۱۳۸۰ ه.ق تأسیس شد و زمان آغاز به فعالیتش، جوامع و مؤسسات محلی را توسعه داد و یکسری کمیته‌ها، شوراها،

جمعیت‌های جوانان، خانواده و جمعیت‌های تعاونی را سرپرستی کرد. ارتباط این وزارت خانه با مساجد به مثابه سازمان‌های خیریه‌ای همچون کمیته امداد است و از فعالیت‌های خیریه در مساجد پشتیبانی می‌کند.

این وزارتخانه سه هدف عمده دارد:

- سیاست‌گذاری امور اجتماعی و فعالیت‌ها در چارچوب اصول، ارزش‌ها و مقرراتی که مدنظر پادشاه عربستان سعودی است.

- برنامه‌ریزی و اجرای پروژه‌ها

- کمک به هدایت توسعه اجتماعی باهدف افزایش آگاهی شهروندان و به‌منظور بهبود استانداردهای زندگی آن‌ها و ایجاد عناصر یک زندگی مناسب و معقول برای آن‌ها در زمینه حفظ ارزش‌های معنوی و اخلاقی برای ساخت یک جامعه یکپارچه و وظایف وزارت امور اجتماعی عبارت است از:

(۱) برنامه‌ریزی و اجرای امور اجتماعی براساس اصول و مسائل مدنظر پادشاه

(۲) برنامه‌ریزی امور مربوط به خیریه و بهزیستی جهت پشتیبانی مساجد و اماکن

مذهبی

اجرای فعالیت‌های مذهبی در کشور عربستان برعهده وزارت امور اجتماعی و وزارت فرهنگ می‌باشد.

۴-۳- وزارت فرهنگ و اطلاعات

ارتباط این وزارت خانه با مساجد پشتیبانی فعالیت‌های فرهنگی مساجد در راستای برنامه‌های "وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد" و "هیئت کبار العلما المسلمین" است.

از آنجایی که مساجد در هر کشوری هسته فرهنگی جامعه نیز می‌باشند و همچنین اجرای فعالیت‌های مذهبی به مجریان فرهنگی نیاز دارد، این وظایف برعهده دو وزارتخانه امور اجتماعی و وزارتخانه فرهنگ گذاشته شده است، وزارت فرهنگ متولی اصلی اجرای امور فرهنگی مساجد است.

۴-۴-۴- هیئت کبار العلماء المسلمین

از جمله ارگان‌هایی که بر جریان‌ات دینی عربستان تأثیر بسزایی دارد، هیئت علمای عالی‌رتبه عربستان است. این هیئت تقریباً تنها نهاد دینی عربستان است که به نحوی کلیه فعالیت‌های مذهبی و رسمی از طریق آن انجام می‌شود. نهاد فوق در زمان ملک فیصل تحت عنوان دارالفتوی و نظارت بر امور دینی تشکیل گردید و ریاست آن بر عهده شیخ محمد بن ابراهیم آل شیخ که در آن زمان مفتی کل عربستان بود نهاده شد. تعداد اعضای هیئت کبار العلماء ۲۱ نفر است که همگی توسط پادشاه تعیین می‌شوند. این هیئت دارای ارگان‌های فرعی چون؛ کمیته دائمی تحقیقات علمی و فناوری، دبیرخانه و مجله تحقیقاتی است. نقش این هیئت، نظارت و برنامه‌ریزی برای مبلغین حوزه مساجد و اماکن مذهبی است.

هیئت کبار العلماء المسلمین به سیاست‌گذاری و تربیت مبلغین و خطیبان با کمک "وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد" می‌پردازد، به عبارت دیگر انتخاب مبلغ، برنامه‌ریزی‌های مذهبی و حتی سرفصل دروس تدریس شده در مساجد و اماکن متبرکه بر عهده این هیئت عالی‌رتبه می‌باشد.

۴-۴-۵- ریاست عمومی امور مسجدالحرام و مسجدالنبی

نوع فرمانروایی در کشور عربستان به صورت پادشاهی در دست خاندان آل سعود است. پادشاه باید برای بیشتر تصمیم‌هایی که می‌گیرد، تأیید علما و رهبران دینی کشور را داشته باشد. پادشاه مسئول پاسداری و نگهداری از مسجدالحرام در مکه و مسجدالنبی در مدینه (حرمین شریفین) است [۵۳]. حکومت کشور عربستان پادشاهی مطلقه و شاه ریاست قوه مجریه را عهده‌دار بوده و متصدی پست نخست‌وزیری هم می‌باشد. متولی مسجدالحرام و مسجدالنبی یک سازمان دولتی به نام ریاست عمومی امور مسجدالحرام و مسجدالنبی می‌باشد که این سازمان به‌طور مستقیم با نخست‌وزیر (که همان پادشاه عربستان است) در ارتباط است و در حال حاضر، ریاست این نهاد را عبدالرحمن بن عبدالعزيز سدیس عهده‌دار می‌باشد. این نهاد از لحاظ مکانی در مکه مکرمه و نزدیک مسجدالحرام است.

شکل ۴-۲۱) سایت انجمن خیریه حفظ قرآن کریم در ریاض در موضوع آموزش و تحقیق

اهداف انجمن خیریه حفظ قرآن کریم:

- آموزش قرآن کریم، حفظ، تجوید و تدبر در آن برای مرد و زن
 - ارتباط برقرار کردن با قرآن
 - پیاده سازی بحث های مربوط به اخلاقیات از قرآن
 - توانمند کردن معلمان مرد و زن با آموزش قرآن کریم [۹۱]
- بودجه سالانه (سال مالی ۱۴۳۴ ه.ق و ۱۴۳۳ ه.ق): این بودجه توسط اداره امور مالی انجمن خیریه در تاریخ ۱۵/۱/۱۴۰۵ وارد سیستم شده است که در جدول ۴-۲ آورده شده است [۹۲]:

جدول ۴-۲) وضعیت مالی انجمن خیریه حفظ قرآن کریم (سال مالی ۱۴۳۳، ۱۴۳۴ ق.ه)

دارایی‌ها	۱۴۳۴ ق.ه ریال سعودی	۱۴۳۳ ق.ه ریال سعودی
دارایی‌های جاری:		
پول نقد و معادل آن	۲۹,۴۲۱,۳۸۲	۳۵,۱۶۰,۵۳۳
خالص حساب‌های دریافتنی	-	۱,۸۶۳,۸۶۲
مطالبات دیگر	۳,۶۳۴,۱۵۱	۳۵۵,۹۰۱
مجموع دارایی‌های جاری	۳۳,۰۵۵,۵۳۳	۳۷,۳۸۱,۲۹۶
دارایی‌های غیر جاری:		
املاک و مستغلات سرمایه‌گذاری شده	۵,۷۰۰,۰۰۰	۵,۷۰۰,۰۰۰
خالص دارایی‌های سرمایه‌گذاری شده	۲۶۸,۲۶۵,۱۲۹	۳۰۱,۷۱۵,۴۲۵
خالص دارایی‌ها و تجهیزات سرمایه‌گذاری شده	۵۹,۶۷۷,۱۸۸	۵۶,۶۲۱,۱۳۵
پروژه‌های در دست ساخت	۲,۹۵۳,۰۰۳	۴۰۰,۰۰۰
مجموع دارایی‌های غیر جاری	۳۳۶,۵۹۵,۳۲۰	۳۶۴,۴۳۶,۵۶۰
مجموع دارایی‌ها	۳۶۹,۶۵۰,۸۵۳	۴۰۱,۸۱۷,۸۵۶
بدهی		
بدهی‌های جاری:		
طلبکاران	۱۶,۶۹۶,۰۰۰	۵,۹۰۰,۰۰۰
کمک‌های مالی محدود	۳۰,۹۰۷,۳۵۹	۲۲,۸۵۷,۷۶۴
برنامه‌های مورد حمایت	۷,۴۳۰,۱۹۱	۱۲,۰۰۸,۹۳۲
عوارض و دیگر حساب‌های پرداختنی	۶,۹۷۹,۸۷۳	۲,۰۳۷,۳۵۰
حق بیمه فعلی تعهدات اوراق بهادار اسلامی	۲۱,۱۵۵,۸۱۳	۲۵,۶۴۳,۰۷۰
مجموع بدهی‌های جاری	۸۳,۱۶۹,۲۳۶	۶۸,۴۴۷,۱۱۶

فصل چهارم- نگاشت نهادی نظام مدیریت وقف و امور خیریه در کشور عربستان سعودی / ۱۳۱

بدهی های غیر جاری:		
۱۰۲,۵۷۲,۲۷۷	۳۹,۱۲۰,۷۶۴	تعهدات اوراق بهادار اسلامی
۴۰۳,۰۸۲	۴۲۶,۶۰۸	تمهیدات مربوط به پایان خدمت کارکنان
۱۰۲,۹۷۵,۳۵۹	۳۹,۴۷,۳۷۲	مجموع بدهی های غیر جاری
۱۷۱,۴۲۲,۴۷۵	۱۲۲,۷۱۶,۶۰۸	مجموع بدهی ها
۲۳۰,۳۹۵,۳۸۱	۲۴۶,۹۳۴,۲۴۵	خالص دارایی
		خالص دارایی ها:
۱۶۸,۰۲۰,۸۶۳	۱۶۸,۰۲۰,۸۶۳	سرمایه انجمن
۶۲,۳۷۴,۵۱۸	۷۸,۹۱۳,۳۸۲	تغییر در خالص دارایی ها
۲۳۰,۳۹۵,۳۸۱	۲۴۶,۹۳۴,۲۴۵	

| فصل پنجم |

جمع بندی

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ

۵- جمع بندی

گزارش حاضر با عنوان «مطالعه کشور عربستان سعودی» باهدف بررسی ساختار وضعیت وقف، امور خیریه مساجد و قرآن در کشور عربستان سعودی انجام شده است. جمعیت عربستان ۳۱,۵۴۰,۰۰۰ نفر است و پایتخت آن ریاض می باشد. نام رسمی آن، پادشاهی عربستان سعودی است و دارای مساحت ۲,۱۴۹,۰۰۰ کیلومترمربع می باشد. اقتصاد عربستان مبتنی بر نفت است. بنا بر گزارش بانک جهانی، میزان تولید ناخالص داخلی عربستان در سال ۲۰۱۵، ۶۶ میلیارد دلار (۲۰ میلیون میلیارد ریال ایران) و میزان درآمد ناخالص ملی عربستان ۱,۶۵۰ میلیارد دلار (۵۳ میلیون میلیارد ریال ایران) می باشد. واحد پول این کشور ریال سعودی (SAR) است.

نوع حکومت عربستان پادشاهی مطلقه است. در این کشور انتخابات وجود ندارد، همچنین قانون اساسی هم وجود ندارد و شریعت اسلامی در حکم قانون اساسی است و مصوبات هیئت وزیران به ریاست شاه (که خود عهده دار مقام نخست وزیری هم هست) به عنوان قانون مورد عمل قرار می گیرد. حکومت کشور عربستان پادشاهی مطلقه بوده و در رأس حکومت مرکزی پادشاه قرار دارد و شاه ریاست قوه مجریه را عهده دار بوده و متصدی پست نخست وزیری هم می باشد. در رأس هر کدام از ۱۳ استان عربستان هم یکی از شاهزادگان سعودی حکمرانی می کنند. این کشور ۲۳ وزارتخانه دارد. در سال ۲۰۱۴، ۹۵٪ مردم عربستان مسلمان هستند که از این میزان ۸۵٪-۹۰٪ افراد سنی و ۱۰٪-۱۵٪ شیعه می باشند.

بر اساس لایحه ساماندهی اوقاف خیریه، موقوفات خیریه در عربستان به دودسته موقوفات عام المنفعه (مانند حرمین شریفین) و موقوفات شخصی تقسیم می‌شوند. مقصود از اوقاف خیریه، نهادهایی است که وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد در زمان کنونی و آینده متولی امور آن است.

بخش خیریه به طور قابل توجهی در سال‌های اخیر گسترش یافته است. در طول تاریخ عربستان سعودی، اشکال مختلفی از سازمان‌های جامعه مدنی پدید آمدند که به تسهیل اقدامات عمومی کمک کرده‌اند. در حال حاضر صدها سازمان جامعه مدنی وجود دارند که بیش از نیمی از آن‌ها، سازمان‌های خیریه هستند که به انجام فعالیت‌های خیریه‌ای داوطلبانه می‌پردازند.

از دیگر مفاهیم خیریه در عربستان، سازمان‌های خیراندیش (خیرخواه) می‌باشند که این سازمان‌ها می‌توانند توسط هر فردی تأسیس شوند. این سازمان‌ها توسط اموال و دارایی‌های خصوصی مؤسسان خود، مبالغ دریافتی ناشی از عضویت و اموال مربوط به موقوفات تأمین می‌شوند و از این طریق از یک آزادی و استقلال نسبی در فعالیت‌هایشان برخوردارند. اکثریت گروه‌های خیرخواهانه توسط وزارت امور اجتماعی به ثبت رسیده‌اند. سازمان‌های خیرخواهانه به دودسته انجمن‌های خیریه و مؤسسات خیریه تقسیم می‌شوند. اموال سازمان‌های خیریه بعد از انحلال مطابق با آنچه که وزیر امور اجتماعی مشخص کرده است، به انجمن‌های خیریه می‌رسد، مگر آنکه اساسنامه سازمان‌ها سازوکاری را برای انتقال این اموال به عمل خیردیگری در نظر گرفته باشد.

فعالیت مؤسسات خیریه در عربستان به طور کلی در چهار موضوع گنجانده می‌شوند که هر کدام از آن‌ها به تعدادی زیرشاخه تقسیم می‌شوند. این چهار موضوع عبارت‌اند از: توسعه، اجتماعی، بهداشت و آموزش و تحقیق.

در این گزارش تعدادی بخشنامه و لایحه مورد استفاده قرار گرفته‌اند که عبارت‌اند از: ۱- لایحه ساماندهی اوقاف خیریه مصوبه وزارتخانه شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد که مورد موافقت پادشاه عربستان قرار گرفته است، ۲- لایحه انجمن‌ها و مؤسسات خیریه مصوبه هیئت وزیران به شماره ۱۰۷ مورخ ۲۵/۶/۱۴۱۰ ه.ق که این لایحه مشتمل

برگزارشات وزارتخانه کار و امور اجتماعی می‌باشد، ۳- بخشنامه امامان جماعت، مؤذنان و خادمان مصوبه هیئت وزیران به شماره م/ ۱ مورخ ۱۳۹۲/۱/۹ ه.ق که مورد موافقت پادشاه عربستان قرار گرفته است، ۴- بخشنامه شورای عالی اوقاف مصوبه شماره م/ ۳۵ مورخ ۱۳۸۶/۷/۱۸ ه.ق که صدور این بخشنامه به موجب فرمان پادشاه عربستان و مشتمل بر گزارشات وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد می‌باشد. در بررسی روند تاریخی توسعه بنیادهای خیریه، قدیمی‌ترین انواع مؤسسات خیرخواهانه، انجمن‌های خیریه می‌باشند. اولین انجمن خیریه، انجمن خیریه زنان می‌باشد که در سال ۱۹۶۴ تأسیس شده است. اولین مشارکت رسمی مردان سعودی در فعالیت‌های خیریه‌ای مختلط در سال ۱۹۸۳ با تأسیس انجمن خیریه تقوا اتفاق افتاد. تأسیس انجمن‌های خیریه بسیار قدیمی‌تر از سازمان‌های خیریه می‌باشند. اولین سازمان‌های خیریه در سال ۲۰۰۰ در شهر جده تأسیس شده‌اند که شامل سازمان خیریه ابوداود و سازمان خیریه برای مادر شاهزاده ثامر بن عبدالعزيز می‌باشند.

در بررسی وضعیت موجود، سازمان الخیر الشامل آمار مربوط به پروژه‌های خیریه، انجمن‌های خیریه و اهداکنندگان کمک‌های مالی را ارائه کرده است. تعداد کل مؤسسات خیریه که مشخصات آن‌ها در سایت سازمان الخیر الشامل وارد شده است، ۶۲۳ مورد و تعداد کل پروژه‌های خیریه ۳۳۴ مورد و تعداد کل اهداکنندگان ۲۶۳۰ نفر می‌باشند. بنا بر گزارش وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد تعداد کل مساجد در عربستان سعودی ۴۴۱۸۳ مورد و تعداد کل امامان جماعت، مؤذنان و خادمان مساجد ۷۸،۹۶۹ نفر می‌باشند. همچنین بنا بر گزارش بانک مرکزی عربستان سعودی مجموع هزینه‌های بنیادهای خیریه در سراسر عربستان در سال ۲۰۱۲، ۱۰۴۴ میلیون ریال عربستان (۸۴۰۴ میلیارد ریال ایران) می‌باشد.

بازیگران فعال در حوزه وقف و امور خیریه در کشور عربستان سعودی در چهار دسته نهادهای حاکمیتی، تنظیم‌گروناظر، تسهیل‌گرو سازمان‌های غیرانتفاعی قرار دارند. نهادهای حاکمیتی در حوزه وقف، امور خیریه و مساجد در عربستان سعودی وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد و ریاست عمومی امور مسجدالحرام و مسجدالنبی

می‌باشند و وزارت امور اجتماعی هم یک نهاد ناظر در حوزه وقف و امور خیریه می‌باشد. امور مربوط به اوقاف تا قبل از سال ۱۴۱۴ ه.ق زیر نظر وزارت حج و اوقاف بود، به عبارتی وزارت و اوقاف که در سال ۱۳۸۱ ه.ق تأسیس شده بود، وظیفه نظارت بر امور مربوط به حج و اوقاف، دو مسجد مقدس و سایر مساجد را عهده‌دار بود. در سال ۱۴۱۴ ه.ق بخش اوقاف تبدیل به یک وزارتخانه مستقل با نام وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد گردید.

وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد مسئولیت سرپرستی امور خیریه، توسعه و نگهداری و نظافت مساجد، نظارت بر مجموعه ملک فهد برای چاپ قرآن کریم، سازمان‌دهی مسابقات بین‌المللی و محلی و حفظ و تفسیر قرآن، نظارت بر مؤسسات خیریه برای حفظ قرآن و حمایت مالی و اخلاقی از آن‌ها را به عهده دارد. تعیین کارکنان مساجد با تصمیم وزیر اوقاف یا نماینده وی در این امر می‌باشد. وظیفه اشراف بر همه اوقاف خیریه در عربستان بر عهده شورای عالی اوقاف است و وزیر شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد به عنوان رئیس شورای عالی اوقاف ایفای نقش می‌کند. وضع قوانین مرتبط با اداره اوقاف خیریه، بهره‌برداری، کسب درآمد و هزینه کردن این درآمدها بر عهده این شورا است؛ در صورتی که در تعارض با شروط افراد وقف کننده و نیز احکام شریعت اسلامی نباشد. این وزارتخانه دارای هفت هدف مربوط به قرائت، حفظ، درک و گسترش قرآن، حفظ و مراقبت از مساجد، کنترل اموال وقف شده و اوقاف ... می‌باشد که در هر هدف، سیاست‌هایی برای دستیابی به اهداف در نظر گرفته شده است. هزینه کل اوقاف برای سال مالی ۱۴۲۸-۱۴۲۹ ه.ق، ۵۴,۲۲۲,۰۱۴ ریال عربستان (۴۳۶ میلیارد ریال ایران) می‌باشد.

متولی مسجد الحرام و مسجد النبی یک سازمان دولتی به نام ریاست عمومی امور مسجد الحرام و مسجد النبی می‌باشد که این سازمان به‌طور مستقیم با نخست‌وزیر (که همان پادشاه عربستان است) در ارتباط است و از لحاظ مکانی در مکه مکرمه و نزدیک مسجد الحرام است. وظیفه این نهاد در هنگام تأسیس، نظارت بر توسعه، آموزش و راهنمایی، امامت و سخنرانی در مسجد الحرام بود. یکی از وظایف و حیطه اختیارات

ریاست حرمین شریفین؛ نظارت مذهبی، اداری، فنی و خدماتی در هر دو مسجد مقدس می‌باشد.

اصلی‌ترین نهاد نظارتی و تنظیم‌گر در امور خیریه در کشور عربستان، وزارت امور اجتماعی می‌باشد. در گذشته این وظیفه برعهده وزارت کار و امور اجتماعی بود، اما پس از تفکیک این وزارتخانه در سال ۱۴۲۵ ه.ق، مسئولیت نظارت بر مؤسسات خیریه به این اداره واگذار شد و امروزه هم، اداره کل سازمان‌ها و انجمن‌های خیریه زیر نظر معاونت توسعه اجتماعی (که یکی از معاونت‌های وزارت امور اجتماعی است) می‌باشد. این وزارتخانه از زمان آغاز به فعالیتش، انجمن‌ها و مؤسسات محلی را توسعه داد.

وزارت امور اجتماعی برای انجمن‌های خیریه ثبت شده، کمک‌های مقرری را به صورت نظام‌مند اعطا می‌کند. این انجمن‌ها می‌توانند به جمع‌آوری کمک‌های مردمی، هدایا و وصیت‌نامه‌ها اقدام کنند. سازمان‌ها و مؤسسات خیریه از کمک‌هایی که وزارت به انجمن‌های خیریه اعطا می‌کند، بهره‌مند نخواهند بود، اما می‌توانند از قبول هدایا و وصایا منتفع شوند، با این حال نمی‌توانند از کمک‌های مردمی استفاده کنند. همچنین این وزارتخانه وظیفه پشتیبانی از سازمان‌ها و انجمن‌های خیریه و نظارت بر اعمال آن‌ها را دارا می‌باشد.

در عربستان سعودی سازمان "الخیر الشامل" نقش تسهیل‌گر را برای امور خیریه ایفا می‌کند و به عنوان یک بانک اطلاعاتی معرفی انجمن‌ها، مؤسسات خیریه و پروژه‌های مربوطه می‌پردازد. وزارت امور اجتماعی در راستای ایفای نقش پشتیبانی و نظارت بر فعالیت مؤسسات خیریه، سیستمی به نام "الخیر الشامل" را طراحی کرده است که قابلیت جستجوی انواع انجمن‌ها و مؤسسات خیریه را فراهم کرده است. قابلیت‌های این سایت شامل ثبت نام اهداکنندگان کمک‌های مالی، اخبار و رویدادهای مربوط به خیریه‌ها، جستجوی پیشرفته، پیشنهاد پروژه‌های جدید، قابلیت جستجو مؤسسات خیریه براساس موضوعات مختلف و براساس زیرشاخه‌های موجود در هر زمینه فعالیت، امکان جستجو مؤسسات و انجمن‌های خیریه براساس مناطق مختلف

عربستان و فیلتر کردن آن‌ها بر اساس یکسری فاکتورها (مانند تعداد پروژه‌ها) می‌باشد. چهار نهاد برتر ارائه‌دهنده خدمات در عربستان در موضوعات مختلف شناسایی و مورد بررسی قرار گرفتند.

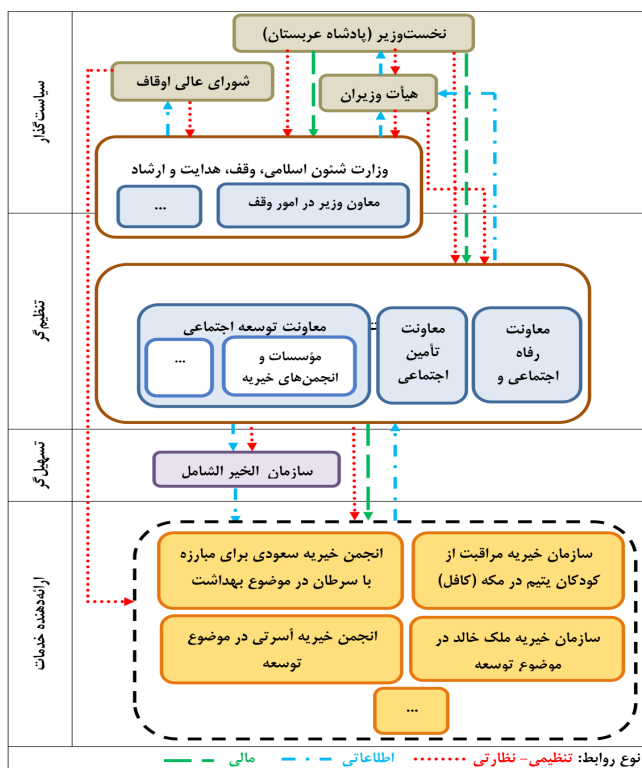
۱. انجمن خیریه سعودی برای مبارزه با سرطان مهم‌ترین نهاد خیریه عربستان در موضوع بهداشت است و دارای چشم‌انداز کاهش بیماری سرطان در جامعه می‌باشد. اهداف این انجمن شامل: ارائه خدمات پشتیبانی برای افراد مبتلا به سرطان، حمایت از برنامه‌هایی به منظور پیشگیری و آگاهی از سرطان، همکاری با سایر انجمن‌های خیریه موجود و برخورد با بیماری سرطان، حمایت از برنامه‌های تشخیص زودهنگام و... می‌باشد. این انجمن تعداد ۱۵ پروژه خیریه را با عناوین حمایت اجتماعی و روانی، آموزش و صلاحیت، برنامه‌های آموزش بهداشت، برنامه‌های حمایت روان‌شناختی، برنامه تجهیزات پزشکی، برنامه داروها و... را به اتمام رسانیده است.

۲. سازمان خیریه مراقبت از کودکان یتیم در مکه (کافل) یک سازمان غیرانتفاعی در موضوع اجتماعی است که از کودکان یتیم و سهم آنان در حوزه‌های اجتماعی، آموزشی، بهداشتی و توان بخشی مراقبت می‌کند. حوزه فعالیت این سازمان، مراقبت از کودکان یتیم و افراد بیوه در منطقه مکه - جده می‌باشد. منبع درآمد این سازمان، یارانه‌های دولتی، کمک‌های مالی، زکات و خرید و فروش می‌باشد و هزینه‌های آن‌ها شامل توسعه و آموزش، تبلیغات و حقوق می‌باشد. اهداف سازمان خیریه کافل آموزش کودکان یتیم، کمک به خانواده‌هایی که دارای فرزندان یتیم هستند، کمک به یتیمان و خانواده‌های آنان در قالب پول نقد و مسکن و آماده‌سازی و توسعه تحقیقات و مطالعاتی مرتبط با یتیمان می‌باشد.

۳. انجمن خیریه ازدواج و رفاه خانواده (آسرتی) مهم‌ترین نهاد خیریه عربستان در موضوع توسعه است و هدفش آن است که به واسطه ارائه خدمات با کیفیت و برنامه‌هایی برای توسعه و مراقبت از خانواده‌ها به یک پیشرو در جامعه جهانی تبدیل شود. این انجمن دو پروژه در زمینه جمع‌آوری وجوه مربوط به زکات، صدقات و کمک‌های مالی برای جوانان در امر ازدواج را به اتمام رسانده است.

۴. سازمان خیریه ملک خالد مهم‌ترین نهاد خیریه عربستان در موضوع توسعه است. ملک خالد پادشاه عربستان بوده و در دوران پادشاهی خود به بهبود شرایط اجتماعی، اقتصادی و زندگی شهروندان عربستان کمک کرده است. ملک خالد قصد دارد تا با مدل رهبری خود در فعالیت‌های انسان دوستانه و توسعه اجتماعی به یک مدل تبدیل شود. هدف کلی سازمان خیریه ملک خالد، کمک‌های حرفه‌ای در توسعه اجتماعی پایدار از طریق تأمین مالی تعدادی از برنامه‌ها و پروژه‌های مختلف توسعه، ایجاد مشارکت با مردم و سازمان‌های بخش خصوصی و غیرانتفاعی و کمک به توسعه پایدار در بخش انسان دوستی می‌باشد.

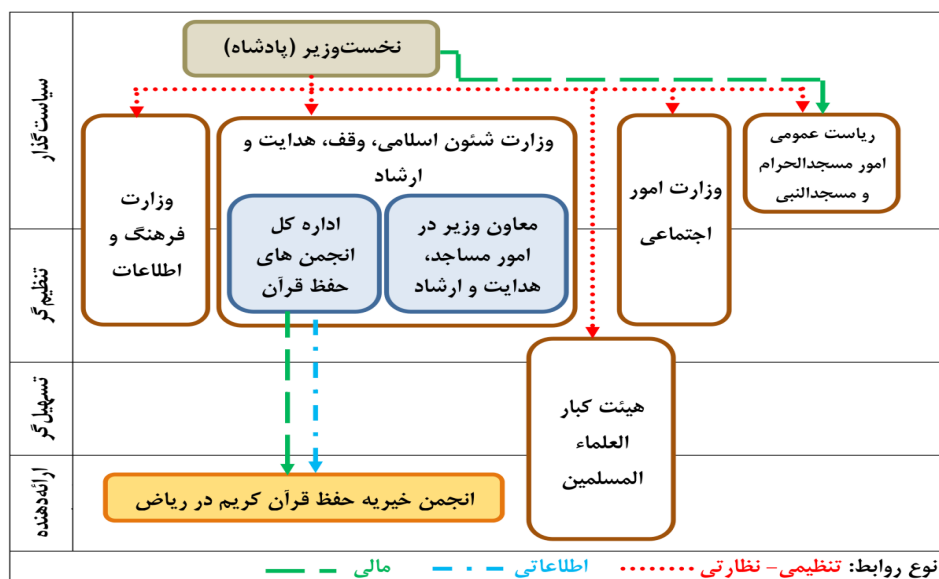
پس از شناسایی بازیگران حوزه وقف و امور خیریه در سطوح گوناگون و معرفی نقش هرکدام، نگاشت نهادی مربوط به آنان ترسیم شده است که به درک بهتر جایگاه هریک از بازیگران و ارتباطات فی مابین آنان کمک می‌نماید.

در کشور عربستان، اداره مساجد و اماکن مذهبی به صورت دولتی (پادشاه) است و این وظیفه توسط پنج متولی "وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد"، "هیئت کبارالعلماء"، "وزارت فرهنگ و اطلاعات"، "وزارت امور اجتماعی"، و "ریاست عمومی امور مسجدالحرام و مسجدالنبی" صورت می پذیرد.

چهار متولی "وزارت شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد"، "وزارت فرهنگ و اطلاعات"، "وزارت امور اجتماعی" و "هیئت کبارالعلماء المسلمین" مستقیماً زیر نظر پادشاه فعالیت می کنند و در مجموع یک ساختار دولتی یکپارچه برای اداره امور مساجد و اماکن مذهبی بوجود می آورند. البته تمام مساجد و اماکن مذهبی به این شکل اداره نمی شوند، به عنوان مثال، برخی مساجد مناطق شمالی عربستان به وسیله شاهزادگان سعودی اداره می شوند و هزینه ها و برنامه ریزی های آن ها جدای از وزارت اوقاف تأمین می شود. مناطق شرقی عربستان هم که محل سکونت طوایف شیعی این کشور می باشد نیز ساختار مستقل خود را برای اداره مساجد و اماکن مذهبی دارند و امور دینی و فرهنگی این مساجد به وسیله هیئت علمای همین مناطق اداره می شود. همچنین متولی مسجدالحرام و مسجدالنبی را یک سازمان دولتی به نام ریاست عمومی امور مسجدالحرام و مسجدالنبی عهده دار می باشد که این سازمان به طور مستقیم با نخست وزیر (که همان پادشاه عربستان است) در ارتباط می باشد.

یکی از نهادهای ارائه دهنده خدمات در کشور عربستان، انجمن خیریه حفظ قرآن کریم در ریاض می باشد که مهم ترین نهاد خیریه در موضع آموزش و تحقیق است و در چشم انداز خود می خواهد به یک رهبر در موضع یادگیری قرآن تبدیل شود. اهداف این انجمن شامل آموزش قرآن کریم، حفظ، تجوید و تدبر در آن، ارتباط برقرار کردن با قرآن، پیاده سازی بحث های مربوط به اخلاقیات از قرآن و توانمند کردن معلمان مرد و زن با آموزش قرآن کریم می باشد. مجموع دارایی های این انجمن در سال ۱۴۳۴ ه. ق ۳۶۹ میلیون ریال عربستان (۲۹۷۸ میلیارد ریال ایران) و مجموع بدهی های آن ۱۲۳ میلیون ریال عربستان (۹۹۰ میلیارد ریال ایران) می باشد. در شکل ذیل بازیگران فعال در حوزه مساجد و فعالیت های مذهبی بیان گردیده است.

- [1] <http://www.the-saudi.net/saudi-arabia/images/world.jpg>
- [2] <https://goo.gl/iB90QM>
- [3] <http://library.tebyan.net/fa/Viewer/Text/69019/1#2>
- [4] <https://goo.gl/eoi0wU>
- [5] <http://alef.ir/vdcfm0dyxw6dtea.igiw.html?152730>
- [6] <https://goo.gl/Dt5d5X>
- [7] <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2015&locations=IR-1W-SA&start=2000>
- [8] <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=IR-1W-SA>
- [9] <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?end=2015&locations=IR-SA&start=2000>
- [10] <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.PP.CD?end=2014&locations=IR-1W-SA&start=2000&view=chart>
- [11] <https://goo.gl/OcW13p>
- [12] <http://library.tebyan.net/fa/Viewer/Text/69019/1#2>
- [13] <http://www.saudi.gov.sa/wps/portal/saudi/GovAgenciesDirectory?filter=Ministries>
- [14] <https://goo.gl/PKqz3t>
- [15] <http://www.icnl.org/research/monitor/saudiarabia.html>
- [16] <http://didban.ir/fa/news-details/22759/>
- [۱۷] مطالعات تطبیقی وقف و امور خیریه در کشورهای غیراسلامی و اسلامی، فاز دوم: گزارش رتبه‌بندی کشورهای مورد مطالعه، مجری طرح: محمدمهدی جعفری، اسفندماه ۱۳۹۴.
- [18] CAF World Giving Index 2015, A Globsl View of Giving Trend, November 2015.
- [19] <http://www.hudson.org/research/11259-the-interactive-map-of-philanthropic-freedom>
- [20] http://www.moia.gov.sa/Menu/SysAndRegulations/Charitable_Endowments.pdf
- [21] Montagu, Caroline (2015), "Civil Society in Saudi Arabia: The Power and Challenges of Associations", Middle East and North Africa Programme, Chatham House, The Royal Instituite of International Affairs, 1-39.
- [22] <http://www.icnl.org/research/monitor/saudiarabia.html>
- [23] <https://s3.amazonaws.com/media.hudson.org/files/publications/2015.Index.of.Philanthropic.Freedom.SaudiArabia.pdf>
- [24] Montagu, Caroline (2015), "Civil Society in Saudi Arabia: The Power and Chal-

lenges of Associations”, Middle East and North Africa Programme, Chatham House, The Royal Institute of International Affairs, 1-39.

[25] <http://goo.gl/kOLio0>

[26] <http://gg.org.sa/donor/charityorganizationlist?title=%D8%A7%D9%84%D8%AC%D9%87%D8%A7%D8%AA>

[27] <http://www.gg.org.sa/cmm/chartstatistics?charityCategories=true>

[28] <https://s3.amazonaws.com/media.hudson.org/files/publications/2015.Index.of.Philanthropic.Freedom.SaudiArabia.pdf>

[29] http://waqf.kau.edu.sa/content.aspx?Site_ID=808&lng=EN&cid=3308

[30] http://waqf.kau.edu.sa/content.aspx?Site_ID=808&lng=EN&cid=3308

[31] <http://www.gg.org.sa/cmm/chartstatistics?charityEntity=true>

[32] <http://www.gg.org.sa/cmm/chartstatistics?charityProject=true>

[33] <http://www.gg.org.sa/cmm/chartstatistics?donation=true>

[34] <http://www.gg.org.sa/cmm/chartstatistics?news=true>

[35] <http://www.moia.gov.sa/menu/pages/statistics.aspx>

[36] <http://www.sama.gov.sa/en-US/EconomicReports/Pages/AnnualReport.aspx>

[37] <http://haj.gov.sa/english/about/opendatapalteform/Pages/MinistrieOrigination.aspx>

[38] <http://www.moia.gov.sa/Eng/TheMinistry/Pages/MinistryPlan.aspx>

[39] <http://www.moia.gov.sa/Menu/SysAndRegulations/Mosques.pdf>

[40] http://www.moia.gov.sa/Menu/SysAndRegulations/Council_Endowment.pdf

[41] http://www.moia.gov.sa/Menu/SysAndRegulations/Council_Endowment.pdf

[42] <http://www.moia.gov.sa/Eng/TheMinistry/Pages/MinistryVision.aspx>

[43] <http://www.moia.gov.sa/Eng/Menu/pages/FirstObjective.aspx>

[44] <http://www.moia.gov.sa/Eng/Menu/pages/secondObjective.aspx>

[45] <http://www.moia.gov.sa/Eng/Menu/pages/ThirdObjective.aspx>

[46] <http://www.moia.gov.sa/Eng/Menu/pages/FourthObjective.aspx>

[47] <http://www.moia.gov.sa/Eng/Menu/pages/FifthObjective.aspx>

[48] <http://www.moia.gov.sa/Eng/Menu/pages/SixthObjective.aspx>

[49] <http://www.moia.gov.sa/Eng/Menu/pages/SeventhObjective.aspx>

[50] <http://www.moia.gov.sa/Eng/organizationalstructure/default.aspx>

[51] <http://www.moia.gov.sa/organizationalstructure/default.aspx#>

[52] <http://www.moia.gov.sa/menu/pages/statistics.aspx>

[53] <https://goo.gl/7OAJUE>

[54] <http://www.gph.gov.sa/index.cfm?do=cms.conarticle&contentid=82&category-id=37>

[55] <http://goo.gl/95IOMU>

- [56] <http://www.mosa.gov.sa/ar/about>
- [57] <http://www.mosa.gov.sa/ar/content/goals-policies>
- [58] <http://www.mosa.gov.sa/ar/about>
- [59] <http://www.mosa.gov.sa/ar/content/orgstructure>
- [60] <http://www.mosa.gov.sa/ar/services/615>
- [61] <http://www.gg.org.sa/sts/static?pageName=aboutus&title>About%20Globalgoodness>
- [62] <http://www.gg.org.sa/donor/donorform>
- [63] <http://www.gg.org.sa/donor/newsarticleslist#tabs-1>
- [64] <http://www.gg.org.sa/donor/newsarticleslist#tabs-2>
- [65] <http://www.gg.org.sa/sts/services?title=Services>
- [66] <http://www.gg.org.sa/cmm/suggestionform>
- [67] <http://www.gg.org.sa/cmm/suggestionform>
- [68] <https://goo.gl/3j3FV7>
- [69] <http://www.gg.org.sa/donor/viewcharityorganization?organizationId=8>
- [70] <http://www.saudicancer.com/index.php/2014-11-17-06-36-03/2014-11-17-06-36-4>
- [71] <http://www.gg.org.sa/donor/charityprojectslist?title=charity%20projects&organizationId=8>
- [72] <http://www.saudicancer.com/index.php/2014-11-17-06-36-03/2014-11-17-06-36-8>
- [73] <http://www.saudicancer.com/index.php/2014-11-17-06-36-03/2014-11-17-06-36-9>
- [74] <http://www.saudicancer.com/index.php/2014-11-17-06-36-03/2014-11-17-06-36-10>
- [75] <http://www.kafel.org.sa/pages/1>
- [76] <http://www.kafel.org.sa/pages/19>
- [77] <http://www.gg.org.sa/donor/viewcharityorganization?organizationId=1361>
- [78] <http://www.kafel.org.sa/pages/1>
- [79] <http://www.kafel.org.sa/pages/17>
- [80] <http://www.medadcenter.com/charity/778>
- [81] http://www.osraty.org.sa/index.php?page_id=107
- [82] <http://www.medadcenter.com/charity/1028>
- [83] <http://www.gg.org.sa/donor/charityprojectslist?title=charity%20projects&organizationId=39>
- [84] <http://www.medadcenter.com/charity/1028>
- [85] <http://www.kkfeng.org/about-us.php>
- [86] <http://www.kkf.org.sa/ar/about/Pages/aboutus.aspx>
- [87] http://www.kkf.org.sa/ar/Strategicplan/Pages/vision_mission_and_values.aspx

- [88] http://www.kkf.org.sa/ar/Strategicplan/Pages/vision_mission_and_values.aspx
- [89] <http://www.medadcenter.com/charity/802>
- [90] <http://www.medadcenter.com/charity/387>
- [91] <http://www.qk.org.sa/nawah.php?tid=179>
- [92] <http://www.qk.org.sa/nawah.php?tid=15422&action=showfile&use=92217>
- [93] http://waqf.kau.edu.sa/content.aspx?Site_ID=808&lng=EN&cid=3454
- [94] <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.MKTP.PP.CD?end=2014&locations=IR-SA&start=2000&view=chart>
- [95] <http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=IR-SA>
- [96] Who gives? A literature review of predictors of charitable giving Part One: Religion, education, age and socialization, René Bekkers and Pamala Wiepking, 2011, University of Hong Kong libraries.
- [97] http://www.indexmundi.com/saudi_arabia/age_structure.html
- [98] CAF World Giving Index 2015, A Globsl View of Giving Trend, November 2015.
- [99] http://www.sid.ir/fa/VEWSSID/s_pdf/245138904108.pdf
- [100] <http://www.balagh.ir/content/4266>
- [101] <http://fa.alalam.ir/news/1638312>

پیوست

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ

پیوست ۱- لایحه ساماندهی اوقاف خیریه مصوبه وزارتخانه شئون اسلامی، وقف، هدایت و ارشاد

کشور پادشاهی عربستان سعودی

وزارت اوقاف و امور اسلامی

و دعوت و ارشاد

دبیرخانه کل شورای اوقاف عالیہ

لایحه ساماندهی اوقاف خیریه

بسم الله الرحمن الرحيم

وزارت دارایی و اقتصاد ملی

لایحه ساماندهی اوقاف خیریه

جزء اول

انحصار و بررسی و تسجیل

تعریف:

منظور از اوقاف خیریه در این لایحه تمامی:

الف: موقوفات عام المنفعه: مانند موقوفات حرمین شریفین و موقوفات مساجد و

انجمن ها و مدارس و دیگر موقوفات وقف شده به مراجع خیریه عامه.

ب: موقوفات شخصی: که پس از انقراض نسل افرادی که این موقوفات به آنها

واگذار شده است و یا نزدیکان و خویشان آنها و نیز افرادی که این گروه موقوفه را به آنها

واگذار کرده اند، به مراجع ذینفع دولتی منتقل می شود.

مدیر اوقاف هر کشور مسئولیت مستقیم نظارت بر موقوفات خیریه آن و اداره و رسیدگی به شکایت‌های مربوطه و نیز واگذاری استیجاری، نگهداری و دریافت درآمدها و انفاق و هزینه آن‌ها در امور خیریه براساس شروط وقف را برعهده دارد و این کار باید در محدوده اختیارات و قوانین و مقررات مشخص شده از سوی شورای عالی وقف صورت گیرد.

موقوفات خیریه شخصی زیر نظر متولیان شرعی که در وقف نامه به آن اشاره شده است و یا افرادی که از سوی دادگاه‌های قانونی برای اداره آن‌ها منصوب شده باشند، اداره می‌شوند.

ادارات اوقاف حق نظارت و نگهداری از موقوفات خیریه شخصی به منظور حفظ این موقوفات و کمک به اجرای شروط وقف کننده و حتی مصادره موقوفه با حکم حاکم شرع را دارند و البته این مسئله منوط به منقرض شدن افراد مستحق تولیت و واگذاری تولیت آن به مراجع خیریه عام‌المنفعه است و باید اطلاعات لازم در این زمینه در اسناد موجود باشد.

فروش و تعویض اعیان موقوفات که فایده کمی دارند یا بی‌فایده شده‌اند و یا بیم از بین رفتن آن می‌رود، براساس قواعد وضع شده جایز است و برای این منظور اعیان این موقوفات توسط سازمان‌های اوقاف مشخص می‌شود و نتیجه براساس الگوی شماره (۱) ضمیمه در ماه نخست هر سال مالی طی گزارشی به شوراهای اوقاف ارائه داده می‌شود.

الگوی شماره ۱

اسم یا صفت اعیان مورد فروش یا تعویض	میانگین درآمد سه سال گذشته	قیمت پیشنهادی
دلایل و توجیهات فروش یا تعویض	گزینه جایگزین پیشنهادی برای فروش یا تعویض	درآمد احتمالی گزینه جایگزین

مدیر اوقاف

شماره و تاریخ مصوبه شورای اوقاف فرعی

محتوای مصوبه شورای اوقاف فرعی

رئیس شورای اوقاف فرعی

شماره و تاریخ مصوبه شورای عالی اوقاف

محتوای مصوبه شورای عالی اوقاف

رئیس شورای عالی اوقاف

س / ب

الگوی شماره ۲

دفتر انحصار و ثبت اسناد اعیان اوقاف خیریه عام المنفعه

اسم واقف

شماره واقف

شماره انحصار	شماره سند	تاریخ سند	مرجع صادرکننده	امضاکننده	اختیارات
--------------	-----------	-----------	----------------	-----------	----------

مساحت برحسب متر	نوع ساختمان			ضمایم
	بتن آرمه	خشتی	سنگی	

موقوف علیه (طرفی که وقف در اختیار آن قرار گرفته است):

مسجد الحرام	مسجد نبوی	مساجد دیگر	مراجع عام المنفعه دیگر	مراجع خصوصی
		نام امضاکننده	نام امضاکننده	نام امضاکننده

نمونه فرم

تمامی اسامی اعیان موقوفات جمع‌آوری شده است تا نحوه ثبت آن‌ها با اسامی ذکر شده در زیرشان ساماندهی شود و توضیح هرکدام از این اسامی در مقابل آن آمده است:

(الف) عمارت (ع) که منظور از آن هر ساختمانی است که به صورت آپارتمانی ساخته شده و بدین شکل اجاره داده می‌شود یا کلیت آن با هر قصد و غرض دیگری اجاره داده می‌شود. از این عبارت برداشت می‌شود که این قرارداد شامل بیش از یک واحد مسکونی می‌شود و هتل‌ها و مدارس و بیمارستان‌ها و غیره را هم شامل می‌شود.

(ب) منزل (ر) که مقصود از آن هر منزل یا ساختمانی مشتمل بر تنها یک واحد مسکونی است و هم ویلاها و هم مستغلات و غیره را شامل می‌شود.

(ج) دکان (ک) که منظور از آن هر ساختمانی است که به منظور تجارت و خرید و فروش اجاره داده می‌شود و شامل واگذاری ملک به عنوان انباری، مغازه، نمایشگاه و غیره می‌شود.

(د) اراضی کشاورزی (ز) منظور از آن هر زمینی است که در آن کشت و کار یا درختکاری با هدف کسب درآمد صورت گیرد یا برای این منظور آماده شود و شامل بستان‌ها، اراضی کشوری، مناطق زراعی، نخلستان و مزرعه می‌شود.

(ه) زمین (ج) و منظور از آن هر زمین خشکی است که نمی‌توان درآمدی از راه درختکاری و کشت و کار کسب کرد یا در کل آن خانه مخروبه و غیرقابل استفاده قرار گرفته است و شامل زمین باز، حیات و خرابه می‌شود.

اما آن دسته از اعیان موقوفه که تحت هیچ‌کدام از موارد مذکور قرار نمی‌گیرد، زیرمجموعه اسامی وضع شده برای اشاره به آن‌ها مانند "قهوه‌خانه" و "گرمابه" قرار می‌گیرد.

ثبت:

۷ سازمان‌های اوقاف از دفاتر ثبت زیر استفاده می‌کنند:

(الف) دفتر انحصار و ثبت اسناد اعیان موقوفات خیریه عمومی (مثال شماره ۲)

(ب) دفتر انحصار اعیان موقوفات خیریه شخصی (مثال شماره ۳)

اداره انحصار و ثبت وزارت حج و اوقاف از اسناد زیر استفاده می‌کنند:

برگه انحصار کلیت اعیان موقوفه (مثال شماره ۴)
 ۸) برای استفاده از اسناد و فرم‌های ذکر شده در بند ۷ تصمیمات زیر اتخاذ شده است:

الف) کل کشور پادشاهی عربستان به ۵ منطقه وقفی به ترتیب زیر تقسیم می‌شود:

منطقه غرب
 منطقه مرکزی
 منطقه شرقی
 منطقه جنوبی
 منطقه شمالی
 الگوی شماره ۳

دفتر انحصار اعیان موقوفات خیریه شخصی

اسم واقف	شماره واقف	ملاحظات
شماره انحصار وقف	شماره سند و تاریخ و مرجع صادرکننده	
اسم متولی براساس سند	اسم کنونی متولی	
.....		

موقوف علیه:

خاندان	خانواده	غیره	متولیان پس از انقراض خاندان موقوف علیه
.....			
.....			
.....			
.....			

محدوده هر منطقه براساس دستور وزیر حج و اوقاف مشخص شده است.
 ب) در مناطق مذکور مراکز اصلی براساس محل استقرار موقوفات قرار خواهد داشت که با شعبه‌های خود در شهرهای کوچک و روستاهای مجاور در ارتباط خواهند بود.

ج) مجموعه‌ای از شماره سریال‌ها به هرکدام از مناطق ذکر شده در بند الف به شکل زیر اختصاص خواهد یافت تا هر منطقه‌ای شماره سریال‌های مخصوص به خود و جدا از مناطق دیگر داشته باشد.

اسم منطقه	دامنه شماره سریال
غربی	۱ الی ۱۹,۹۹۹
مرکزی	۲۰,۰۰۰ الی ۲۹,۹۹۹
شرقی	۳۰,۰۰۰ الی ۳۹,۹۹۹
جنوبی	۴۰,۰۰۰ الی ۴۹,۹۹۹
شمالی	۵۰,۰۰۰ الی ۵۹,۹۹۹

د) هر شهر در هر منطقه‌ای مجموعه شماره سریال‌هایی از شماره‌های اختصاص یافته به منطقه خود را در اختیار خواهد داشت.

ه) هر واقفی در شهر شماره سریالی اختصاصی از این سری شماره سریال‌های اختصاص یافته به شهر خود خواهد داشت.

۹) در شعبه‌های فرعی وزارت حج و اوقاف، پرونده ویژه‌ای برای هر ملک موقوفه باز خواهد شد که در آن اسناد و فرم‌های مربوط به این موقوفه و اصل و نسخه رونوشت تمامی نامه‌نگاری‌ها و معاملات منجر به قرار گرفتن موقوفه زیر نظر ادارات اوقاف و ثبت وجود خواهد داشت و ویژگی‌های ملک در آن ذکر خواهد شد، اما اسناد مربوط به معاملات اجاره و بهره‌برداری از درآمدها در آن ذکر نمی‌شود. این پرونده شماره انحصار ذکر شده در فرم یا برگه ثبت را بر روی خود خواهد داشت.

همچنین این پرونده‌ها حتی الامکان، رنگ‌های مختلفی خواهند داشت تا امکان شناخت املاک از هم ممکن باشد.

۱۰) نباید پرونده‌های موقوفات خیریه عمومی با موقوفات خیریه شخصی یکجا نگهداری شود، بلکه باید در کمدهای ویژه‌ای نگهداری شوند که جز در صورت نیاز برای رجوع به آن‌ها به منظور تحقیق درباره موقوفه و آن‌هم با اجازه مدیر دایره اوقاف مورد استفاده و دسترسی قرار نگیرند.

۱۱) تمامی پرونده‌های موقوفات برای مراجع و افراد متفرقه غیر از مسئولان ادارات اوقاف و کارمندان نگهداری از آن‌ها؛ آن‌هم با مجوز ویژه وزیر حج و اوقاف غیر قابل استفاده است.

س / ب

الگوی شماره ۴

فرم انحصار عموم اعیان موقوفه

اسم متولی کنونی	شماره واقف	اسم واقف
.....		
.....	حدود	شماره انحصار
.....		

ضمایم	نوع ساختمان			مساحت به متر
	سنگی	خشتی	بتن آرمه	
.....				

اسم موقوف علیه:

مسجد الحرام	مسجد النبی	مساجد دیگر	مراجع عام المنفعه دیگر
.....			

نسل و خاندان	مراجع عام المنفعه دیگر	متولیان
.....		

۱۲) شماره انحصار که در فرم‌های مشمول بند ۷ ذکر شد، متشکل از شماره واقف ذکر شده در بند ۸ ماده ۸ و رمز نشانگر نوع ملک که در ماده شماره ۶ به آن اشاره شده است و نیز شماره سریال ملک موقوفه در دفتر ثبت اسناد املاک موقوفه است.

۱۳) در ثبت اوقاف شخصی مشخص و انتخاب شماره انحصار برای آن‌ها موارد زیر مراعات می‌شود:

الف) شماره انحصار ملک موقوفه در تمامی دفاتر اطلاعاتی مرتبط با این ملک یکسان باشد.

ب) به صورت متوالی و پس از شماره‌های دیگر ذکر شود.

ج) این شماره بر سر در ملک موقوفه بر روی قطعه‌ای فلزی یا آلومینیومی درج شود.

د) این شماره تحت هیچ شرایطی تغییر نکند؛ حتی اگر خود موقوفه از بین برود یا با ملک موقوفه دیگری جایگزین شود و در این صورت باید شماره مذکور به ملک موقوفه جدید انتقال پیدا کند و اطلاعات مربوط به ملک جدید در بانک اطلاعاتی مربوط به آن درج شود.

ه) این شماره باید بر روی پرونده مخصوص به ملک موقوفه هم ذکر شود.

و) این شماره باید در صورت عقد قرارداد اجاره یا واگذاری برای نگهداری و غیره هم ذکر گردد.

انحصار: وزارت حج و اوقاف، موقوفات خیریه را به شکل زیر انحصار می‌کند:
نخست: الف) در هر منطقه‌ای یک کمیته تشکیل می‌شود و بهتراست در مناطقی مانند منطقه غربی که موقوفات زیادی در شهرهای آن وجود دارد، چندین کمیته تشکیل شود.

ب) به دستور وزیر حج و اوقاف کمیته‌های ثبت با حضور افراد زیر تشکیل می‌شوند:

۱) نماینده اوقاف

۲) نماینده دادگاه قانونی.

۳) یکی از کارشناسان.

هرکدام از این کمیته‌ها باید از مهندس یا کارشناس تعیین مساحت شهرداری یا اداره کار کمک بگیرد و علاوه بر این، از یک نویسنده و یک تصویربردار یا فیلم‌بردار بنا به نیاز خود استفاده کند.

ج) هرکدام از این کمیته‌ها در منطقه محل فعالیت خود مسئولیت ارتباط با دادگاه‌ها و اطلاع‌رسانی به آن‌ها درباره پرونده‌های خود و تهیه نسخه‌های رونوشت از تمامی فرم‌ها و اسناد موقوفات در صورت درخواست دادگاه‌ها را برعهده دارند. این کمیته‌ها همچنین مسئول ارائه هرگونه اطلاعات جدید به دست آمده درباره موقوفات؛ به ویژه در صورت ارتباط آن‌ها با اطلاعات اساسی ذکر شده در دفاتر ثبت هستند.

د) در تصویربرداری‌ها در صورت امکان از دستگاه‌های تصویربرداری میکروفيلم استفاده می‌شود.

ه) نسخه‌های رونوشت اسناد و فرم‌های اداره اوقاف امور خیریه توسط حاکم شرع تأیید می‌شود.

و) این رونوشت‌ها پس از تأیید به اداره اوقاف تحویل داده می‌شود تا دسته‌بندی شده و اطلاعات مذکور در آن‌ها با اطلاعات ذکر شده در اداره اوقاف تطبیق داده شود.

دوم: الف) اداره اوقاف از وجود این املاک موقوفه در پرونده‌های خود اطمینان حاصل می‌کند و برای این منظور از الگوی شماره ۵ مربوط به اعیان موقوفات عام المنفعه استفاده می‌کند.

ب) مرجع ذی ربط در دایره ثبت اوقاف خانه‌های جدول انحصار را با اطلاعاتی که می‌تواند از طریق دفاتر و دادگاه‌ها به دست بیاورد، با خودکار آبی پر می‌کند و خانه‌هایی را که اطلاعاتی درباره آن‌ها وجود ندارد، خالی می‌گذارد.

ج) رونوشتی از این جدول انحصار ذکر شده در بندهای الف و ب پس از پر شدن جاهای خالی ممکن به کمیته اوقاف ذکر شده در بند سوم داده می‌شود تا این کمیته نیز به نوبه خود جاهای خالی جدول را پس از مشاهده عملی اعیان به شرحی که در بند سوم می‌آید، با خودکار قرمز پر کند.

سوم: الف) به دستور وزیر حج و اوقاف کمیته‌های موقوفات در هر منطقه‌ای به شکل زیر تشکیل می‌شود:

نماینده اوقاف.

نماینده دادگاه.

مهندس و می‌تواند از یک کارشناس اندازه‌گیری و کاتب اداره اوقاف استفاده کند.
ب) این کمیته مسئولیت دارد:

۱) اعیان موقوفات ذکر شده در جداول انحصار دایره انحصار و ثبت را به صورت عملی مورد بازدید قرار دهد.

۲) جداول انحصار را با اطلاعات مورد نیاز پر کند.

۳) اعیان موقوفات را در دو نسخه از نقشه میدانی شهر به دقت مشخص کرده و آن‌ها را به اداره اوقاف ارسال کند تا یکی از آن‌ها در بخش انحصار نگهداری شود و نسخه دوم به وزارت حج و اوقاف فرستاده شود و به عنوان مرجع مطالعات نگهداری گردد.

۴) بازنگری در صحت اطلاعات این نقشه هر ۵ سال یک بار.

۵) ارائه جداول انحصار ذکر شده پس از پر کردن خانه‌ها به بخش انحصار و ثبت در دایره اوقاف.

فرم شماره ۶

فرم وجود یا عدم وجود ارتباط وقفی

به دستور مرجع استعلام کننده

اسم مرجع استعلام کننده:

نوع ملک:

امضا کننده:

حدود: شمال جنوب شرق غرب

صحت اطلاعات ذکر شده در فوق تأیید می‌شود

قاضی یا نماینده دادگستری

امضا

تاریخ

ملک مذکور:

اسم واقف:

نوع وقف:

شماره انحصار:

تاریخ:

مدیر اداره اوقاف

امضا

این ملک هیچ ارتباط وقفی ندارد، اما در صورت مشاهده چنین ارتباطی، اداره اوقاف حق اعتراض یا درخواست خلع ید در آینده را دارد.

تاریخ

مدیر اداره اوقاف

امضا

کارشناس اداره ثبت باید این اطلاعات را به دقت در دفاتر ثبت و نگهداری کند. (چهارم: الف) وزیر حج و اوقاف از وزارت دارایی و اقتصاد ملی می خواهد که فرم های آماری شامل بندهای توضیح نوعیت ملک یا موقوفه باشد.

ب) کمیته ثبت اداره انحصار و ثبت مسئولیت بازنگری در اطلاعات ذکر شده در فرم های آماری و تطبیق آن ها با اطلاعات موجود در اسناد را دارد تا از عدم تغییر و تعدی به این املاک مطمئن شود.

۱۵) به دستور وزیر حج و اوقاف پاداش های مناسب به اعضای کمیته های مذکور داده می شود و این پاداش ها براساس تعداد املاک موقوفه تعیین تکلیف شده توسط این کمیته ها تعیین می گردد.

۱۶) تماس های لازم با وزارت دادگستری برای انجام اقدامات زیر صورت می گیرد:

الف: ارسال اسناد موقوفه و نسخه رونوشت آن ها به ادارات اوقاف.

ب) عدم صدور استعلام برای هرگونه ملکی قبل از اطمینان اداره اوقاف از عدم ارتباط وقفی براساس فرم شماره ۶.

ج) صدور نامه استعلام برای آن دسته از املاک موجود در دفاتر اوقاف که وقفی بودن آن ها در دفاتر دادگاه ها ثبت نشده است.

پیوست ۲- لایحه انجمن ها و مؤسسات خیریه مصوبه هیئت وزیران به شماره ۱۰۷
مورخ ۱۴۱۰/۶/۲۵ ه.ق

لایحه جمعیت ها و مؤسسات خیریه

۱۴۱۰ هـ

مصوبه شماره ۱۰۷ در تاریخ ۱۴۱۰/۶/۲۵ هـ

هیئت وزیران

پس از اشراف بر پرونده پیوست موجود در دیوان ریاست هیئت وزیران به شماره ۷/ب/۲۱۱۸۵ در تاریخ ۱۴۰۳/۹/۸ هـ که مشتمل بر گزارش جناب وزیر کار و امور اجتماعی به شماره ۳۳۵۲ در تاریخ ۱۴۰۳/۸/۲۳ هـ در مورد نظام مندی جمعیت های خیریه بوده است.

و پس از اطلاع از پیش نویس گروه کارشناسی به شماره ۶۶ در تاریخ ۱۴۰۶/۴/۱۶ هـ و پس از اطلاع از گزارش کمیسیون عمومی هیئت وزیران به شماره ۵۷ در تاریخ ۱۴۰۶/۴/۱۹ هـ

و پس از اطلاع از گزارش کلی شماره ۲۲ در تاریخ ۱۴۰۹/۲/۸ هـ و تمهیدات اتخاذ شده از سوی جناب وزیر کار و امور اجتماعی و جناب رییس گروه کارشناسی و پس از اطلاع از پیش نویس گروه کارشناسی به شماره ۲۳ در تاریخ ۱۴۰۹/۲/۸ هـ و پس از اطلاع از گزارش کمیسیون عمومی هیئت وزیران به شماره ۲۰ در تاریخ ۱۴۰۹/۲/۲۳ هـ

و پس از اطلاع از پیش نویس گروه کارشناسی به شماره ۱۲۸ در تاریخ ۱۴۰۹/۷/۲۳ هـ

و پس از اطلاع از گزارش کمیسیون عمومی هیئت وزیران به شماره ۷۴ در تاریخ ۱۴۱۰/۵/۱۱ هـ

تصمیمات زیر را اتخاذ نموده است:

موافقت با لایحه جمعیت‌ها و مؤسسات خیریه به شکلی که در این پیوست آمده است

محدود نمودن فعالیت جمعیت‌ها و مؤسسات خیریه در داخل مرزهای پادشاهی عربستان، به احکام موجود در این لایحه

امضاء

فهد بن عبدالعزيز

رییس هیئت وزیران

لایحه جمعیت‌ها و مؤسسات خیریه

باب اول: جمعیت‌های خیریه

فصل اول: ایجاد جمعیت خیریه و اهداف آن

ماده یک:

جمعیت‌های خیریه زمانی ایجاد خواهند شد که ۲۰ نفر، برای تأسیس آن درخواست بدهند یا بیش از چند نفر با تابعیت سعودی با دارا بودن شایستگی کامل، که هیچ‌کدام از آن‌ها به هیچ جرمی که در منافات با شرافت فرد است محکوم نشده باشد. این امر پس از موافقت وزارت کار و امور اجتماعی با تأسیس آن است

سهامی جمعیت‌های خیریه حقوقی، در پرونده خاصی که وزارت کار و امور اجتماعی برای این منظور آماده کرده است ثبت و قوانین آن در روزنامه رسمی منتشر می‌شود.

قواعد اجرایی برای این لایحه، شروط و اوضاع ویژه این پرونده و سازوکار ثبت در آن را توضیح می‌دهد. هرگاه اساسنامه جمعیت دارای احکامی باشد که در تعارض با این لایحه، یا سازمان‌های دیگر، یا در مخالفت با نظام عمومی و یا در منافات با آداب عمومی جامعه باشد، اجازه ثبت به آن داده نمی‌شود.

ماده دو:

هدف جمعیت خیریه، ارائه خدمات اجتماعی (نقدی یا به صورت کالا)، آموزشی، فرهنگی، بهداشتی و یا هرچیزی که به خدمات انسانی مرتبط است، می باشد؛ بدون آنکه هدف آن، کسب درآمد مادی باشد و اساسنامه جمعیت، اهداف آن را مشخص می کند

ماده ۳:

جمعیت خیریه نمی تواند اقدام به ایجاد زیرشاخه کند مگر پس از موافقت وزارت کار و امور اجتماعی. ثبت زیرشاخه و یا هرگونه تغییری در اساسنامه باید ثبت شود. این امر طبق احکام پیشین است.

ماده ۴:

وزارت کار و امور اجتماعی به این جمعیت یک گواهی با مهر مخصوص اعطا می کند که دارای تاریخ ثبت، شماره ثبت و تاریخ نشرو آدرس مکان اصلی جمعیت است

ماده ۵:

اساسنامه جمعیت باید شامل توضیحات و احکام کلی باشد به ویژه در مورد موارد ذیل:

۱. نام جمعیت، محل اصلی آن و گستره جغرافیایی خدمات آن
۲. هدف تأسیس جمعیت
۳. نام تمامی اعضای مؤسسين، سن، شغل و محل اقامت آنان
۴. شروط عضویت، انواع آن، حقوق اعضاء و وظائف آنها
۵. محل های درآمد جمعیت و چگونگی هزینه آن
۶. مشخص کردن آغاز و پایان سال مالی
۷. روش های بررسی مالی
۸. احکام مرتبط به هیئت هایی که جمعیت را شکل می دهند، ویژگی آنها، کیفیت انتخاب اعضای آن و چگونگی پایان دادن به عضویت افراد
۹. چگونگی تعدیل اساسنامه جمعیت و تلفیق آن، و شکل گیری زیرشاخه ها

۱۰. قوانینی که در هنگام انحلال جمعیت پیروی می شود و جهاتی که اموال آن به مصرف می رسد

۱۱. هیچ کدام از مفاد آن نباید در تعارض با احکام این لایحه و تصمیمات صادره آن باشد

جایز نیست که در اساسنامه جمعیت اشاره ای به این شود که بعد از انحلال آن، دارایی هایش به جمعیت های دیگر، یا مؤسسات خیریه ای که در سیستم ثبت شده و در همان زمینه ای مشغول اند که این جمعیت فعالیت دارد، برسد

وزیر کار و امور اجتماعی نمونه ای از اساس نامه را صادر می کند تا جمعیت های خیریه برای وضع اساسنامه خود، از آن الگو گیرند

فصل دوم: سازمان اداری مالی

ماده ۶:

جمعیت از هیئت های زیر تشکیل می شود:

۱. مجمع عمومی

۲. هیئت مدیره

۳. کمیته های دائمی که توسط مجمع عمومی تشکیل می شوند، و یا هیئت مدیره برای هر کمیته، دستور تشکیل آن را صادر می کند.

ماده ۷:

مجمع عمومی (به غیر از مجمع عمومی تأسیسی) از افرادی که به التزامات خود در قبال جمعیت جامه عمل پوشانده اند و حداقل یک سال از عضویت آنان می گیرد، تشکیل می شود:

۱. گردهمایی های مجمع عمومی در مقر جمعیت تشکیل می شود و برای تشکیل در مکانی دیگر باید با موافقت وزارت کار و امور اجتماعی باشد

۲. قوانین اجرایی برای این لایحه، چگونگی دعوت برای گردهمایی های معمول، و غیر معمول، شروط صحت برپایی این جلسات و هر چه که به این امور مرتبط است، در هنگام برپایی مجمع عمومی مشخص می شود

۳. حداقل پانزده روز قبل از هرگونه گردهمایی مجمع عمومی، باید به اطلاع وزارت کار و امور اجتماعی برسد که باید به صورت گزارش دعوت و جدول کاری و نیز شامل اسناد خاص در خصوص موارد درج شده در جدول کاری باشد

وزارت باید شخصی را مأمور حضور در این جلسات کند و باید که گزارش این جلسات حداکثر تا سی روز بعد از برپایی آن، به وزارت برسد.

ماده ۸:

۱. انتخاب اعضای هیئت مدیره، از سوی مجمع عمومی با رأی گیری مخفی و حضور نماینده وزارت کار و امور اجتماعی، خواهد بود

۲. اساس نامه مجمع، مدت زمان هیئت مدیره را تعیین می کند که بیشترین آن ۴ سال نخواهد بود

۳. اسامی نامزدهای عضویت در هیئت مدیره باید حداقل هفتاد روز پیش از زمان مشخص شده برای انتخاب اعضای هیئت مدیره، به اطلاع وزارت کار و امور اجتماعی برسد. اگر نظرات وزارت در مورد نامزدها، ۳۰ روز پیش از زمان برگزاری انتخابات به جمعیت نرسد، این امر به مثابه موافقت وزارت با نامزدهای انتخاباتی است.

وزارت موظف است نماینده ای را برای حضور در زمان اجرای انتخابات بفرستد تا اجرای انتخابات طبق اساسنامه مجمع محقق شود

کما اینکه وزارت خانه می تواند ۱۵ روز پس از ابلاغ نتیجه آراء، با دلیل و مدرک موجه، نتیجه انتخابات را ملغی اعلام کند

۴. صورت جلسه ای از هر کدام از جلسات هیئت مدیره و تصمیماتی که در آن اتخاذ می شود، ظرف ۱۵ روز از زمان صدور آن، باید به وزارت خانه ابلاغ شود. وزارت خانه این حق را داراست که خلال بیست و پنج روز از تاریخ ابلاغ صورت جلسه، نسبت به تصمیمات اتخاذ شده در آن، اعتراض کند

۵. قواعد اجرایی این لایحه، دستورالعمل هیئت مدیره را مشخص می کند

ماده ۹:

زمانی که مصلحت جمعیت و اهداف آن اقتضا می‌کند، وزیر می‌تواند هیئت مدیره موقت برای جمعیت تعیین کند.

ماده ۱۰:

هیئت مدیره باید صورت حساب نهایی سال مالی گذشته و نیز صورت جلسه‌ای از بودجه مدنظر سال جدید را در زمانی که قوانین اجرایی مشخص کرده است، به وزارت خانه تقدیم کند. و بر روی هردوی این گزارشات، امضای رئیس و یا جانشین وی، صندوقدار، حسابدار و دبیر هیئت مدیره باشد.

ماده ۱۱:

جمعیت باید:

۱. در ساختمان اداری خود، اسناد و مدارک، مکاتبات و پرونده‌های مخصوص خورد را مطابق احکامی که در ضمن قوانین اجرایی این لایحه آمده است، نگهداری کند
۲. در پرونده‌ای ویژه، نام هر عضو، سن، آدرس، تاریخ پیوستن به جمعیت، اقداماتی که مشارکت کرده و هرگونه تغییری در این مواد را قید کند
۳. در پرونده‌هایی که برای این هدف تشکیل شده است، صورت جلسه اجتماعات و هیئت مدیره و تصمیمات آن ثبت شود. مدیر جمعیت که امر تصمیم‌گیری از سوی هیئت مدیره به وی تفویض شده است نیز تصمیماتش در این پرونده ثبت خواهد شد. هرکدام از اعضای جمعیت این حق را دارا است که از مفاد این پرونده‌ها آگاهی یابد.

۴. حساب کتاب جمعیت در دفاتری ثبت شود که خرج کرد آن مشخص و منابع مالی ورودی شامل کمک‌ها مردمی و مصادر آن به طور دقیق مشخص شود

۵. دارای حسابدار قانونی باشد

۶. اموال نقدی با اسم خود جمعیت در یکی از بانک‌های عربستان به ودیعه گذارده شود و برداشتی هم از این اموال صورت نگیرد مگر با امضای دوتن از مسئولین جمعیت که این مسئولین، قوانین اجرایی را مشخص می‌کنند

۷. نام، شماره ثبت، و محدوده فعالیت جمعیت، در تمامی دفاتر و پرونده‌ها و گزارشات ذکر شود

ماده ۱۲:

۱. وزارت کار و امور اجتماعی برای جمعیت‌های ثبت شده، کمک‌های مقرری را به صورت نظام‌مند اراده می‌کند

۲. جمعیت خیریه می‌تواند به جمع‌آوری کمک‌های مردمی و هدایا و وصیت‌نامه‌ها اقدام کند به شرطی که با سازمان‌ها و آموزه‌های صادره در این رابطه، در تعارض نباشد.

ماده ۱۳:

وزارت کار و امور اجتماعی باید پشتیبانی یکی از نهادها یا مؤسسات و یا مراکز اجتماعی جمعیت خیریه که توان خویش را به اثبات رسانده‌اند، در دستور کار خویش قرار دهد. و در این حالت مبلغی مورد نیاز را که به وجه مشخص شده است برای جمعیت هزینه کند.

فصل سوم: انحلال جمعیت

ماده ۱۴:

بنا بر تصمیم مجمع عمومی و مطابق با قواعدی که اساسنامه جمعیت مشخص کرده است، می‌توان به صورت اختیاری، جمعیت را منحل کرد.

ماده ۱۵:

انحلال جمعیت در یکی از حالات زیر، بنا بر تصمیم وزیر کار و امور اجتماعی است:

۱. تعداد اعضای جمعیت کمتر از ۲۰ نفر باشد
۲. از اهداف خویش دور و یا مرتکب خلافی بزرگ که در تعارض با اساسنامه است شود
۳. از پرداخت تعهدات مالی خویش عاجز باشد
۴. اموال خود را در موارد غیر مشخص هزینه کند
۵. در تضاد با نظام کلی یا آداب عمومی و یا رسوم مورد احترام در عربستان باشد
۶. از احکام مشخص شده در این لایحه تخلف ورزد

۷. وزیر می‌تواند بجای انحلال جمعیت، هیئت مدیره موقتی را برای یک دوره انتخاب کند که وظایف هیئت مدیره را بر عهده می‌گیرد. البته اگر این عمل برای مصلحت عمومی و در روند تحقیق اهداف جمعیت باشد

ماده ۱۶:

اعضای جمعیت که حکم به انحلال آن داده شده است، اجازه اسراف در اموال و اسناد آن را ندارند

وزیر کار و امور اجتماعی در مورد چگونگی تصفیه حساب و تصرف در اموال و اسناد جمعیت و مؤسساتی که این اموال به آن‌ها برمی‌گردد تصمیم‌گیری می‌کند. این امر در زمانی است که در اساس نامه جمعیت اشاره‌ای به این مطلب نشده باشد و یا مانعی برای اجرای مفاد اساسنامه مذکور وجود داشته باشد

فصل چهارم: احکام عمومی

ماده ۱۷:

۱. وزارت کار و امور اجتماعی مسئول اشراف بر اعمال جمعیت‌های خیریه و مراقبت بر اجرای احکام این لایحه و تصمیماتی که به مقتضای آن صادر شده، است. که می‌تواند بر دفاتر و پرونده‌ها و اسناد و مدارکی که مربوط به فعالیت جمعیت است آگاهی یابد. جمعیت نیز موظف است که هرگونه اطلاعات، گزارشات یا مستندات دیگری که مورد نیاز وزارت است تقدیم کند

۲. وزیر کار و امور اجتماعی می‌تواند جلوی تصمیمات هیئت‌های اجرایی جمعیت را که مخالف احکام این لایحه، تصمیمات اتخاذ شده و یا مخالف اساسنامه جمعیت است، بگیرد

ماده ۱۸:

وزارت کار و امور اجتماعی با همراهی دیوان عمومی خدمات شهری، قواعد لازمی را وضع می‌کند که برای اعطای گواهی به استفاده‌کنندگان از برنامه‌های فرهنگی، آموزشی، و یا صلاحیت سازی جمعیت‌های خیریه، سامان می‌بخشد و نیز راه‌های استفاده از دارندگان این گواهی‌ها را در زمینه‌های شغلی هموار می‌سازد

باب دوم:

مؤسسات خیریه خاص

فصل اول: ایجاد موسسه و اهداف آن

ماده ۱۹:

تشکیل مؤسسات خیریه خاصی که هدفی غیر از کسب سود مادی دارند جایز است. سود این مؤسسات منحصر به افراد یا نهادهای مشخص است. عضویت در آنها نیز منحصر به افرادی مشخص است. تمامی این موارد بر طبق ساختار آن است

ماده ۲۰:

وزارت کار و امور اجتماعی پرونده‌ای مخصوص مؤسسات خیریه آماده کرده و قوانین اجرایی این لایحه، شروط خاصی برای این پرونده، چگونگی ثبت در آن و ثبت گزارشات آن را مشخص کرده است

ماده ۲۱:

مؤسسات خیریه شخصی با ثبت مطابق احکام این لایحه، دارای اعتبار خواهند بود.

فصل دوم: نظام اداری مالی

ماده ۲۲:

تمامی مواردی که برای جمعیت‌های خیریه عمومی ذکر شد برای این نوع از جمعیت‌ها نیز برقرار است، از قبیل تن دادن به اشراف و مراقبت وزارت کار و امور اجتماعی، ایجاد زیرشاخه‌ها، تلفیق آنها، تعیین هیئت مدیره موقت برای اداره آن، جلوگیری از اجرای تصمیمات، انحلال و پاک‌سازی آن. کما اینکه ممنوعیت ذکر شده در ماده ۲ در خصوص عدم تجاوز از اهداف مشخص شده و یا دخالت در مضاربات مالی

ماده ۲۳:

این مؤسسات خیریه از کمک‌هایی که وزارت به جمعیت‌های خیریه اعطا می‌کند بهره‌مند نخواهد بود اما می‌تواند از قبول هدایا و وصایا منتفع شود. با این حال نمی‌تواند از

کمک‌های مردمی استفاده کند

ماده ۲۴:

اموال این مؤسسات خیریه بعد از انحلال مطابق آنچه وزیر کار و امور اجتماعی مشخص کرده است به جمعیت‌های خیریه می‌رسد مگر آنکه اساسنامه این مؤسسات سازوکاری را برای انتقال این اموال به عمل خیریه دیگری در نظر گرفته باشد

باب سوم: احکام پایانی

ماده ۲۵:

۱. احکام این لایحه بر جمعیت‌های خیریه و مؤسسات خیریه خاصی که در هنگام صدور این لایحه ایجاد شده‌اند قابلیت اجرایی دارد با استثنای احکام مرتبط با تأسیس و ثبت و نشر

وزارت کار و امور اجتماعی باید تدابیری را اتخاذ کند که اساس نامه جمعیت‌ها و مؤسسات خیریه با احکام این لایحه مطابق باشند

۲. یک استثناء در مورد بند اول این ماده وجود دارد و آن این است که احکام این لایحه بر مؤسسات خیریه خاصی که به موجب فرمان ملوکانه تشکیل شده‌اند، قابلیت اجرایی ندارد

ماده ۲۶:

قوانین اجرایی این لایحه با تصمیم وزیر کار و امور اجتماعی صادر می‌شود و در روزنامه رسمی منتشر می‌شود. کما اینکه هرگونه تصمیمی در مورد تعدیل این قوانین نیز در این روزنامه منتشر خواهد شد

ماده ۲۷:

این لایحه هرگونه احکامی را که در تعارض با آن باشد ملغی می‌نماید

ماده ۲۸:

این لایحه در روزنامه رسمی منتشر و تا دو سال از تاریخ نشر لازم الاجراست..

پیوست ۳- بخشنامه امامان جماعت، مؤذنان و خادمان مصوبه هیئت وزیران به
شماره م/۱ مورخ ۱۳۹۲/۱/۹ ه.ق

بخشنامه امامان جماعت و مؤذنان و خادمان مساجد

۱۳۹۲ هـ

بسم الله الرحمن الرحيم

فرمان پادشاهی به شماره: م/۱ در تاریخ ۱۳۹۲/۱/۹ هـ

بسمه تعالی

این جانب فیصل بن عبدالعزیز آل سعود

پادشاه عربستان

پس از آگاهی بر ماده ۱۹ بخشنامه هیئت وزیران، که مطابق با فرمان ملوکانه شماره

۳۸ در تاریخ ۱۳۷۷/۱۰/۲۲ هـ صادر شده است

و پس از آگاهی بر مصوبه شماره ۹ هیئت وزیران در تاریخ ۱۳۹۲/۱/۱ هـ

فرامین خویش را اعلان می‌کنیم:

اولاً: موافقت با بخشنامه امامان جماعت و مؤذنان و خادمان مساجد به شکلی که در

این پیوست آمده است

دوماً: لازم است که نایب‌رئیس هیئت وزیران و وزیر حج و اوقاف، این فرمان ما را

اجرائی کنند

مصوبه شماره ۹ در تاریخ ۱۳۹۲/۱/۱ هـ

پس از اشراف بر پرونده پیوست موجود در دیوان ریاست هیئت وزیران به شماره

۳/۲۴۷۴۴ س در تاریخ ۱۶/۱۲/۱۳۹۱ هـ در مورد طرح بخشنامه امامان جماعت و مؤذنان و خادمان مساجد که در مصوبه شماره ۸۵۷ در تاریخ ۸/۹/۱۳۹۱ هـ صادر شده است، در مورد تعدیل برخی از بندهای آن و صدور فرمان شریف ملوکانه به شماره ۲۲۴۶۰ در تاریخ ۶/۱۱/۱۳۹۱ هـ...

و پس از آگاهی بر گزارش کلی و تمهیداتی که جناب وزیر حج و اوقاف و جناب وزیر کشور و رئیس دیوان کارکنان رسمی در این موضوع برای اجرای فرمان ملوکانه اتخاذ نموده‌اند...

و پس از آگاهی از مصوبه هیئت وزیران به شماره ۸۵۷ در تاریخ ۸/۹/۱۳۹۱ هـ موارد زیر را به اطلاع می‌رساند:

اول: موافقت با طرح بخشنامه امامان جماعت و مؤذنان و خادمان مساجد به شکلی که با این مصوبه هماهنگ باشد

دوم: طرح فرمان ملوکانه به شکلی هماهنگ با این مصوبه شکل گرفته است.
سوم: امامان جماعت از گروه (الف، ب، ج)، امامان مساجد از گروه (الف، ب، ج) و مؤذنانی که شروط تعیین شده در این بخشنامه بر آن‌ها صدق نمی‌کند، تصمیمات زیر در مورد آن‌ها اتخاذ می‌شود:

۱. دادن فرصت مناسبی به آنان برای کسب صلاحیت و هماهنگ شدن با شروطی که در بخشنامه یکپارچه به آن اشاره شده است.

۲. برای محقق شدن اهداف مندرج در بند ۱، وزارت حج و اوقاف دوره‌های شبانه‌ای را برای دستیابی این افراد به شناخت و معلومات مورد نیاز هرگاه که امکان پذیر باشد، ترتیب دهد. اما در مناطقی که امکان اجرای دوره‌های شبانه مدنظر وجود ندارد، وزارت حج و اوقاف مسئولیت اجرای این مورد را از طریق ارسال گروه‌ها به آن مناطق برای این هدف، برعهده می‌گیرد.

۳. وزارت حج و اوقاف بعد از این موارد، آزمونی را از افراد مذکور به عمل آورد، هرکسی که در این آزمون موفق شود، بر طبق این بخشنامه، در شغل مناسبی گمارده می‌شود و هرکسی که موفق نشود ولی در کارش موفق بوده باشد، در همان شغل و حقوقی که در

هنگام صدور این بخشنامه مشغول بوده است، مشغول به کار می‌شود و هرکسی که موفق نشود و عمل او نیز مورد رضایت نباشد. به خدمات وی پایان داده می‌شود.

۴. بعد از اینکه موارد مندرج در شماره‌های (۳ و ۲۱) به اتمام رسید، کسی که شرایط فوق‌الذکر در مورد وی منطبق نباشد در همان شغلی که در هنگام صدور فرمان این بخشنامه متناقضی آن بود، باقی می‌ماند.

البته برای موارد ذکر شده، قواعدی وجود دارد

نائب رئیس دوم هیئت وزیران

بخشنامه امامان جماعت و مؤذنان و خادمان مساجد

ماده (۱): احکام این بخشنامه بر تمامی امامان جماعت و مؤذنان و خادمان مساجد منطبق است به غیر از کسانی که در حرمین شریفین مشغول به کار هستند که در مورد آن‌ها لایحه خاصی صادر خواهد شد.

ماده (۲): به موجب احکام این بخشنامه، حقوق تمامی کسانی انتخاب می‌شوند بر اساس ساختار حقوق مقطوع است نه بر اساس حقوق ثابت در بودجه.

ماده (۳): به موجب احکام این بخشنامه، در مورد کسانی که انتخاب می‌شوند، شرط است که:

ملیت عربستانی داشته باشند

حداقل سن آن‌ها بیشتر از ۲۱ سال باشد

از عهده انجام کار برآیند

د- شایستگی لازم برای آن شغل را دارا باشد

ه- خوش خلق و خوش رفتار باشد و دارای سابقه حد خوردن، یا زندان به سبب جرمی عمومی و یا جرمی که در منافات با شرافت است، نباشد.

ماده (۴): در مورد کسانی که برای امامت یکی از مساجد جامع گروه (أ، ب) انتخاب می‌شوند شرط است که:

۱. در قرائت و تجوید کتاب خدا تبخرو حداقل یک سوم قرآن را حفظ باشد.

۲. در فقه دارای درایت کافی باشد به ویژه در احکام مربوط به عبادات

۳. آگاه به قواعد زبان عربی و قادر به نوشتن خطبه جمعه و ایراد آن بدون لحن، باشد
ماده (۵): در مورد کسانی که برای امامت جماعت گروه (ج) انتخاب می شوند شرط
است که:

۱. قاری قرآن و حافظ حداقل ۳ جزء آخر قرآن باشند

۲. دارای شناخت کافی نسبت به احکام مرتبط به نماز و قادر به ایراد خطبه نماز جمعه
به صورت مکتوب باشند

۳. آشنا به زبان عربی باشند به طوری که بتواند از لحن دوری کند
ماده (۶):

برای فردی که برای شغل امامت مسجد انتخاب می شود همین کفایت می کند که
قاری قرآن، حافظ چند جزء و از احکام مرتبط با عبادات، آگاهی داشته باشد.
ماده (۷):

برای فردی که برای اذان گفتن انتخاب می شود شرط است که دارای آوایی خوش
باشد و بهتر است که قاری قرآن، حافظ چند جزء آن و نیز از احکام مرتبط با عبادات
آگاهی داشته باشد.

ماده (۸): برای کسی که برای خدمت در یکی از مساجد انتخاب می شود شرط است
که بدنی سالم داشته باشد و قادر به انجام اعمال نظافت باشد
ماده (۹):

هرگاه به کارگیری مردم عربستان برای وظایف مساجد ممکن نباشد جایز است از
مردم ملیت های دیگر استفاده شود
ماده (۱۰):

تعیین کارکنان مساجد با تصمیم وزیر حج و اوقاف و یا نماینده وی در این امر،
می بخشد
ماده (۱۱):

دسته بندی کارکنان مساجد و پاداش آنان بر طبق همین بخشنامه خواهد بود
ماده (۱۲):

کارمند از تاریخ شروع به کار، مستحق دریافت حقوق است به شرطی که تاریخ شروع به کارش، پیش از انتخاب وی برای این شغل نبوده باشد.
ماده (۱۳):

جایز است کسانی برای شغل‌های مساجد انتخاب شوند که به کارهای عمومی یا شغل مستخدمی مشغول بودند؛ همچنین جایز است که بنا بر تشخیص وزیر حج و اوقاف، یک فرد، دوردیف شغلی از شغل‌های مرتبط با مسجد را بر عهده گیرد.
ماده (۱۴):

به کارکنان مساجد مرخصی داده نمی‌شود مگر در زمان بیماری، اما در مورد اجازه غیبت کارکنان مساجد به خاطریک عذر شرعی، برای مدت حداکثر یک ماه در سال، مانعی وجود ندارد.
ماده (۱۵):

کارکنانی که بیماری آنان بر طبق گزارش پزشکی صادره از مراکز مشخص، ثابت شود می‌توانند از سه ماه مرخصی به همراه دریافت کامل حقوق خود بهره‌مند شوند، سه ماه دیگر با نصف حقوق و ۳ ماه دیگر با یک چهارم حقوق و نیز شش ماه بدون حقوق.
ماده (۱۶):

وظایف کارکنان مساجد:

۱. مراقبت بر اوقات نماز
 ۲. تمیز نگه داشتن مساجد و سالم نگه داشتن وسایل آن
 ۳. انجام دادن فرایض بر حسب شریعت اسلامی
 ۴. دوری گزیدن از هر عملی که به شرافت و کرامت این شغل و یا به شهرت و حسن رفتار فرد آسیب می‌رساند
- ماده (۱۷):

مجازات‌هایی که ممکن است برای کارکنان مساجد در نظر گرفته شود از این قرار است:

۱. هشدار

۲. توبیخ

۳. قطع حقوق به مدت حداکثر ۳ ماه

۴. قطع همکاری و اخراج

ماده (۱۸):

زمانی جایز است که مجازات برای فرد در نظر گرفته شود که از متهم تحقیقی مکتوب به عمل آورده شود، سخنان وی شنیده و ارتکاب وی به آن عمل خلاف ثابت شود.

ماده (۱۹):

این مجازات تنها از سوی وزیر حج و اوقاف و یا نماینده وی خواهد بود.

ماده (۲۰):

به محض صدور حکم مجازات، با یک نامه رسمی به فرد شاغل ابلاغ می شود

ماده (۲۱):

به یکی از دلایل زیر، خدمت فرد شاغل به پایان رسیده و به عنوان فردی که استعفا داده است، به شمار می آید:

۱. هرگاه فرد شاغل از تاریخ ابلاغیه انتخاب و یا انتقال، به مدت ۱۵ روز، مشغول به کار نشود

۲. هرگاه بدون عذر موجه برای مدت ۱۵ روز از سرکار غیبت داشته باشد

۳. هرگاه یکی از شروط تعیین شغل را از دست بدهد

۴. هرگاه به سبب بیماری بیشتر از ۱۵ ماه قادر به انجام شغل خویش نباشد

۵. هرگاه به مدت بیشتر از ۶ ماه به زندان محکوم شود

ماده (۲۲):

کارکنانی که در هنگام صدور این بخشنامه تقاضای پاداش دارند، به موجب این بخشنامه رفتار خواهد شد. اگر پاداشی که درخواست کرده اند بیشتر از پاداشی باشد که در این بخشنامه آمده است، این تفاوت برای آن ها اعمال نخواهد شد.

ماده (۲۳):

کارکنانی که در هنگام صدور این بخشنامه، متقاضی حقوق از مقرری های ثابت در

بودجه هستند می‌توانند با حقوق مشخص شده بر سر همان شغلی که برای آن انتخاب شده‌اند بمانند و یا طبق این بخشنامه، به بند پاداش‌ها منتقل شوند
ماده (۲۴):

کارکنانی که در هنگام صدور این بخشنامه دارای دو شغلی هستند که یکی از آن‌ها، از شغل‌های مرتبط با مسجد است، به نسبت وظایف مسجد، به جدول پاداش‌ها منتقل شده و اگر تفاوتی وجود داشته باشد برای آن‌ها محاسبه خواهد شد که این تفاوت بین حقوق یک شغل و مقدار پاداشی است که به موجب این بخشنامه، مستحق آن است.

ماده (۲۵):

پاداش کارکنان مساجد در هنگام اتمام خدمات آن‌ها که در پیوست این بخشنامه آمده است، اگر به دلایل غیرتأدیبی باشد، به اندازه نصف پاداش ماهانه پنج سال اول و به مقدار پاداش ماهانه سال‌های پس از آن است. پاداش‌ها براساس آخرین پاداش ماهانه‌ای است که فرد شاغل مستحق دریافت آن است.

ماده (۲۶):

پاداش کارکنان مساجد بنا بر تصمیم هیئت وزیران خواهد بود

ماده (۲۷):

وزیر حج و اوقاف تعلیمات لازم را برای اجرای این بخشنامه در حدودی که برای آن مشخص شده است، صادر می‌کند

ماده (۲۸):

این بخشنامه هر چیزی را که در تعارض با آن باشد، ملغی می‌کند.

پیوست ۴- بخشنامه شورای عالی اوقاف مصوبه شماره م/۳۵ مورخ
۱۳۸۶/۷/۱۸ ه.ق

بخشنامه شورای عالی اوقاف

مقدمه:

۱. صدور این بخشنامه به موجب فرمان ملوکانه شماره م/۳۵ در تاریخ ۱۳۸۶/۷/۱۸ هـ است

۲. افزودن برخی از بندها و تعدیل بندهای دیگر، به سبب موارد زیر است:

۱/۲- فرمان ملوکانه به شماره م/۲ در تاریخ ۱۳۹۴/۲/۱۲ هـ

۲/۲: فرمان ملوکانه به شماره م/۷۱ در تاریخ ۱۳۹۵/۸/۱۱ هـ

۳/۲: مصوبه هیئت وزیران به شماره ۳۰۴ در تاریخ ۱۳۹۹/۲/۲۹ هـ

۴/۲: مصوبه هیئت خدمات شهری به شماره ۱۱۸ در تاریخ ۱۳۹۹/۴/۲۰ هـ

۵/۲: فرمان ملوکانه به شماره م/۵۶ در تاریخ ۱۴۱۹/۱۲/۱۸ هـ

بخشنامه مجلس اعلای اوقاف

بخش اول / مجلس اعلای اوقاف

ماده اول

مقصود از اوقاف خیریه که در این بخشنامه آمده است، نهادهایی است که وزارت

امور اسلامی و اوقاف و دعوت و ارشاد در زمان کنونی و آینده، متولی امور آن است

وزیر امور اسلامی و اوقاف و دعوت و ارشاد، نظارت آن را با مراعات احکام وارده در

این بخشنامه، عهده دار خواهد بود

ماده دوم

مجلس اعلای اوقاف به این صورت زیر، تشکیل خواهد شد:

۱. وزیر امور اسلامی و اوقاف و دعوت و ارشاد به عنوان رئیس
 ۲. وکیل وزارت امور اسلامی و اوقاف و دعوت و ارشاد به عنوان عضو و جانشین رئیس در امور اوقاف
 ۳. وکیل وزارت مالیه و اقتصاد ملی یا جانشین وی به عنوان عضو
 ۴. رییس سازمان میراث فرهنگی در وزارت معارف به عنوان عضو
 ۵. فردی دارای صلاحیت و شرعی که وزیر دادگستری مشخص می‌کند به عنوان عضو
 - ۶ و ۷ و ۸ و ۹ و ۴ فرد صاحب رأی و تجربه که با پیشنهاد وزیر امور اسلامی و اوقاف و دعوت و ارشاد و انتخاب فرمان ملوکانه تعیین می‌شوند به عنوان اعضا
- ماده سوم:

وظیفه اشرف بر همه اوقاف خیریه در عربستان بر عهده مجلس اعلای اوقاف است. وضع قوانین مرتبط با اداره آن، بهره‌برداری، و کسب درآمد و هزینه این درآمدها نیز بر عهده این مجلس است. این در صورتی است که در تعارض با شروط افراد وقف کننده و نیز احکام شریعت اسلامی نباشد. روش این امر به این گونه است:

۱. ایجاد سازوکاری برای پاک‌سازی اوقاف خیریه، منحصراً کردن و ثبت آن‌ها در داخل کشور عربستان و اثبات آن‌ها با روش‌های شرعی و نیز آزادسازی آن‌ها از تملک غیرقانونی افراد و سازوکار بخشیدن به اداره آن‌ها.

۲. وضع سازوکاری کلی برای بهره‌برداری و گسترش اوقاف و سوددهی آن‌ها پس از بررسی همه جانبه وضعیت آن‌ها و ایجاد ایده‌های تفصیلی کافی در مورد آن‌ها

۳. وضع سازوکاری کلی برای شناخت تمامی اوقاف خیریه موجود در خارج عربستان که به اسم حرمین شریفین و یا غیره موجود است و منحصراً کردن آن‌ها در پرونده‌های نهایی. کسب مدارکی برای اثبات آن‌ها و بدست گرفتن امور این اوقاف و نیز درخواست سود آن‌ها مطابق شرایط واقفین

۴. وضع قواعدی عمومی برای بدست آوردن درآمدهای اوقاف خیریه و هزینه آن در زمینه واردات و حساب‌های مورد نیاز

۵. وضع قوانینی ثابت برای انفاق به شکل احسان و نیکی، خواه از واردات مذکور باشد و یا از آنچه که در بودجه برای این منظور در نظر گرفته شده است. در این مورد استحقاق کنونی افراد مراعات و مقدار آن مطابق با شروط واقفین و احکام شرعی، مشخص می شود.

۶. تجدیدنظر در تمامی اعتبارات کنونی به نام احسان و نیکی در پرتو قواعد ذکر شده، برای اجازه دادن به موارد مجاز و لغو دیگر موارد

۷. تجدیدنظر در مورد درخواست های تغییر کاربری اوقاف خیریه مطابق مصلحت پیش از کسب اجازه از سوی نهادهای شرعی مربوطه

۸. ایجاد نمونه های یکپارچه برای قراردادها در هنگام اختلافات

۹. ایجاد گزارشات سالیانه مالی برای درآمدها و هزینه کرد درآمد این اوقاف خیریه و نیز تأیید حساب های نهایی آن. به صورتی که با سال مالی دولت هماهنگ باشد

۱۰. وضع قوانینی برای اجازه دادن اماکن اوقافی شاخص که موقوفات ملکی در آن قرار دارد با رعایت احکام شریعت اسلامی و مقتضیات مصلحت جامعه؛ و هرگونه دستورالعمل هایی که دولت در خصوص اجازه بهای این مستغلات صادر می کند

۱۱. پشتوانه سازی پروژه هایی که اجرای آن از اموال اوقاف خیریه پیشنهاد می شود و نیز هزینه های آن هرگاه که قیمت آن از ۵۰۰ هزار ریال بیشتر باشد. این امر پس از تأیید سلامت پروژه، تکمیل آن، اطمینان از سوددهی و امکان سرمایه گذاری بر روی آن می باشد

۱۲. تجدیدنظر در هریک از مسائل دیگری که مرتبط با اوقاف است با نظروزی امور اسلامی و اوقاف و دعوت و ارشاد، به مجلس اعلا ارائه می شود

۱۳. تقدیم گزارش سالیانه در مورد وضعیت اوقاف خیریه و دستاوردهای آن به رئیس هیئت وزیران

ماده چهارم

۱. مجلس اعلا ی اوقاف حداقل یک بار در ماه تشکیل جلسه می دهد که با دعوت وزیر

امور اسلامی و اوقاف و دعوت و ارشاد مطابق جدول کاری خواهد بود. برای تشکیل جلسه باید حداقل ۵ نفر از اعضای آنکه ریس یا نایب ریس در میان آن‌ها باشند، حضور یابند

۲. جلسات مجلس در مرکز وزارت امور اسلامی و اوقاف و دعوت و ارشاد در ریاض تشکیل می‌شود. این جلسات در هنگام ضرورت، در خارج از ریاض نیز تشکیل می‌شود.

۳. تصمیمات مجلس با رأی اکثریت آراء حاضرین صادر می‌شود و در هنگام تساوی آراء موافق و مخالف، نظر ریس ارجح است

۴. منشی و کارکنان مورد نیاز برای انجام کارهای مجلس و پرونده‌های آن، با توجه به بودجه وزارت امور اسلامی و اوقاف و دعوت و ارشاد، به شکل دائمی استخدام می‌شوند

۵. مجلس می‌تواند در هنگام لزوم، از نظرات کارشناسان و مشاوران برای بررسی مسائل موجود بهره‌برد. کما اینکه مطابق قوانین وضع شده، می‌تواند در صورت نیاز با این کارشناسان قرارداد ببندد

الف- ریس و هر عضوی از اعضای مجلس اعلای اوقاف به خاطر حضور در هر جلسه، هزار ریال حقوق دریافت می‌کند به شرطی که مجموع دریافتی سالانه، از ۱۵ هزار ریال بیشتر نباشد

ب- هر کدام از اعضای غیر رسمی مجلس، در هنگام برپایی جلسات در خارج از مقر مجلس، مبلغ ۱۰۰ ریال برای هر شب به خاطر هزینه و لباس دریافت می‌کند. و انتقال آنان نیز با هواپیماهای درجه ۱ شرکت‌های هواپیمایی عربستان خواهد بود. اگر کسی بخواهد بلیت درجه ۱ خود را با بلیت سیاحتی تعویض کند، اختلاف قیمت را به او بازمی‌گردانند.

بخش دوم / مجالس اوقاف فرعی

ماده پنجم

۱) مجالس اوقاف فرعی، با مصوبه مجلس اعلای اوقاف در کلیه مناطق ایجاد می شود که این امر براساس نیازهای اوقاف و تجمیع آن و نیز اقدامات لازم برای تحقیق، بهره برداری و سودمندی آن از هر جنبه ای است.

۲) سازوکار تشکیل مجلس اوقاف فرعی بدین شکل است:

۱. نماینده وزیر امور اسلامی و اوقاف و دعوت و ارشاد به عنوان رییس

۲. مدیر اوقاف به عنوان عضو و نایب رییس

۳. یک عضو شرعی که وزیر دادگستری انتخاب می کند به عنوان عضو

۴. شهردار به عنوان عضو

۵. مدیر مالی به عنوان عضو

۶ و ۷. دو نفر از صاحب نظران که بنا بر پیشنهاد نماینده وزارت امور اسلامی و اوقاف و دعوت و ارشاد و تصمیم وزیر امور اسلامی و اوقاف و دعوت و ارشاد انتخاب می شوند به عنوان اعضاء

ماده ششم

اختیارات مجلس اوقاف فرعی که توسط مجلس اعلای اوقاف مشخص می شود از این قرار است:

۱. بررسی درخواست های مرتبط با تغییر کاربری موقوفات ملکی واقع شده در منطقه، و بررسی آن ها با نظر مجلس اعلای اوقاف

۲. پشتوانه سازی برای پروژه هایی که اجرای آن ها از اموال اوقاف خیریه پیشنهاد شده است به شرطی که قیمت آن ها از ۵۰۰ هزار ریال بیشتر نباشد

۳. بررسی معاملاتی که جزئیات آن به صلاحیت مجلس اعلای اوقاف مرتبط است، پیش از تقدیم آن به مجلس. این بررسی ها باید به همراه نتیجه پژوهش و نظر کارشناسی باشد

۴. برآورد سالیانه مالی برای درآمدها و هزینه های موقوفات واقع شده در منطقه که باید

حداقل ۳ ماه پیش از آغاز سال مالی به مجلس اعلای اوقاف فرستاده شود.

۵. بازنگری حساب‌های نهایی سالیانه برای درآمد و هزینه‌های موقوفات ذکر شده و ممیزی در آن، سپس ارسال آن به همراه نتیجه بررسی و ممیزی به مجلس اعلا.

۶. هرگونه بررسی و اقدام عملی دیگر که مجلس اعلای اوقاف ضامن آن است، بر طبق قوانینی است که در این مورد وضع شده است.

۷. تهیه گزارش سالیانه از وضعیت اوقاف خیریه در منطقه و ارائه آن به مجلس اعلای اوقاف در موعد مقرر. که زمان آن ۳ ماه پیش از پایان سال مالی است.

ماده هفتم:

۱. مجلس اوقاف فرعی بنا به دعوت رییس، حداقل یک بار در ماه تشکیل جلسه می‌دهد. شرط صحت تشکیل جلسه این است که حداقل ۶ نفر از اعضاء که رییس یا نایب رییس در میان آن‌ها هستند، حضور به هم رسانند.
۲. جلسات مجلس فرعی اوقاف در مرکز اداره اوقاف در منطقه تشکیل می‌شود.
۳. مصوبات مجلس فرعی با اکثریت مطلق آرای اعضای حاضر صادر می‌شود و در هنگام تساوی آرای موافق و مخالف، نظری که با رأی رییس موافق باشد ارجح است.
۴. مدیریت اداره مستغلات در منطقه، را منشی مجلس عهده‌دار خواهد بود و یکی از کارکنان اداره اوقاف وی را در این راه یاری خواهد کرد. این کارمند مسئول اجرای اعمال مجلس و حسابرسی پرونده‌های مورد نیاز آن است همانند پاداش‌هایی که مجلس اعلای اوقاف مشخص کرده است. با این وجود نباید پاداش این دو نفر از حقوق دو ماه در سال بیشتر باشد.
۵. مجلس فرعی پس از کسب موافقت از مجلس اعلا و رعایت قوانین وضع شده، می‌تواند در هنگام بررسی مسئله پیش آمده، از دیدگاه کارشناسان و صاحب نظران استفاده کند و در صورت لزوم با آن‌ها قرارداد ببندد.
۶. میزان درآمد هریک از اعضای مجلس فرعی اوقاف که رییس نیز جزء آنان است، ۵۰۰ ریال برای هر جلسه‌ای است که در آن حضور می‌یابند به شرط آنکه از درآمد سالیانه ۷۰۰ هزار ریال تجاوز نکند.

ماده ۱۲:

پاداش‌های تعیین‌شده در این بخشنامه از بند مخصوص در بودجه وزارت امور اسلامی و اوقاف و دعوت و ارشاد پرداخت می‌شود

ماده ۱۳:

لواحی که مجلس اعلای اوقاف برای این بخشنامه آماده کرده است با تأیید هیئت‌وزیران، لازم‌الاجراست

ماده ۱۴:

هیئت‌وزیران می‌تواند در خصوص مقدار پاداش مندرج شده در بند ۶ ماده ۴ و بند ۶ ماده ۷، تجدیدنظر کند

ماده ۱۵:

اعضایی که از میان کارشناسان و صاحب‌نظران انتخاب می‌شوند بیشتر از ۳ سال نخواهد بود و انتخاب دوباره یک عضو، منوط به پایان دوره عضویت وی است

ماده ۱۶:

این بخشنامه تمامی دستورات و مصوبات. اساسنامه‌ها و احکامی که در تعارض با آن است را ملغی و از تاریخ تصویب لازم‌الاجراست.

